

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA **OLEJNINY**

2022/23

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ)
Český modrý mák z.s. (ČMM)
Český statistický úřad (ČSÚ)
European Association Coceral (COCERAL)
Evropská komise (EK)
Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky (MPO)
Ministerstvo zemědělství České republiky (MZe)
Ministerstvo zemědělství USA (USDA)
Sdružení pro výrobu bionafty (SVB)
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)
Svaz pěstitelů a zpracovatelů olejnin (SPZO)
Ústav zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI)
Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ)
Výzkumný ústav zemědělské techniky, v.v.i. (VÚZT)

Odbor rostlinných komodit MZe

Odpovědná odborná redaktorka:

Ing. Anna Heřmanská, Ph.D., MZe

Ředitel Odboru rostlinných komodit:

Ing. Zdeněk Trnka, MZe

Autorka touto cestou děkuje za spolupráci všem zpracovatelům podkladů.

Termín **hospodářský rok**, který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu **olejnin** **1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku.**

Situační a výhledové zprávy jsou k dispozici pro všechny zájemce z řad odborné i laické veřejnosti také na internetu na adrese: www.eagri.cz.

Autor fotografie:

Václav Augustin

Vydalo: Ministerstvo zemědělství, Těšnov 65/17, 110 00 Praha I

Internet: www.eagri.cz, e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-746-7, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

SITUAČNÍ
A VÝHLEDOVÁ
ZPRÁVA
OLEJNINY

PROSINEC
2023

OBSAH

Seznam zkratk	3
Úvod	4
Souhrn	4
Zásahy státu a EU u olejnin, rostlinných olejů a tuků	7
Vnější obchodní politika EU ve vztahu k olejninám	7
Legislativa ČR vztahující se k olejninám	9
Podpůrná a dotační politika MZe pro rok 2022	10
Mezinárodní trh s olejninami	18
Světová produkce olejnin	18
Produkce olejnin v EU.	20
Pěstování, zpracování a spotřeba olejnin v ČR	24
Řepka olejka	30
Sója luštinatá	47
Mák setý	50
Slunečnice roční	56
Hořčice bílá a sareptská	60
Len setý – olejný	64
Ostatní olejniny.	67
Pěstování olejnin v ekologickém zemědělství ČR.	69
Zpracovatelský průmysl olejnin.	74
Nepotravinářské užití olejnin	79

SEZNAM ZKRATEK

ANC	Oblasti s přírodními a jinými omezeními
COCERAL	Evropské sdružení podporující obchod na trhu s obilovinami, rýží, krmivem, olejinami, olivovým olejem a dalšími oleji a tuky
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČSÚ	Český statistický úřad
DCFTA	Deep and Comprehensive Free Trade Area, Prohloubená a komplexní zóna volného obchodu; zóna volného obchodu vytvořená mezi EU a třetími zeměmi
DZES	Dobry zemědělský a environmentální stav půdy
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
EUR	Euro (€), společná měna Evropské měnové unie
EUROMED	Evropsko-středomořská pravidla původu
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EZ	Ekologické zemědělství
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
FAME	Methylester mastných kyselin
FOB	Free on Board, Bezplatný vstup na palubu
HVO/HEFA	Parafinická motorová nafta z hydrogenace rostlinných olejů, esterů a roztoků volných mastných kyselin
CHZO	Chráněné zeměpisné označení
LPIS	Evidence využití půdy podle uživatelských vztahů
MEŘO	Methylester řepkového oleje; patří do skupiny FAME
MFN	Most Favored Nation; tzv. doložka nejvyšších výhod
MJ	Měrná jednotka
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR
MZe	Ministerstvo zemědělství ČR
OZE	Obnovitelné zdroje energie
PGRLF	Podpurný a garanční rolnický a lesnický fond
PPH	Povinné požadavky na hospodaření
PRV	Program rozvoje venkova
PVP	Přechodná vnitrostátní podpora
SAPS	Jednotná platba na plochu
SOT	Společná organizace trhu
SP SZP	Strategický plán Společné zemědělské politiky
SPZO	Svaz pěstitelů a zpracovatelů olejin
SVB	Sdružení pro výrobu bionafty
SVZ	Situační a výhledová zpráva
SZP	Společná zemědělská politika
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
USDA	United States Department of Agriculture, Ministerstvo zemědělství USA
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
VCS	Dobrovolná podpora vázaná na produkci
VÚZT	Výzkumný ústav zemědělské techniky
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace

ÚVOD

Předkládaná Situační a výhledová zpráva (dále jen SVZ) navazuje na zprávu vydanou v prosinci 2022 a přináší souhrnné informace o pěstování, obchodu a zpracování komodity olejnin. Zpráva zahrnuje údaje z hospodářského roku 2022/23, ale i prvních měsíců hospodářského roku 2023/24, vychází z informací dostupných převážně k datu 31. 10. 2023, není-li uvedeno jinak. Termín hospodářský rok, který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu olejnin 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku.

Cílem SVZ je informovat veřejnost o důležitých skutečnostech a základních údajích v odvětví olejin. V první části zprávy je popsána zemědělská politika ČR týkající se komodity olejin a stav zahraničního obchodu s olejinami, ve druhé části situace s jednotlivými pěstovanými olejinami v České republice a pěstování olejin v ekologickém zemědělství a ve třetí části zpracovatelský průmysl a nepotravinářské užití olejin. SVZ Olejnin využívá za účelem vyšší objektivnosti více zdrojů informací.

Situační a výhledové zprávy jsou k dispozici pro všechny zájemce z řad odborné i laické veřejnosti také v elektronické podobě, a to na webovém portálu www.eagri.cz.

SOUHRN

Olejnin jsou po obilninách druhou nejrozšířenější skupinou zemědělských plodin. Pěstovány jsou zejména pro svůj vysoký obsah rostlinných olejů, jsou také plnohodnotným krmivem hospodářských zvířat a uplatnění nalézají i v dalších odvětvích.

Podle definitivních údajů ČSÚ o sklizni zemědělských plodin bylo v České republice pro sklizeň roku 2022 oseto olejinami 437 077 ha, tj. 17,6 % z celkové plochy orné půdy. Osevní plocha olejin se meziročně mírně snížila, a to o 5 233 ha, tedy o 1,2 %. Tradičně nejvyšší podíl na pěstebních plochách olejin v ČR měla řepka (78,7 %), se značným odstupem sója (6,5 %), mák (6,0 %), slunečnice (5,1 %), hořčice (3 %) a len olejný (0,4 %). Dalšími minoritními pěstovanými olejinami s podílem plochy celkem 0,2 % jsou světlíce, lnička, katrán, tykev a sezam. K výraznému snížení plochy, oproti roku předešlému, došlo u máku, mírný propad zaznamenala řepka a hořčice. Naopak výrazně vzrostly plochy sóji, mírný nárůst byl u slunečnice a lnu. Výměra olejin na celkové ploše orné půdy by se měla v souladu se Strategii MZe do roku 2030 snížit na 400 tis. ha, hlavně u řepky by celková plocha z olejin neměla tvořit více jak 80% podíl.

Celková sklizeň olejin v roce 2022 byla při průměrném výnosu 3,04 t/ha meziročně vyšší zhruba o 153 tis. tun, tj. o 13 %, a to především díky vyššímu hektarovému výnosu řepky. Proti skutečnosti předchozího roku se jedná o produkci 1 329 132 tun. K výraznému meziročnímu nárůstu produkce došlo o 27,4 % u sóji a o 14,5 % u slunečnice, mírný nárůst zaznamenal len (7,3 %). Naopak ke značnému poklesu produkce došlo u máku o 26 % a hořčice o 15,7 %.

Ceny rostlinných komodit se v ČR zpravidla odvíjí od vývoje cen na evropském, potažmo světovém trhu. V roce 2022 došlo vlivem silných výkyvů na mezinárodních trzích v souvislosti s ruskou invazí na Ukrajinu ke skokovému nárůstu cen u všech komodit olejin, kromě máku. Ceny olejin byly v první polovině roku na vysoké úrovni, v druhé polovině zaznamenaly pokles či stabilitu s menšími výkyvy, nicméně ale byly stále vyšší ve srovnání s předválečným stavem. Vysoká cena olejin částečně kompenzovala výrazný nárůst nákladů zemědělských vstupů, zejména hnojiv a energií.

ČR, stejně jako další země EU, musela ke konci roku 2022 čelit i vysokému přílivu dovozů některých zemědělských komodit z Ukrajiny, především řepky u olejin. Ukrajina ani Rusko pro ČR není v oblasti olejin významným obchodním partnerem. Nejdůležitějšími vývozními olejinami ČR jsou řepkové, hořčičné a makové semeno. Specifický je vývoz českého máku na ruský a ukrajinský trh, kam směřuje 30 % z celkové tuzemské produkce.

Řepka olejka je po pšenici ozimé druhou nejpěstovanější zemědělskou plodinou na českých polích. Řepkový olej je díky skladbě mastných kyselin a vyššímu procentu omega-3 mastných kyselin považován za jeden z nejkvalitnějších olejů, mezi českými spotřebiteli je však stále nedoceněn. V produkci řepky je ČR soběstačná. V roce 2022 došlo k mírnému navýšení osevní plochy řepky, a to na téměř 344 tis. ha, meziročně o 1 649 ha více. Sklizeno bylo 1 166,4 tis. tun řepkového semene, meziročně o 141,5 tis. tun více, tj. 13,8 %, a to především díky příznivému průměrnému výnosu 3,39 t/ha (+13,4 %). Podstatná část trhu s řepkovým semenem se uskutečňuje v rámci vnitrouníjního obchodu. V hospodářském roce 2022/23 se z ČR na zahraniční trhy, zejména do EU, vyvezlo na 260,3 tis. tun semene řepky v celkové částce téměř 3,8 mld. Kč a dovezlo 330,8 tis. tun v hodnotě 5,3 mld. Kč.

Sója luštinatá je řazena mezi olejninu, i když je botanicky luskovina. Sójový olej je druhým nejpoužívanějším olejem na světě. Sója je plodinou, u které se díky vázání vzdušného dusíku v půdě výměra neustále zvyšuje. Pozitivní trend zvyšování výměry sóji pokračoval v ČR i v roce 2022. Osevní plocha meziročně skokově vzrostla o 8 859 ha, tj. o 45 %, na 28,5 tis. ha, a tak se sója stala v ČR druhou nejpěstovanější olejninou roku 2022. Produkce sóji meziročně vzrostla o 14 085 tun na 65,5 tis. tun, průměrný hektarový výnos činil 2,30 t/ha. Vysoká produkce se díky velkému potenciálu sóji dá očekávat i do budoucna. V hospodářském roce 2022/23 se celkový dovoz sójových bobů vyšplhal na 21,6 tis. tun, v hodnotě za 378,4 mil. Kč. K výraznému zvýšení došlo u vývozu sójových bobů z ČR, kdy se vyvezlo až na 37,0 tis. tun, jednalo se o meziroční nárůst 36,8 %. Vývozní hodnota sóji dosáhla výše 580,2 mil. Kč.

Mák setý je velmi specifická komodita ze skupiny pěstovaných olejnin. ČR dlouhodobě patří mezi hlavní světové pěstitele a přední vývozce máku pro potravinářské užití. Po osmi letech, kdy byl mák velikostí plochy druhou nejpěstovanější olejninou ČR, plocha máku v roce 2022 razantně klesla, a to pod hranici 27 tis. ha na 26 125 ha. Meziročně se plocha máku snížila o téměř 17,7 tis. ha, tj. o 40 %. Produkce máku, při vyšším výnosu 0,84 t/ha, dosáhla zhruba 22 tis. tun. V posledních letech je většina produkce českého máku předmětem vývozu. Vývoz máku výrazně převyšuje jeho dovoz. V hospodářském roce 2022/23 se vývoz máku meziročně snížil o 28,6 % na 18,4 tis. tun, vývozní hodnota makového semene byla celkem 1,1 mld. Kč. Dovoz máku byl na nižší úrovni, a to na téměř 1,7 tis. tunách, dovozní hodnota přesáhla 90,8 mil. Kč.

Slunečnice roční patřila dříve tradičně k nejpěstovanější olejnině ČR. Její olej je čtvrtým nejpoužívanějším na světě. V roce 2022 se osevní plocha slunečnice meziročně zvýšila o 4 504 ha, tj. o 25 % na zhruba 22,5 tis. ha. Vzhledem ke zvýšení plochy slunečnice, došlo k meziročnímu nárůstu produkce nažek na 59,7 tis. tun při průměrném výnosu 2,65 t/ha. Slunečnicové semeno se do ČR z větší části dováží. V hospodářském roce 2022/23 se do ČR dovezlo semeno slunečnice o objemu 199,4 tis. tun. Celková dovozní hodnota činila 3,2 mld. Kč. Vývoz slunečnicového semene byl v hospodářském roce 2022/23 na úrovni 28,8 tis. tun a vývozní hodnota činila celkem 633 mil. Kč.

Hořčice bílá a sarepská je v ČR pěstována převážně pro potravinářské účely. V roce 2022 se plocha hořčice snížila na 13 tis. ha, meziročně tj. zhruba o 15 % méně. Vzhledem k vyššímu výnosu 0,94 t/ha dosáhla celková produkce 12,2 tis. tun. Dovoz hořčičného semene do ČR se v hospodářském roce 2022/23 meziročně snížil o téměř 11,8 % na 12,5 tis. tun. Dovozní hodnota byla na 278,6 mil. Kč. Vývoz hořčice se meziročně snížil o 11,8 %, a to na 8,2 tis. tun. Hodnota vývozu činila 259,2 mil. Kč.

Pěstební plocha lnu setého olejného v ČR dlouhodobě nepřevyšuje 2 tis. ha. V roce 2022 byla nejvyšší za posledních 11 let, meziročně se výměra zvýšila zhruba o 6 % na 1 932 ha. Produkce i výnos dosáhl nejvyšších hodnot za 10leté období. Vzhledem k velmi dobrému výnosu 1,41 t/ha produkce překročila hranici 2,7 tis. tun. Dovoz lněného semene do ČR byl v hospodářském roce 2022/23 meziročně nižší, a to na úrovni 12,5 tis. tun. Dovozní hodnota semene lnu překročila 278,6 mil. Kč. Vývoz lněného semene z ČR byl meziročně opět nižší, a to 8,2 tis. tun, hodnota vývozu se vyšplhala na 259,2 mil. Kč.

Výhled sklizně olejnin pro hospodářský rok 2023/24

V roce 2023 byla výměra všech pěstovaných olejnin v ČR na 470 397 ha, z toho zaujímala necelých 380 tis. ha plocha řepky. Druhou nejpěstovanější olejninou tohoto roku byla s 26,5 tis. ha sója, o pár hektarů méně byl pěstován mák, téměř 26,3 tis. ha, těsně pod hranicí 20 tis. ha byla pěstována slunečnice. Osevní plocha hořčice byla 15,6 tis. ha, výrazný odstup s 1,6 tis. ha měl len olejný a ostatní olejninu se pěstovaly jen na ploše 677 ha.

Dle odhadu sklizně zemědělských plodin ČSÚ k 30. 9. 2023 by v hospodářském roce 2023/24 měla sklizeň řepky dosáhnout úrovně 1 293 tis. tun, o 127 tis. tun více než v loňském roce, tj. o 10,9 %, a to díky navýšení osevní plochy o 10,5 % na téměř 380 tis. ha. Předpokládaný průměrný hektarový výnos 3,40 t/ha je téměř na stejné úrovni jako minulý rok (+0,3 %). Odhad sklizně řepky je o 7,7 % vyšší ve srovnání s průměrem za posledních pět let (osevní plocha +2,9 % a hektarový výnos +4,6 %).

Podle odhadu by sklizeň sóji měla dosáhnout 61 tis. tun, meziročně o 6,3 % méně. Hektarový výnos 2,32 t/ha je srovnatelný s loňským rokem. Ve srovnání s pětiletým průměrem je odhadovaná sklizeň sóji o polovinu vyšší (sklizeň +51,2 %, osevní plocha +47,5 % a hektarový výnos +2,5 %). Očekávaná produkce máku blížící se k 18 tis. tunám je meziročně téměř o pětinu nižší, tj. o 18,8 %, a to kvůli nižšímu předpokládanému průměrnému hektarovému výnosu 0,68 t/ha, meziročně o 19,2 % méně. Odhad sklizně máku je ve srovnání s pětiletým průměrem až o čtvrtinu nižší (sklizeň -24,2 %, osevní plocha -24,0 % a hektarový výnos -0,3 %). Odhad sklizně slunečnice je necelých 51 tis. tun, tj. o 15,2 % méně v důsledku poklesu osevní plochy na 20 tis. ha (-11,9 %) i nižšímu výnosu 2,56 t/ha (-3,7 %). Odhadovaná sklizeň slunečnice je ve srovnání s průměrem za posledních pět let o 16,5 % vyšší (osevní plocha +18,2 % a hektarový výnos -1,5 %).

ZÁSAHY STÁTU A EU U OLEJNIN, ROSTLINNÝCH OLEJŮ A TUKŮ

Do zásahů státu a EU u komodity olejniny je zahrnuta:

1. Vnější obchodní politika EU ve vztahu k olejinám
2. Legislativa ČR vztahující se k olejinám
3. Podpůrná a dotační politika MZe pro rok 2022

I. Vnější obchodní politika EU ve vztahu k olejinám

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání o obchodu s některými zemědělskými výrobky. Jednání o dalších smlouvách pokračují a EU se tak snaží rozšířit počet zemí, se kterými je možno obchodovat s celními preferencemi, a také odstranit překážky obchodu.

Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), ve kterém jsou sdruženy Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. U olejin je v jednotlivých zemích ESVO situace rozdílná. **Norsko** si ponechává clo na dovoz z EU pouze u produktů využívaných pro krmné účely. Na této situaci nic nezměnila ani ujednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými výrobky mezi Norskem a EU, která vstoupila v platnost v říjnu 2018. **Island** má nulová cla na dovoz všech olejin z EU. **Švýcarsko** si clo pro dovoz z EU zachovalo prakticky u všech olejin kromě některých položek určených pro krmné účely. Vysoká cla má Švýcarsko především na dovoz olejin z EU určených pro výrobu oleje vhodného k lidské spotřebě. Další jednání o liberalizaci obchodu se zemědělskými produkty se Švýcarskem od roku 2009 neprobíhají. V květnu 2021 navíc Švýcarsko odmítlo přijmout Institucionální rámcovou dohodu s EU. Na základě tohoto kroku EU zastavila veškerá jednání o novelizacích stávajících a schvalování nových vzájemných dohod. V listopadu 2023 se podařilo EU a Švýcarsku nalézt společné porozumění, ale zatím nebyly stanoveny konkrétní kroky k modernizaci obchodní dohody mezi oběma stranami.

K 31. 1. 2020 **Velká Británie** vystoupila z EU. V květnu 2021 vstoupila v platnost Dohoda o obchodu a spolupráci mezi EU a Velkou Británií. Díky této Dohodě se podařilo ve vzájemném obchodě zachovat nulová cla a bezkvótový přístup pro všechny produkty splňující pravidla původu EU nebo Velké Británie. Obchod však poznamenala zvýšená administrativní a finanční zátěž z důvodu zavedení celního řízení a dalších standardních pravidel mezinárodního obchodu se třetími zeměmi.

Preferenční dohody uzavřela EU také s kandidátskými balkánskými zeměmi. **Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Severní Makedonie**, ani **Srbsko** neuplatňují na dovoz olejin z EU žádné clo. **Chorvatsko** k 1. 7. 2013 vstoupilo do EU a stalo se tak součástí jednotného trhu Evropské Unie.

Dohoda o volném obchodu mezi EU a **Ukrajinou** je v plném rozsahu uplatňována od září 2017. Ukrajina uplatňuje cla pouze na dovoz mouky ze sójových bobů a semen cukrové řepy z EU v rozmezí do 4 %.

K uzavření dohod o volném obchodu s **Moldavskem** a **Gruzií** došlo v listopadu 2013. Dohody vstoupily v platnost v červenci 2016. Na dovoz olejin z EU do Moldavska a Gruzie jsou cla nulová.

Významnou oblastí, kde má EU sjednány Asociační dohody včetně dohod o volném obchodu, je oblast středomoří (EUROMED). U olejin se situace v jednotlivých zemích liší. Například **Alžírsko** uplatňuje u všech olejin dovozní MFN¹ cla ve výši 5 % ad valorem². Výjimku tvoří podzemnice olejná,

¹ Základní princip obchodního systému v rámci Světové obchodní organizace (WTO), který stanovuje, že členské státy proti sobě nesmí používat diskriminující praktiky a že všechny výhody (včetně výše celních sazeb), které získá jeden člen, se vztahují i na všechny členy ostatní. ČR je členem WTO od roku 1995.

² Stanovení celní sazby ad valorem znamená její určení procentním podílem z celní hodnoty (ceny). Dále v textu jsou celní sazby uváděny bez dodatku ad valorem.

tři položky slunečnicových semen (dovozní cla 30 %) a některá ostatní olejnatá semena, u kterých je bezcelně možno dovézt do Alžírsko pouze 100 tun v rámci preferenční celní kvóty. Naopak dovozní cla Alžírsko na sójové boby a semena řepky dovážené pro potravinářské účely jsou nulová. Dovoz do **Turecka** z EU je bezcelní u sójových bobů, lněných semen, semen řepky a slunečnice určených k setí. Dovoz ostatních slunečnicových semen je bezcelní pouze v případě jejich specifického využití a dovozu v rámci preferenční kvóty 1 000 tun od ledna do srpna. **Izrael** uplatňuje cla na dovoz z EU u některých položek podzemnice olejné neurčené k setí a slunečnice (s dalšími podmínkami vztahujícími se k minimálním a maximálním clům). Dovozy ostatních olejnin z EU jsou bezcelní. **Maroko, Egypt a Jordánsko** dovozní cla pro olejninu z EU neuplatňují. **Tunisko** z této řady vybočuje a na dovoz téměř u všech olejnin z EU uplatňuje clo v rozmezí od 10 do 36 %. Výjimku tvoří sójové boby a semena řepky olejné, jejichž dovoz z EU je bezcelní. Mezi EU a Tuniskem probíhala do května 2019 liberalizační jednání o prohloubené dohodě o volném obchodu. Z politických důvodů na straně Tuniska bylo však jejich pokračování přerušeno. Mezi Marokem a EU se zatím poslední jednání o liberalizaci obchodu uskutečnila v dubnu 2014. Jednání s Egyptem, která byla zahájena v roce 2013, jsou v současnosti pozastavena.

V letech 2013 až 2017 vstoupily v platnost dohody o volném obchodu se státy Andského společenství (Peru, Kolumbie a Ekvádor) a Střední Ameriky (Panama, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Salvador). Dohoda s **Peru** je prozatímně prováděna od března 2013 a od té doby přispěla nejprve k výrazné redukci a později k odstranění dovozních cel u olejnin. V současnosti jsou proto všechna cla Peru na dovozy olejnin z EU nulová. Dohoda s **Kolumbií**, prozatímně prováděná od srpna 2013, odstranila dovozní cla do Kolumbie z EU především na kopru, lněná, hořčičná, maková a bavlníková semena a většinu olejnin určených k setí. Většina ostatních druhů olejnin je z liberalizace vyjmuta. Dohody s **Hondurasem, Nikaragou a Panamou** jsou prozatímně prováděny od srpna 2013. V říjnu 2013 se k nim připojila **Kostarika a Salvador** a v prosinci téhož roku také Guatemala. Na základě dohod došlo k významné liberalizaci cel při dovozu olejnin z EU do těchto zemí. Cla byla odstraněna u všech olejnin s výjimkou podzemnice olejné a palmových ořechů a jader neurčených k setí, které byly z liberalizace vyjmuty. V červenci 2014 byla úspěšně dokončena jednání o dohodě o volném obchodu s **Ekvádorem** a ten se tak v lednu 2017 formálně připojil k provádění dohody mezi EU a Peru a Kolumbií. V rámci dohody budou cla při dovozu olejnin z EU do Ekvádoru odstraněna do 10 let. Jedinou výjimkou jsou sójové boby neurčené k setí, které jsou z liberalizace vyjmuty. V současnosti jsou mimo jiné nulová cla na dovoz olejnin z EU do Ekvádoru určených k setí.

V říjnu 2013 bylo dokončeno liberalizační jednání EU s **Kanadou**. Obchodní část Dohody je prozatímně prováděna od září 2017. Liberalizace se však olejnin nijak nedotkla, protože Kanada poskytovala na tyto produkty MFN dovozní clo 0 % již v minulosti.

V červnu 2016 bylo zahájeno jednání mezi EU a **Mexikem** o revizi Dohody o volném obchodu, které bylo uzavřeno v dubnu 2018. V červnu 2023 došlo ke vzájemnému potvrzení zájmu dokončit dohodu co nejdříve. U olejnin jsou však všechna dovozní cla z EU do Mexika nulová již v současnosti.

V červnu 2019 bylo dosaženo rámcové Dohody o volném obchodu mezi EU a jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (**Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay**). Dohoda je připravena k podpisu, stále však zůstává nedořešený požadavek některých členských států na silnější závazky Mercosuru v environmentální oblasti. V současnosti je bezcelní dovoz olejnin z EU určených k setí. Celní sazby na ostatní olejninu se pohybují nejčastěji v rozmezí 0 až 10 %.

V listopadu 2017 se uskutečnilo první kolo jednání o revizi Dohody o volném obchodu EU a **Chile**. Jednání byla technicky dokončena v říjnu 2021 a v prosinci 2022 bylo oznámeno dokončení politické dohody a podepsání dohody se předpokládá do konce roku 2023. Dovoz olejnin z EU do Chile je bezcelní již nyní.

V roce 2007 bylo zahájeno projednávání Dohody o volném obchodu s **Indií**. Do roku 2013 se uskutečnilo 12 vyjednávacích kol, a přestože se podařilo dosáhnout určitého pokroku, celý proces se v roce 2013 prakticky zastavil. V květnu 2021 EU a Indie oznámily, že se dohodly na znovuoobnovení vyjednávacího procesu. První kolo jednání se uskutečnilo na přelomu června a července 2022. Páté kolo pak proběhlo v červnu 2023. MFN cla Indie při dovozu olejnin se pohybují v rozmezí 5 až 70 % s tím, že nejčastější je sazba 30 %.

V únoru 2019 vstoupila v platnost Dohoda o hospodářském partnerství mezi EU a Japonskem. Obchod s olejinami mezi EU a **Japonskem** probíhá bezcelně, pouze u čtyř položek podzemnice olejně si Japonsko ponechalo lhůtu pro liberalizaci v rozmezí 7 až 10 let.

Dohoda o volném obchodu mezi EU a **Jižní Koreou** vstoupila v platnost v červenci 2016. Cla na dovoz olejin z EU do Jižní Korey jsou z velké části nulová. Výjimku tvoří pět položek u sójových bobů, které jsou z liberalizace zcela vyjmuty a některé další produkty, jako například podzemnice olejná a sezamová semínka, u kterých má být dovozní clo do Jižní Koreje odstraněno do 19 let po vstupu dohody v platnost.

V prosinci 2014 byla dokončena jednání o dohodě o volném obchodu mezi EU a **Singapurem**, dohoda vstoupila v platnost v listopadu 2019. Dohoda stanovuje, že dovoz všech zemědělských komodit a potravin z EU do Singapuru nepodléhá clo. Nicméně v případě olejin nedošlo vstupem dohody v platnost k žádné změně, protože i Singapur u nich uplatňoval MFN dovozní clo 0 % již v minulosti.

V roce 2010 a 2012 se rozběhla jednání o prohloubených a komplexních dohodách o volném obchodu (DCFTA) mezi EU a Malajsií a Vietnamem. V případě **Malajsie** se čeká na vyjádření malajské strany k možnosti obnovení dalších rozhovorů. Malajsie uplatňuje při dovozu olejin MFN cla v rozmezí 0 až 5 %. Dohoda s **Vietnamem** vstoupila v platnost v srpnu 2020 a díky ní dojde k odstranění všech dovozních cel na olejininy do Vietnamu z EU v rozmezí 4 až 11 let od vstupu dohody v platnost. Vietnam však již v současnosti uplatňuje při dovozu olejin z EU preferenční clo pouze u makových semen, a to ve výši 6,3 %.

V roce 2013 bylo dále zahájeno jednání s **Thajskem** a poslední negociační kolo se uskutečnilo v dubnu 2014. Z důvodu vnitropolitické situace v Thajsku následně došlo k zastavení dalších jednání. V březnu 2023 však EU a Thajsko oznámily záměr obnovit jednání o moderní dohodě o volném obchodu s tím, že první kolo jednání proběhlo v září 2023 a druhé je naplánováno na leden 2024. Thajsko uplatňuje MFN cla na dovoz olejin ve výši 0 až 30 %. Některé položky jsou však zatíženy také nevalorickým clem.

V prosinci 2015 byla oficiálně zahájena jednání s **Filipínami** a v únoru 2017 proběhlo druhé kolo jednání. Zatím však nebylo stanoveno datum dalšího jednání. Filipíny uplatňují MFN cla na dovoz olejin ve výši 0 až 15 %.

V září 2016 se uskutečnilo úvodní kolo jednání o dohodě o volném obchodu s **Indonésií** a v červenci 2023 proběhlo kolo patnácté. Zatím nebylo stanoveno datum dalšího kola. Indonésie uplatňuje MFN cla na dovoz olejin ve výši 0 až 5 %.

Jednání s **Austrálií** a **Novým Zélandem** o dohodě o volném obchodu byla formálně zahájena v červnu 2018 a první kola rozhovorů proběhla v červenci 2018. Po pěti letech byla jednání ze strany Austrálie přerušena s tím, že se nepodařilo dospět k akceptovatelnému výsledku. V případě Nového Zélandu byla jednání o dohodě o volném obchodu dokončena v červnu 2022 a dohoda byla podepsána v červenci 2023. Na Nový Zéland jsou však olejininy z EU dováženy za nulová cla již nyní. Austrálie u dovozů olejin z EU uplatňuje clo pouze na dovoz podzemnice olejně, a to ve výši 5 % FOB .

2. Legislativa ČR vztahující se k olejinám

Následující přehled právních předpisů navazuje na přehled z předchozí SVZ Olejininy 2021 a zahrnuje výběr právních předpisů týkající se komodity olejininy.

Zákon č. 247/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 146/2002 Sb., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 382/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu), ve znění pozdějších předpisů.

Nařízení vlády č. 33/2022 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 330/2019 Sb., o podmínkách provádění navazujících agroenvironmentálně-klimatických opatření, ve znění pozdějších předpisů, a další související nařízení vlády.

Nařízení vlády č. 102/2022 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 56/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 231/2016 Sb., o odběru, přípravě a metodách zkoušení kontrolních vzorků potravin a tabákových výrobků, ve znění vyhlášky č. 78/2018 Sb.

Vyhláška č. 387/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 218/2019 Sb., o výctu metodik zkoušek odlišnosti, uniformity, stálosti a užitné hodnoty odrůd, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 406/2022 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva zemědělství č. 221/2002 Sb., kterou se stanoví sazebník náhrad nákladů za odborné a zkušební úkony vykonávané v působnosti Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského, ve znění pozdějších předpisů.

3. Podpůrná a dotační politika MZe pro rok 2022

Systém podpor do zemědělství se v České republice v roce 2022 prakticky nezměnil a zůstal v základních podporách stejný. Pro zemědělce stále představuje možnost přístupu do značně širokého spektra podpůrných prostředků.

Rozdělení systému podpor:

1. Přímé platby a Přejídné vnitrostátní podpory
2. Program rozvoje venkova na období 2014–2020 a přejídné období 2021–2022, Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023–2027
3. Zemědělské národní dotace

Zprostředkovatelem finanční podpory z evropských národních zdrojů je akreditovaná platební agentura Státní zemědělský intervenční fond (SZIF).

I. Přímé platby a Přejídné vnitrostátní podpory

Přímé platby zaujímají největší podíl vyplacených finančních prostředků určených na dotace v zemědělství, jejich poskytování probíhá podle pravidel Společné zemědělské politiky (dále jen SZP) EU a jsou zemědělcům poskytovány od vstupu ČR do EU v roce 2004. Během této doby došlo k několika reformám SZP.

V současné reformované SZP v rámci přímých plateb pro období 2015–2020, která byla prodloužena o dva přejídné roky, tedy do roku 2022, je kladen větší důraz na šetrný přístup k životnímu prostředí prostřednictvím platby na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (tzv. greening neboli ozelenění), na generační obměnu na venkově podporovanou poskytnutím příspěvku pro mladé zemědělce. Dále na stabilizaci odvětví, která čelí určitým obtížím a jsou velmi významná z hospodářského, sociálního nebo environmentálního hlediska, na podporu tzv. citlivých komodit prostřednictvím dobrovolné podpory vázané na produkci (VCS) mezi které patří i bílkovinné plodiny jako je sója.

V rámci přímých plateb se poskytuje několik podpor. Největší objem finančních prostředků představuje jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS), a to necelých 55 % částky z celkové obálky na přímé platby. Další 30 % obálky je určeno na greening, 15 % na dobrovolnou podporu vázanou na produkci a 2 % na platbu pro mladé zemědělce. Z národního rozpočtu jsou pak vypláceny platby Přejídné vnitrostátní podpory (PVP), které navazují na dříve poskytované národní doplňkové platby (Top-Up).

Základními podmínkami pro získání dotace je, aby žadatel obhospodařoval zemědělskou půdu evidovanou na něho v registru zemědělské půdy LPIS podle uživatelských vztahů, anebo choval podporovaná zvířata řádně evidovaná v ústřední evidenci podle plemenářského zákona. Předpokladem pro poskytnutí přímých plateb je i plnění podmínek jednotlivých podpor, spolu s dodržováním podmínek dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) a povinných požadavků na hospodaření (PPH), které jsou společně známy jako podmíněnost, tzv. Cross-Compliance.

Žádost o poskytnutí podpory z Přímých plateb i PVP je podávána v rámci tzv. Jednotné žádosti, a to zpravidla do 15. května příslušného kalendářního roku prostřednictvím SZIF.

V roce 2022 bylo v rámci Přímých plateb a PVP vyplaceno SZIF celkem 22 958 191 tis. Kč, z toho bylo 551 497 tis. Kč vyplaceno ze státního rozpočtu a 22 406 694 tis. Kč z rozpočtu EU.

Jednotná platba na plochu (SAPS)

Záměrem dotačního titulu je podpora zemědělců, kteří obhospodařují minimálně 1 hektar zemědělské půdy. SAPS je tak poskytován na hektar způsobilé zemědělské plochy.

V roce 2022 bylo podáno 30 137 žádostí na celkovou plochu 3 528 085,32 ha. Sazba dotace byla stanovena na 3 213,91 Kč/ha zemědělské půdy.

Platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening)

Program podporuje zemědělské postupy zaměřené na oblast klimatu a životního prostředí. Základní pravidla greeningu vymezují tři složky, tj. diverzifikaci plodin, zachování úrovně trvalých travních porostů a zřizování ploch v ekologickém zájmu. Podpora je vyplácena formou příplatku o opatření SAPS.

Sazba dotace v roce 2022 byla stanovena na 1 767,75 Kč/ha zemědělské půdy.

Platba pro mladé zemědělce

Podpora je určena mladým a začínajícím zemědělcům do věku 40 let, jako fyzické nebo právnické osobě. Cílem podpory je usnadnit založení zemědělského podniku a jeho rozvoj v počátečních letech podnikání. Platba se poskytuje na maximální výměru 90 ha zemědělské půdy po dobu nejvýše 5 let a je také vyplácena formou příplatku k opatření SAPS.

V roce 2022 bylo podáno 2 584 žádostí a sazba platby byla stanovena na 1 606,95 Kč/ha.

Dobrovolná podpora vázaná na produkci (VCS)

Prostřednictvím VCS jsou podporovány citlivé sektory rostlinné a živočišné výroby, které čelí určitým obtížím, zároveň jsou důležité z hospodářských, sociálních nebo jiných důvodů. Mezi citlivé komodity patří ovoce, zelenina, brambory, cukrová řepa, bílkovinné plodiny, chmel a chov skotu, ovcí a koz. U olejnin lze dotaci využít na pěstování sóji luštinaté v rámci Podpory na produkci bílkovinných plodin. Minimální výměra, na kterou lze poskytnout podporu, je 1 ha způsobilé standardní orné půdy.

Na podporu bílkovinných plodin bylo v roce 2022 podáno 6 833 žádostí s celkovou plochou 234 173,29 ha, z toho bylo na 28 022 ha sóji. Sazba dotace pro rok 2022 činila 1 778,18 Kč/ha.

Přechodná vnitrostátní podpora (PVP)

Přechodné vnitrostátní podpory jsou nástupcem národní doplňkové platby, realizované v letech 2007 až 2012. Rok 2022 je posledním rokem, ve kterém bylo možné podat žádosti na PVP. Na tuto platbu bylo v roce 2022 podáno celkem 27 508 žádostí.

II. Program rozvoje venkova na období 2014–2020 a přechodné období 2021–2022, Strategický plán Společné zemědělské politiky na období 2023–2027

Politika Evropské unie pro rozvoj venkova byla zavedena, jako druhý pilíř SZP, během reformy v rámci tzv. Agendy 2000. Tato politika je financována z prostředků Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV). Pro období 2014–2020 bylo v rámci nové politiky pro rozvoj venkova vymezeno šest priorit:

- podpora předávání znalostí a inovací v zemědělství a lesnictví (rozvoj znalostní základny ve venkovských oblastech, posílení vazeb mezi zemědělstvím, lesnictvím a odvětvím výzkumu),
- posílení životaschopnosti všech druhů zemědělské činnosti, podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů,
- podpora organizace potravinového řetězce, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství,
- obnova, zachování a posílení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím (biologická rozmanitost, voda a půda),
- podpora účinného využívání zdrojů (vody, energie) a podpora přechodu na nízkouhlíkové hospodářství (využívání obnovitelné energie, snížení emisí skleníkových plynů, zachycování a ukládání uhlíku),
- podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje (usnadnění vytváření pracovních míst, podpora místního rozvoje, zlepšení přístupu k informačním a komunikačním technologiím).

Rozpočet PRV na období 2014–2020 byl navýšen o finanční prostředky přechodného období 2021–2022 a nástroje EURI.

Hlavním cílem programu je obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství prostřednictvím zejména agroenvironmentálních opatření, dále investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků, podpora vstupu mladých lidí do zemědělství nebo krajinná infrastruktura.

Celkem bylo v roce 2022 na PRV vynaloženo 14 058 544 tis. Kč, z toho 4 775 717 tis. Kč ze státního rozpočtu a 9 282 827 tis. Kč z rozpočtu EU.

Z PRV ČR na období 2014–2020 mohli pěstitelé olejnin čerpat dotace na investice do výstavby i rekonstrukce zemědělských staveb, pořízení potřebných technologií i pořízení mobilních strojů. Tyto podpory bylo možné čerpat zejména z operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků a z operace 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců.

Operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků

Dotace na olejninu z této operace mohli v 1., 3. a 5. kole příjmu žádostí čerpat všichni zemědělství podnikatelé na projekty od 100 tis. Kč do 150 mil. Kč výdajů a v 7. kole příjmu mohli čerpat na projekty od 100 tis. Kč do 75 mil. Kč výdajů, ze kterých je stanovena dotace. Základní míra dotace byla 40 %, a tu bylo možné u mladých začínajících zemědělců a žadatelů hospodařících ve znevýhodněných oblastech (ANC) o 10 % navýšit. Maximální míra dotace byla 60 %. Operace byla rozdělena na záměry podle jednotlivých sektorů, podle velikosti projektů a podle velikosti obhospodařované půdy.

Operace 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců

Podpora byla určena pro mladé začínající zemědělce, tedy osoby do 40 let (včetně), které nepodnikají v zemědělství déle než 2 roky. Dotace se poskytovala na realizaci podnikatelského plánu ve výši maximálně 45 tis. EUR, což činí cca 1,2 mil. Kč. V této operaci proběhlo celkem 5 kol příjmu žádostí o dotaci. Podáno bylo celkem 1 910 žádostí s požadavkem na dotaci 2,3 mld. Kč. K podpoře bylo schváleno 1 242 žádostí s požadavkem na dotaci ve výši 1,5 mld. Kč.

Další možnosti poskytovala také operace **16.2.1 Podpora vývoje nových produktů, postupů a technologií v zemědělské prvovýrobě**, jinými slovy zemědělské inovace. Zde se podpora poskytovala na výzkum a vývoj a na investice spojené s vyvíjeným produktem, postupem či technologií. Na zpracování olejnin pak bylo možné čerpat dotace z operace **4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů**, a to na investice do potřebných technologií, strojů i staveb.

Podpora olejnin je od roku 2023 možná z intervencí rozvoje venkova v rámci **Strategického plánu Společné zemědělské politiky pro ČR na období 2023–2027** (SP SZP). Konkrétně z intervencí: 33.73 – Investice do zemědělských podniků, 34.73 - Investice do zpracování zemědělských produktů a 49.75 – Zahájení činnosti mladého zemědělce. První kolo příjmu žádostí o dotaci v těchto intervencích proběhlo v termínu 22. 8. 2023–12. 9. 2023.

Intervence 33.73 – Investice do zemědělských podniků

Zemědělství podnikatelé mohou žádat o dotaci na investice do pořízení skladů, čistících a třídících linek i dalších potřebných technologií, a dále na mobilní zemědělské stroje. Výše dotace je 40 % výdajů, ze kterých je stanovena dotace, kterou lze navýšit o 10 % pro mladé začínající zemědělce a o dalších 10 % pro ekologické podnikatele. Maximální výše dotace na jeden projekt je 30 mil. Kč. Intervence je opět rozdělena na jednotlivé záměry, přičemž pěstitelé olejnin mohou žádat v těchto záměrech:

- b) projekty do 2 000 000 Kč včetně a zároveň žadatel hospodaří na max. 150 ha a splňuje definici MSP; Rostlinná výroba,
- g) Rostlinná výroba (nezáleží na výměře obhospodařované půdy). Intervence 49.75 – Zahájení činnosti mladého zemědělce.

Podpora je určena pro zemědělské podnikatele (evidované v Evidenci zemědělského podnikatele), kteří nedosáhli 41 let, a kteří v zemědělství podnikají max. 5 let před podáním Žádosti o dotaci. Dotace je poskytována na realizaci podnikatelského plánu, přičemž jeho realizace musí být dokončena do 2 let od podpisu Dohody o poskytnutí dotace. Dotace je poskytována ve 2 sazbách. Základní sazba dotace činí 1 500 000 Kč. V případě, že bude předmětem podnikatelského plánu zpracování vlastní produkce, jehož výstupem je produkt uvedený v příloze I Smlouvy o fungování EU, bude sazba činit 2 030 000 Kč. Dotace bude poskytnuta dle zvolené sazby v 1 splátce, a to již po podpisu Dohody o poskytnutí dotace.

Na investice pro zpracování olejnin je opět možné žádat v intervenci **34.73 – Investice do zpracování zemědělských produktů**.

Příští příjem žádostí o dotaci ve výše uvedených intervencích je plánován ve 4. kole v říjnu 2024.

III. Zemědělské národní dotace

Z národních zdrojů podporuje Česká republika prostřednictvím cílených programů celou řadu potřebných aktivit. Těmito dotačními programy přispívá k udržování výrobního potenciálu zemědělství a jeho podílu na rozvoji venkovského prostoru.

1. Dotační programy MZe
2. Podpory PGRLF

1) Dotační programy MZe

Dotační programy zemědělských národních dotací jsou realizovány na základě změny zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů a změny zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Od roku 2020 přešla administrace dotačních programů dle Zásad, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších

předpisů (s výjimkou dotačního programu na genetické zdroje, které provádí MZe) plně do kompetence SZIF. Žádosti o dotaci, veškeré přílohy a doklady prokazující nárok na dotaci se podávají prostřednictvím Portálu farmáře SZIF. SZIF se při poskytování dotací řídí zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů a také podle ministerstvem vydaných Zásad.

Ačkoliv jsou zemědělské národní dotace financovány výhradně z národních zdrojů, legislativa EU upravuje povinnost členských států oznámit (notifikovat) Evropské komisi v předstihu veškeré záměry na poskytnutí státní podpory. Hlavním smyslem těchto ustanovení je snaha, aby tyto národní podpory nepřispívaly k narušování hospodářské soutěže společného trhu.

Hlavním cílem zemědělských národních dotací je podpora restrukturalizace a zvýšení konkurenceschopnosti českého agrárního sektoru spolu s rozvojem venkovského prostoru.

Spektrum dotačních programů každoročně udržuje kontinuitu s programy realizovanými v předešlých letech.

V roce 2022 bylo na zemědělské národní dotace vyplaceno celkem 5,1 mld. Kč, z toho 2,6 mld. Kč na dotační programy minulých let a 2,5 mld. Kč v rámci zemědělských národních dotací 2022. Výplata dotací, ze žádostí v roce 2022, není omezena koncem kalendářního roku a tak vybrané dotační programy byly vypláceny až v roce 2023.

Dle Zásad, vydaných v roce 2022, byly administrovány následující dotační programy, které se dotýkají oblasti olejin:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

Účelem podpory je zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence proti šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem a sadbou.

Pro dotační program 3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin bylo v roce 2022 celkem z 1 988 přijatých žádostí 1 917 přijatých formulářů s doklady prokazujícími nárok na dotaci.

3.a. Biologická ochrana rostlin jako náhrada chemické ochrany

Předmětem dotace jsou náklady na pořízení biologické ochrany rostlin jako náhrady za aplikování chemické ochrany rostlin.

Výše dotace:

- do výše 50 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů souvisejících s pořízením biologické ochrany rostlin a odborného servisu u polní plodiny slunečnice, maximálně však do výše 290 Kč/ha,
- do výše 25 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů souvisejících s pořízením biologické ochrany rostlin a odborného servisu u polních plodin, maximálně však do výše u druhu řepka olejka 384 Kč/ha a luskoviny (sója) 366 Kč/ha.

3.d. Podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým i abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejin, luskovin, brambor, píce, zelenin, léčivých, aromatických a kořeninových rostlin, chmele, révy a ovocných dřevin a ozdravování genotypů révy, chmele a ovocných plodin

Předmětem dotace je podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým i abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou olejin, luskovin (sója).

Podpora do výše 70 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů na projekty u olejin a luskovin (sója).

3.i. Použité uznané osivo lnu, konopí setého, kukuřice, cukrové řepy, luskovin a použité uznané nebo zkoušené osivo vyjmenovaných píce (zařazených do jednotlivých skupin) odrůd registrovaných na základě užitné hodnoty v ČR nebo uvedených ve Společném katalogu odrůd EU pro osev produkčních ploch

Předmětem dotace je použité uznané osivo lnu a luskovin (sója).

Výše dotace:

- osivo lnu: do výše 18 000 Kč/t uznaného osiva lnu,
- osivo luskovin (hrách, peluška, vikev, bob, lupina, čočka, fazol, cizrna, sója): do výše 3 000 Kč/t uznaného osiva luskovin.

9. Poradenství a vzdělávání

9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu

Speciální poradenství založené na pořádání propagačních opatření za účelem zvýšení informovanosti širší veřejnosti o zemědělských produktech rostlinné výroby.

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

Konzultační a metodická pomoc zemědělským podnikům formou šíření informací o opatřeních Programu rozvoje venkova a o aktuálních problémech při realizaci SZP. A konzultační a metodická pomoc zemědělským podnikům prostřednictvím sdílení zkušeností, transferem informací o nejnovějších poznatcích a technologiích a jejich využití v oblasti precizního zemědělství (demonstrační farmy).

9.H. Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí

Podpora účasti vystavovatelů na vybraných mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí pod patronací MZe za účelem uvádění jejich produktů a výrobků na trh.

13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

Účelem dotace je zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků a krmivářských podniků na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost, nezávadnost a sledovatelnost výrobků. Zabezpečení funkčnosti a účinnosti jakostních systémů.

Výše dotace do 50 % skutečně vynaložených uznatelných nákladů dle předloženého projektu. Minimální hodnota uznatelných nákladů za projekt jednoho žadatele musí být 1 mil. Kč a maximální hodnota uznatelných nákladů za projekt nesmí být vyšší než 60 mil. Kč.

Určeno pro výrobce a zpracovatele vybraných zemědělských produktů, který zaměstnává od 250 do 750 zaměstnanců a s jeho ročním obratem od 50 do 200 mil. EUR.

2) Podpory PGRLF

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů, finanční podpora pojištění a poskytování úvěrů podnikatelským subjektům v oblasti zemědělské prvovýroby, zpracování zemědělských produktů, lesního hospodářství a zpracování dřeva.

V roce 2022 byly Fondem mj. poskytovány podpory v následujících podpůrných programech:

I. Podpora komerčních úvěrů (Investiční programy)

Formou podpory je poskytování finančních prostředků určených pro snížení úrokového zatížení, snížení jistiny úvěrů nebo vydávání garancí na zajištění úvěrů poskytovaných komerčními bankami a jinými

financujícími subjekty. Většina z programů pro podporu komerčních úvěrů je zaměřena na podporu investic, tedy zejména na realizaci dlouhodobých investičních záměrů s cílem restrukturalizace a zvýšení efektivity, modernizace, snížení výrobních nákladů, zlepšení jakosti a dalšího rozvoje zemědělských subjektů a zpracovatelů zemědělských produktů.

Program Zemědělec

V rámci programu Zemědělec je poskytována podpora ve formě subvence úroků z investičních úvěrů poskytnutých komerčními subjekty, a to zejména na nákup techniky do zemědělské prvovýroby, na výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku v zemědělských podnicích a dále na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda.

Celkový objem úvěrových prostředků, ke kterým má být poskytována podpora u jednoho žadatele a kolo příjmu žádostí u úvěrů na pořízení zemědělské techniky, nesmí překročit částku 10 mil. Kč. Doba splatnosti úvěru nesmí přesáhnout 8 let. U investičních úvěrů na výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku nesmí pro jeden subjekt celkový objem úvěrových prostředků za kolo příjmu žádostí překročit částku 50 mil. Kč. Doba splatnosti úvěru nesmí přesáhnout 20 let. V případě investic na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda nesmí celkový objem úvěrových prostředků za kolo příjmu žádostí překročit částku 5 mil. Kč. Doba splatnosti úvěru nesmí přesáhnout 4 roky.

Konečná výše základní sazby podpory byla pro rok 2022 stanovena až po ukončení příjmu žádostí pro dané období, a to ve výši maximálně 3,5 % s 1 % navýšením pro mladé zemědělce. Příjem žádostí je kontinuální, tedy žádosti byly přijímány po celý rok.

V průběhu roku 2022 bylo v rámci programu Zemědělec přijatých 3 164 a schválených 2 512 žádostí s celkovou podporou ve výši 885 mil. Kč. Multiplikační efekt v případě podpory úroků v rámci programu Zemědělec v roce 2022 dosahoval poměru přibližně 1:9, kdy za každý 1 mil. Kč vynaložený na poskytnuté dotace z národních zdrojů byly pořízeny investice do sektoru zemědělství v celkovém objemu zhruba 9 mil. Kč.

Program Provoz 2022 a Program Provoz Potravináři

Program je určen pro podnikatele působící v oblasti zemědělské prvovýroby nebo v oblasti potravinářské výroby, bez rozdílu místa podnikání a za splnění podmínky, že je daný subjekt zařazen do kategorie malého nebo středního podniku. Předmětem podpory je snížení jistiny provozních úvěrů poskytnutých komerčními subjekty na provozní financování podnikatelů za účelem dočasného snížení provozních nákladů v důsledku působení dočasně vysokých cen energií, hnojiv, krmiv a dalších vstupních nákladů.

2. Finanční podpora pojištění (Eliminace rizik zemědělského a lesnického podnikání)

Program Podpora pojištění

Cílem programu na podporu pojištění je zpřístupnění pojistné ochrany širokému okruhu zemědělců a tím dosažení vyššího zajištění podnikatelských aktivit proti nepředvídatelným rizikům. Formou podpory je částečná kompenzace pojistného, vynaloženého na zemědělské pojištění s cílem dosažení vyšší propojitelnosti.

Program je určen zemědělským podnikatelům, kteří sjednali pojištění plodin na ztráty způsobené přírodními pohromami, nepříznivými klimatickými jevy či škůdci, anebo sjednali pojištění hospodářských zvířat na ztráty způsobené chorobami zvířat, přírodními pohromami či nepříznivými klimatickými jevy. Program je určen pro malé a střední podniky.

Maximální výše podpory činí 65 % pro pojištění speciálních plodin, 50 % pro pojištění ostatních plodin a pro pojištění hospodářských zvířat. Procentní výše sazeb podpory byly pro rok 2022 stanoveny na 58 % pro pojištění speciálních plodin, 46 % pro pojištění ostatních plodin a 50 % pro pojištění hospodářských zvířat.

3. Úvěry poskytované PGRLF

Program Investiční úvěry Zemědělec

V rámci programu jsou od roku 2018 poskytovány úročené úvěry přímo Fondem s možností snížení jistiny úvěru, a to na pořízení investičního majetku. Program je určen zemědělským podnikatelům působícím v oblasti zemědělské prvovýroby, kteří jsou řazeni v kategorii malých a středních podniků.

Podpora snížení jistiny úvěru může činit max. 400 000 Kč a zároveň max. 30 % z celkové výše poskytnutého úvěru. U začínajících podnikatelů, kteří nejsou zapsáni v evidenci zemědělských podnikatelů déle než 24 měsíců před podáním žádosti, může činit podpora na snížení jistiny úvěru maximálně 40 % z celkové výše poskytnutého úvěru.

MEZINÁRODNÍ TRH S OLEJNINAMI

Světová produkce olejnin

Světová bilance hlavních olejnatých semen (v mil. tun)

Ukazatel		2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
PRODUKCE	Sójové boby	341,43	369,22	360,41	375,40	398,88
	Řepkové semeno	70,32	74,74	75,83	88,79	86,98
	Slunečnicové semeno	53,80	48,83	56,86	52,39	56,80
	Podzemnice olejná	47,75	50,49	51,97	49,38	50,41
	Bavlníkové semeno	43,45	42,05	41,51	42,68	41,36
	Palmová jádra	19,36	19,09	19,14	19,87	20,51
	Kopra	5,92	5,78	6,07	6,03	6,05
	Celkem	582,02	610,20	611,77	634,53	660,99
DOVOZY	Sójové boby	165,29	165,50	155,52	164,84	167,65
	Řepkové semeno	15,82	16,66	13,84	20,06	15,96
	Slunečnicové semeno	3,34	2,74	3,80	3,86	2,91
	Podzemnice olejná	4,37	4,33	4,05	4,17	4,43
	Bavlníkové semeno	0,81	0,84	1,02	1,38	1,19
	Palmová jádra	0,14	0,14	0,14	0,16	0,15
	Kopra	0,15	0,08	0,08	0,06	0,07
	Celkem	189,93	190,28	178,44	194,51	192,34
VÝVOZY	Sójové boby	165,82	165,18	154,22	171,66	170,29
	Řepkové semeno	16,01	18,14	15,34	20,62	17,09
	Slunečnicové semeno	3,69	2,90	3,95	4,04	3,09
	Podzemnice olejná	5,01	5,06	4,42	4,66	4,85
	Bavlníkové semeno	0,88	0,96	1,27	1,47	1,28
	Palmová jádra	0,08	0,06	0,12	0,05	0,05
	Kopra	0,28	0,10	0,12	0,11	0,15
	Celkem	191,77	192,40	179,46	202,61	196,80
ZPRACOVÁNÍ	Sójové boby	312,66	316,04	314,50	313,91	329,50
	Řepkové semeno	69,03	71,91	72,23	80,57	81,98
	Slunečnicové semeno	49,40	44,96	46,59	51,49	52,37
	Podzemnice olejná	19,10	19,68	19,83	19,32	19,49
	Bavlníkové semeno	33,32	32,58	32,17	32,60	32,74
	Palmová jádra	19,40	19,08	18,92	19,88	20,44
	Kopra	5,76	5,71	5,95	5,91	5,96
	Celkem	508,66	509,95	510,19	523,68	542,48
KONEČNÉ ZÁSoby	Sójové boby	95,53	100,26	98,03	101,87	114,21
	Řepkové semeno	7,64	6,37	4,48	7,85	7,39
	Slunečnicové semeno	2,88	2,46	8,00	4,02	3,89
	Podzemnice olejná	4,71	5,07	5,11	4,53	4,37
	Bavlníkové semeno	1,68	1,66	1,49	1,53	1,51
	Palmová jádra	0,18	0,18	0,29	0,26	0,29
	Kopra	0,05	0,05	0,06	0,05	0,04
	Celkem	112,67	116,03	117,47	120,11	131,69

Pramen: USDA, * kvalifikovaný odhad k 12/2023.

Výměra, produkce a zpracování vybraných druhů olejnin ve světě

Plodina	Ukazatel	MJ	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Sója	Výměra	mil. ha	123,57	129,73	131,45	136,48	139,10
	Produkce	mil. t	341,43	369,22	360,41	375,40	398,88
	Zpracování	mil. t	312,66	316,04	314,50	313,91	329,50
Řepka	Výměra	mil. ha	35,15	35,34	38,46	41,88	42,44
	Produkce	mil. t	70,32	74,74	75,83	88,79	86,98
	Zpracování	mil. t	69,03	71,91	72,23	80,57	81,98
Slunečnice	Výměra	mil. ha	25,79	26,75	28,55	28,02	28,38
	Produkce	mil. t	53,80	48,83	56,86	52,39	56,80
	Zpracování	mil. t	49,40	44,96	46,59	51,49	52,37

Pramen: USDA, * kvalifikovaný odhad k 12/2023.

Podle USDA byla výměra olejnin, u pěstované řepky, slunečnice, sóji, kopry, bavlníku, palmy olejné a podzemnice olejné, v hospodářském roce 2022/23 celkem na 303,35 mil. ha a světová produkce olejnin dosáhla na celkových 633,52 mil. tun.

Na základě odhadu USDA z prosince roku 2023 by produkce olejnin v hospodářském roce 2023/24 měla dosáhnout 660,99 mil. tun, meziročně o 27,47 mil. tun více, tj. o 4,3 %. Produkce sóji je odhadována na 398,88 mil. tun, produkce řepky na 86,98 mil. tun a produkce slunečnice na 56,80 mil. tun.

Největší producenti olejnin na světě jsou Brazílie 166,94 mil. tun (z toho 161 mil. t sóji), USA 121,45 mil. tun (z toho 112 mil. tun sóji), Čína 67,33 mil. tun, Argentina 54,41 mil. tun (z toho 48 mil. tun sóji) a Indie 40,89 mil. tun. Největším producentem řepky je EU s 20,10 mil. tunami, následuje Kanada s produkcí 18,80 mil. tun a Čína 15,40 mil. tun. Největší producenti slunečnice jsou Rusko 6,77 mil. tun a Ukrajina 6,02 mil. tun.

Odhad světové bilance vybraných olejnin pro hospodářský rok 2023/24

Ukazatel	MJ	Olejnin celkem 2022/23	2023/24			Olejnin celkem 2023/24	Meziroční index
			Řepka	Slunečnice	Sója		
Sklizňová plocha	mil. ha	303,35	42,44	28,38	139,10	308,06	101,6
Produkce	mil. t	633,52	86,98	56,80	398,88	660,99	104,3
Počáteční zásoby	mil. t	117,36	7,85	4,10	101,92	120,22	102,4
Dovoz	mil. t	194,59	15,96	2,91	167,65	192,34	98,8
Celková nabídka	mil. t	945,47	110,79	63,81	668,45	973,55	103,0
Domácí spotřeba	mil. t	623,40	86,31	56,83	383,96	645,06	103,5
Vývoz	mil. t	201,84	17,09	3,09	170,29	196,80	97,5
Celková poptávka	mil. t	825,24	103,40	59,92	554,25	841,86	102,0
Konečné zásoby	mil. t	120,22	7,39	3,89	114,21	131,69	109,5
Soběstačnost ¹⁾	%	101,6	100,8	99,95	103,9	102,5	-1,4

Pramen: USDA, dopočet MZe, data k 12/2023.

Poznámka: Olejnin celkem – řepka, slunečnice, sója, kopra, bavlník, palma olejná a podzemnice olejná.

¹⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b. (tj. rozdílem %).

Produkce olejnin v EU

Společný obchodní trh Evropské unie patří mezi největší dovozní i vývozní regiony na světě. Osevní plocha olejnin se v EU dlouhodobě pohybuje okolo 12 mil. ha a celková produkce olejnin okolo 31 mil. tun.

Produkce hlavních olejnin za hospodářský rok 2022/23 (k 8/2023) byla dle EK na 31,1 mil. tunách, celková osevní plocha činila 11,9 mil. ha. Největší podíl na ploše měla řepka (5,9 mil. ha), při průměrném hektarovém výnosu 3,33 t/ha produkce dosáhla 19,5 mil. tun. Druhou nejpěstovanější olejninou EU byla s výměrou 4,9 mil. ha slunečnice, její produkce byla na úrovni 9,2 mil. tun a průměrný hektarový výnos činil 1,87 t/ha. Plocha sóji 1,1 mil. ha dosáhla celkové produkce 2,4 mil. tun, při průměrném výnosu 2,23 t/ha. Největší producenti olejnin v EU v hospodářském roce 2022/23 jsou Francie, Německo, Polsko a Rumunsko a největšími producenti řepky Francie, Německo, Polsko, Rumunsko a ČR.

Odhadovaná plocha olejnin pro hospodářský rok 2023/24 k 11/2023 je dle EK na 12,1 mil. ha a je oproti 5letému průměru vyšší o 10,5 %, z toho zaujímá plocha řepky 6,2 mil. ha, tj. o 12,5 % více oproti 5letému průměru, plocha slunečnice 4,8 mil. ha, k 5letému průměru o 10,0 % více a plocha sóji 1,0 mil. ha (+7,1 %). Produkce olejnin je odhadována na 32,7 mil. tun, oproti 5letému průměru o 9,5 % více, z toho by produkce řepky měla činit 19,8 mil. tun (+15,2 %). Dále je produkce slunečnice odhadována na 10,0 mil. ha, tj. oproti 5letému průměru o 1,4 % více a produkce sóji 2,74 mil. tun (+2,7 %). Pro tuto sklizeň bylo přes 1 mil. ha řepky vyseto ve Francii, Německu a také v Polsku. K výraznému navýšení osevní plochy došlo u Rumunska, které plochu navýšilo o 24 % na 562 tis. ha.

Produkční plocha, průměrný hektarový výnos a celková produkce semene řepky, slunečnice a sóji v EU v letech 2019–2024

Ukazatel		MJ	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Řepka	Plocha	tis. ha	5 065	5 241	5 383	5 719	6 199	5 944
	Výnos	t/ha	2,97	3,04	3,22	3,38	3,18	3,26
	Produkce	tis. t	15 038	15 910	17 345	19 338	19 741	19 369
Slunečnice	Plocha	tis. ha	4 290	4 416	4 479	4 915	4 700	4 833
	Výnos	t/ha	2,28	2,07	2,33	1,99	2,27	2,18
	Produkce	tis. t	9 777	9 159	10 443	9 780	10 666	10 541
Sója	Plocha	tis. ha	997	1 049	1 090	950	1 165	1 184
	Výnos	t/ha	2,78	2,78	2,80	2,30	2,78	2,73
	Produkce	tis. t	2 771	2 922	3 056	2 184	3 243	3 231

Pramen: COCERAL, * kvalifikovaný odhad k 12/2023.

Výměra hlavních druhů olejnin v zemích EU (v tis. ha) v letech 2021–2023

VÝMĚRA	Řepka			Slunečnice			Sója		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EU-27	5 326	5 887	6 194	4 369	4 934	4 799	940	1 095	996
Belgie	8	9	12	0	0	0	0	0	0
Bulharsko	131	129	89	836	917	860	2	10	4
ČR	342	344	380	18	22	20	20	29	27
Dánsko	162	198	211	0	0	0	0	0	0
Německo	1 001	1 088	1 169	38	86	68	34	52	45
Estonsko	79	86	76	0	0	0	0	0	0
Irsko	11	16	22	0,03	0,03	0,02	0	0	0
Řecko	6	8	5	91	93	70	1	1	1
Španělsko	92	130	115	631	877	741	2	1	2

VÝMĚRA	Řepka			Slunečnice			Sója		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Francie	980	1 230	1 347	698	871	831	154	184	158
Chorvatsko	30	22	15	41	51	57	86	91	73
Itálie	18	19	30	117	111	122	285	343	311
Kypr	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Litva	147	162	151	0	0	0	0	0	0
Lotyšsko	310	348	308	0	0	0	2	2	1
Lucembursko	2	2	3	0,14	0,34	0,29	0,01	0,01	0,03
Maďarsko	258	205	188	655	680	676	62	66	58
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nizozemsko	1	2	2	1	1	1	0,16	0,20	0
Rakousko	28	28	27	25	24	24	77	94	88
Polsko	993	1 078	1 089	14	27	26	9	18	18
Portugalsko	0	0	0	6	8	5	0	0	0
Rumunsko	446	469	645	1 124	1 093	1 236	140	136	157
Slovinsko	3	3	3	0,42	1	1	2	2	3
Slovensko	136	141	148	73	73	60	64	67	49
Finsko	34	41	33	0	0	0	0	0	0
Švédsko	106	127	126	0	0	0	0	0	0

Pramen: EK, data k 12/2023.

Průměrný hektarový výnos hlavních druhů olejnin v zemích EU (v t/ha) v letech 2021–2023

VÝNOS	Řepka			Slunečnice			Sója		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EU-27	3,21	3,32	3,20	2,37	1,89	2,12	2,82	2,24	2,84
Belgie	3,44	4,24	3,61	0	0	0	0	0	0
Bulharsko	2,84	2,29	2,62	2,38	2,31	1,89	1,37	1,05	1,26
ČR	2,99	3,39	3,40	2,90	2,65	2,56	2,61	2,30	2,32
Dánsko	4,01	4,49	3,92	0	0	0	0	0	0
Německo	3,50	3,95	3,63	2,60	1,88	2,41	3,12	2,34	2,73
Estonsko	2,74	2,53	1,98	0	0	0	0	0	0
Irsko	4,64	4,94	4,32	0	0	0	0	0	0
Řecko	2,16	2,93	1,84	2,54	2,46	2,56	1,50	0,53	0,61
Španělsko	2,57	1,95	1,62	1,20	0,94	1,21	2,97	2,79	3,00
Francie	3,37	3,67	3,17	2,74	2,07	2,59	2,85	2,04	2,50
Chorvatsko	2,42	2,59	2,93	3,04	2,99	3,11	2,64	2,15	3,00
Itálie	3,05	2,85	2,71	2,40	2,39	2,49	3,11	2,64	3,39
Kypr	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Litva	2,90	2,21	2,30	0	0	0	0	0	0
Lotyšsko	2,91	2,57	2,57	0	0	0	1,45	1,12	1,14
Lucembursko	2,70	3,55	3,00	2,21	1,82	1,52	2,00	2,00	0
Maďarsko	2,85	2,47	3,12	2,68	1,89	2,98	2,52	2,03	3,04
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nizozemsko	3,06	4,50	4,36	0	0	0	0	0	0
Rakousko	3,04	3,21	3,23	3,01	2,32	2,69	3,06	2,62	3,06

VÝNOS	Řepka			Slunečnice			Sója		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Polsko	3,21	3,38	3,38	2,38	2,40	2,38	2,25	2,36	2,44
Portugalsko	0	0	0	1,78	1,66	1,70	0	0	0
Rumunsko	3,08	2,62	3,01	2,53	1,93	1,88	2,49	1,80	2,13
Slovinsko	2,46	2,57	2,58	2,71	2,07	2,21	2,54	2,29	2,62
Slovensko	3,09	3,12	3,55	2,66	2,33	2,82	2,52	1,45	2,60
Finsko	1,20	1,37	1,29	0	0	0	0	0	0
Švédsko	3,24	3,36	2,51	0	0	0	0	0	0

Pramen: EK, data k 12/2023.

Produkce hlavních druhů olejnin v zemích EU (v tis. tunách) v letech 2021–2023

PRODUKCE	Řepka			Slunečnice			Sója		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
EU-27	17 072	19 562	19 823	10 365	9 302	10 185	2 649	2 448	2 823
Belgie	28	36	44	0	0	0	0	0	0
Bulharsko	372	296	233	1 989	2 117	1 623	3	10	5
ČR	1 025	1 166	1 293	52	60	51	51	66	61
Dánsko	651	889	827	0	0	0	0	0	0
Německo	3 505	4 295	4 239	100	161	165	107	121	122
Estonsko	216	219	151	0	0	0	0	0	0
Irsko	52	78	94	0	0	0	0	0	0
Řecko	12	25	10	230	229	180	1	1	1
Španělsko	237	253	186	760	820	897	5	4	7
Francie	3 307	4 517	4 269	1 913	1 798	2 149	439	376	393
Chorvatsko	73	58	44	124	153	177	228	195	219
Itálie	55	53	83	281	264	305	887	906	1 052
Kypr	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Litva	428	359	347	0	0	0	0	0	0
Lotyšsko	904	896	792	0	0	0	2	2	2
Lucembursko	4	7	8	0,31	1	0,44	0,02	0,02	0
Maďarsko	734	505	588	1 758	1 286	2 012	157	134	177
Malta	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nizozemsko	4	7	9	0	0	0	0	0	0
Rakousko	86	91	86	74	56	65	235	246	270
Polsko	3 191	3 647	3 685	34	65	61	21	43	43
Portugalsko	0	0	0	10	13	9	0	0	0
Rumunsko	1 375	1 230	1 945	2 844	2 107	2 319	348	244	334
Slovinsko	7	8	7	1	1	1	5	5	8
Slovensko	420	442	527	195	171	169	161	97	127
Finsko	41	57	42	0	0	0	0	0	0
Švédsko	344	428	316	0	0	0	0	0	0

Pramen: EK, data k 12/2023.

Předpokládaná bilance olejin v EU za hospodářský rok 2022/23

Ukazatel	MJ	Olejiny celkem 2021/22	2022/23			Olejiny celkem 2022/23	Meziroční index
			Řepka	Slunečnice	Sója		
Sklizňová plocha	tis. ha	10 633	5 867	4 898	1 092	11 857	111,5
Výnos	t/ha	2,83	3,33	1,87	2,23	2,63	92,9
Sklizeň	tis. t	30 079	19 542	9 165	2 437	31 143	103,5
Počáteční zásoby	tis. t	2 300	500	867	1 200	2 567	111,6
Dovoz - třetí země	tis. t	21 429	6 834	2 097	13 271	22 202	103,6
Celková nabídka	tis. t	53 808	26 875	12 128	16 908	55 911	103,9
Domácí spotřeba	tis. t	50 117	25 842	10 695	15 471	52 008	104,3
– z toho k lisování	tis. t	46 055	25 036	9 503	13 501	48 039	105,0
Vývoz – třetí země	tis. t	1 125	533	556	237	1 337	118,8
Celková poptávka	tis. t	51 241	26 375	11 262	15 708	53 345	104,1
Konečné zásoby	tis. t	2 567	500	867	1 200	2 567	100,0
Soběstačnost ¹⁾	%	60,0	75,6	85,7	15,8	59,9	-0,1

Pramen: EK, dopočet MZe, data k 8/2023.

Poznámka: ¹⁾ Meziroční index u soběstačnosti je vyjádřen v p. b. (tj. rozdílem %).

Odhad bilance olejin v EU pro hospodářský rok 2023/24

Ukazatel	MJ	Olejiny celkem 2022/23	2023/24			Olejiny celkem 2023/24	Meziroční index
			Řepka	Slunečnice	Sója		
Sklizňová plocha	tis. ha	11 857	6 157	4 802	1 033	11 992	101,2
Výnos	t/ha	2,63	3,18	2,18	2,82	2,75	104,6
Sklizeň	tis. t	31 143	19 555	10 451	2 915	32 920	105,7
Počáteční zásoby	tis. t	2 567	500	867	1 200	2 567	100,0
Dovoz – třetí země	tis. t	22 202	5 817	1 479	14 024	21 320	96,0
Celková nabídka	tis. t	55 911	25 872	12 797	18 138	56 807	100,7
Domácí spotřeba	tis. t	51 988	24 580	11 343	16 608	52 531	101,1
– z toho k lisování	tis. t	48 021	23 828	10 090	14 456	48 374	100,7
Vývoz – třetí země	tis. t	1 356	458	577	230	1 265	93,3
Celková poptávka	tis. t	53 345	25 038	11 919	16 838	53 796	100,9
Konečné zásoby	tis. t	2 567	833	878	1 300	3 011	117,3
Soběstačnost ¹⁾	%	59,9	79,6	92,1	17,6	62,7	2,8

Pramen: EK, dopočet MZe, data k 9/2023.

Poznámka: ¹⁾ Meziroční index u soběstačnosti je vyjádřen v p. b. (tj. rozdílem %).

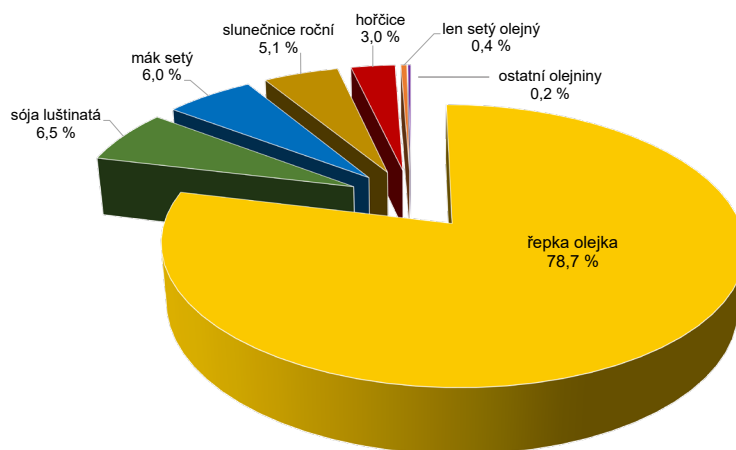
PĚSTOVÁNÍ, ZPRACOVÁNÍ A SPOTŘEBA OLEJNIN V ČR

V roce 2022 představovala výměra orné půdy v ČR 2 481 225 ha. Olejniný mají v osevních postupech stabilní zastoupení, a tak se v roce 2022 pěstovaly na 17,6 % z celkové výměry orné půdy ČR. Celková výměra olejnin v roce 2022 představovala 437 077 ha.

Tradičně nejvyšší podíl výměry z ploch olejnin měla v roce 2022 řepka olejka, a to 78,7 % s osetou plochou téměř 344 tis. ha. V současnosti druhou nejpěstovanější olejninou ČR je sója luštinatá, v roce 2022 zaujímala její výměra 6,5 % ploch, tj. 28,5 tis. ha. Mezi další významné olejniný patří mák setý, jeho plocha představovala 6,0 % z celkové výměry olejnin a osevní plocha v roce 2022 činila zhruba 26 tis. ha. Slunečnice roční s plochou 5,1 % se přiblížila k osevní ploše 22,5 tis. ha. O něco méně s plochou 3,0 % z osevů olejnin měla hořčice, která se pěstovala na 13 tis. ha. Minoritní zastoupení pouze 0,4 % plochy měl len setý olejný, a to s výměrou necelých 2 tis. ha. Ostatní olejniný s plochou osetu z celkové výměry olejnin 0,2 % se pěstovaly na 1 tis. ha.

Olejniný se v roce 2023 pěstovaly na 470 397 ha a v porovnání s rokem 2022 se jejich výměra zvýšila o 35 320 ha.

Struktura osevních ploch jednotlivých druhů olejnin v České republice v roce 2022

Pramen: ČSÚ.

V ČR bylo pro hospodářský rok 2022/23 oseto olejinami celkem 437,1 tis. ha orné půdy. Oproti minulému roku došlo ke snížení osevních ploch olejnin o zhruba 5,2 tis. ha, tj. o 1,2 %. Pětiletý průměr výměry ploch olejnin v ČR činí 454,7 tis. ha.

Celková sklizeň olejnin dosáhla 1 329,1 tis. tun při průměrném hektarovém výnosu 3,04 t/ha. Průměrný výnos byl meziročně o 0,38 t/ha vyšší, tj. o 14,3 %, přičemž 5letý průměr olejnin je 2,90 t/ha. Produkce se díky vyššímu výnosu meziročně zvýšila o 152,8 tis. tun, tj. o 13,0 %. Pětiletý průměr celkové produkce olejnin v ČR je 1 322,5 tis. tun.

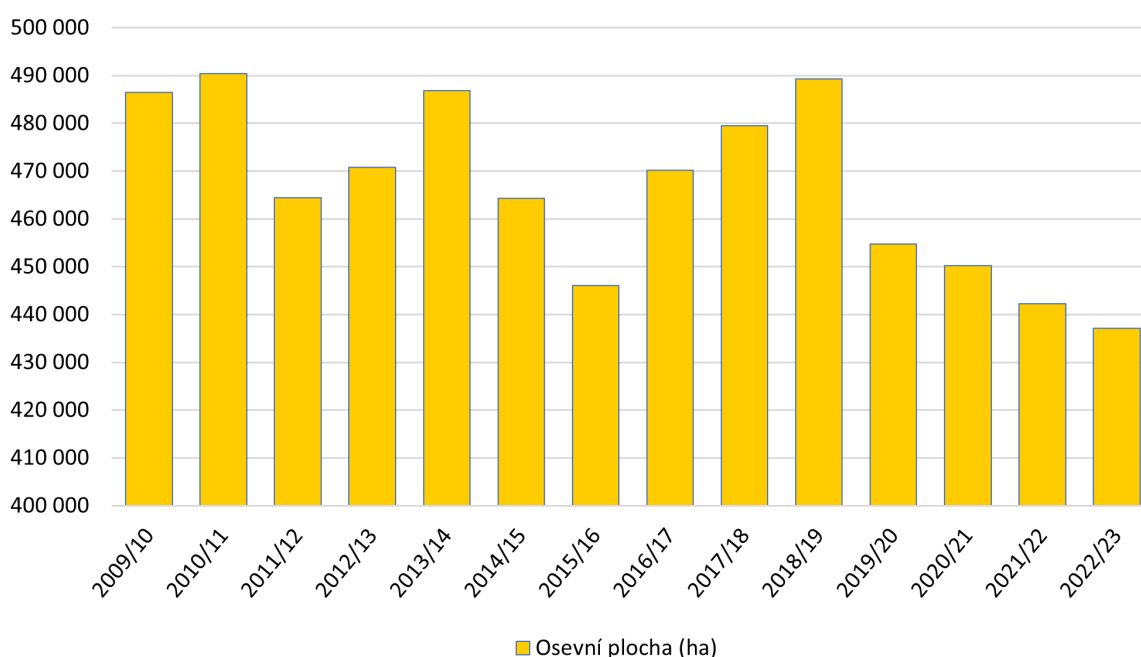
Osevní plochy olejnin podle údajů ČSÚ pro hospodářský rok 2023/24 byly odhadovány k 30. 9. 2023 celkem na 470,4 tis. ha. Meziročně by tak došlo k navýšení plochy olejnin o 33,3 tis. ha, tj. o 7,6 %. Především se navýšila osevní plocha u řepky, mírně vzrostla u hořčice a nepatrně u máku. Naopak ke snížení došlo u ploch slunečnice, sóji, lnu a ostatních olejnin.

Nejvyšší podíl na pěstebních plochách olejnin by v uvedeném hospodářském roce měla mít řepka (80,8 %), dále sója (5,6 %), mák (5,6 %), slunečnice (4,2 %), hořčice (3,3 %), len olejný (0,3 %) a ostatní olejniný (0,1 %).

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a celková sklizeň olejnin v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2009/10	486 533	2,63	1 279 618
2010/11	490 420	2,37	1 160 093
2011/12	464 405	2,55	1 183 736
2012/13	470 819	2,57	1 210 710
2013/14	486 908	3,15	1 533 659
2014/15	464 274	3,54	1 644 058
2015/16	446 022	3,04	1 355 001
2016/17	470 178	3,14	1 476 483
2017/18	479 523	2,65	1 269 436
2018/19	489 336	3,09	1 511 331
2019/20	454 761	2,74	1 248 175
2020/21	450 213	2,99	1 347 482
2021/22	442 310	2,66	1 176 310
2022/23	437 077	3,04	1 329 132
2023/24*	470 397	-	-

Pramen: ČSÚ, * data dle odhadu sklizně k 30. 9. 2023.

Vývoj osevních ploch olejnin celkem v letech 2009–2022

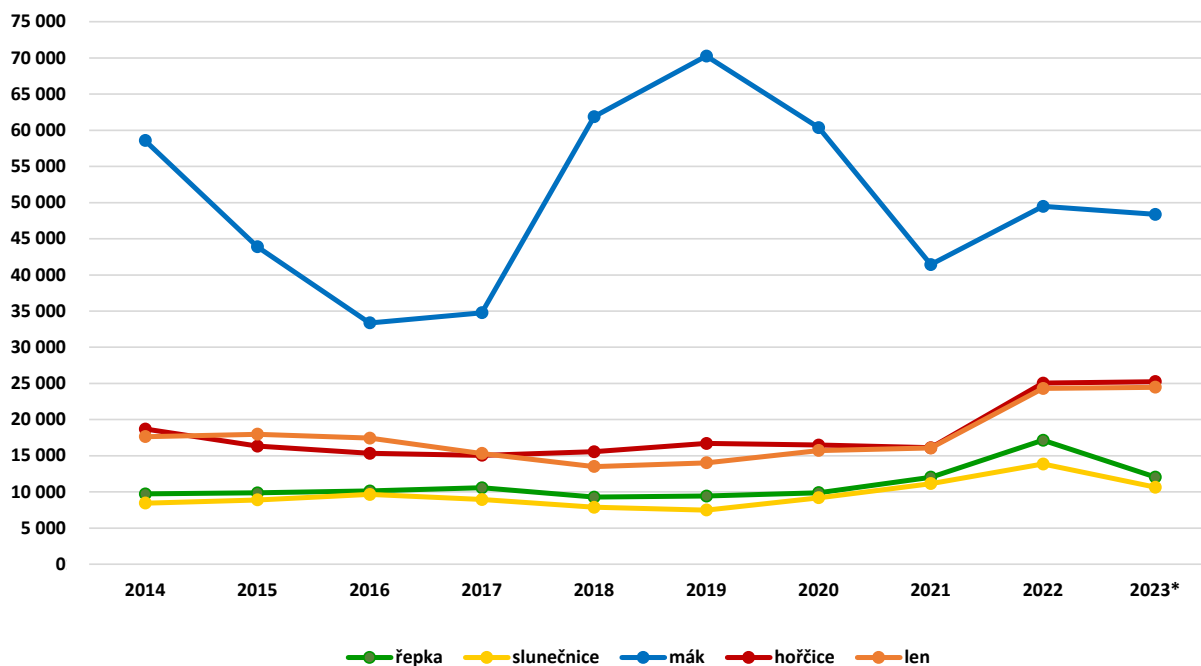
Pramen: ČSÚ.

Ceny olejnin v ČR

ČSÚ sleduje ceny zemědělských výrobců (CZV) každý měsíc a každoročně provádí výpočet průměrné CZV za kalendářní rok. Tato cena však může být zavádějící, jelikož se do ceny prolínají dvě sklizně plodiny, které mohou být značně rozdílné. ČSÚ neuvádí průměrné ceny za hospodářský rok, ty jsou dopočteny aritmetickým průměrem MZe. Takto získané ceny lze porovnávat s údaji uváděnými předními světovými institucemi například USDA, FAOSTAT, EUROSTAT, COCERAL a dalšími organizacemi.

Všechny uváděné CZV v této SVZ jsou bez DPH, dopravních nákladů a neobsahují žádné další poplatky a příplatky.

Cenový vývoj CZV v Kč/t u vybraných olejnin v ČR

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Povětrnostní podmínky ročníku 2022

Rok 2022 byl na území ČR teplotně nadnormální, průměrná roční teplota vzduchu 9,2 °C byla o 1,7 °C vyšší, než udává normál let 1961–1990 (dále jen N) a o 0,9 °C vyšší než normál let 1991–2020. Jednalo se o další teplotně nadprůměrný rok. Srážkově byl rok 2022 normální, roční úhrn srážek 632 mm byl z 92 % srážkového normálu let 1991–2020. Srážkově silně nadnormální byl především červen, kdy spadlo 101 mm (123 % N) a podnormální březen s 16 mm (35 % N).

Leden 2022 byl teplotně na území ČR nadnormální, průměrná teplota byla 0,6 °C, srážkově byl normální, spadlo v průměru 40 mm srážek. Únor byl teplotně nadnormální, průměrná teplota byla 2,8 °C a srážkově byl nadnormální, v průměru spadlo 38 mm srážek. Březen byl teplotně normální, průměrná teplota byla 3,1 °C, srážkově byl podnormální, napršelo průměrně 16 mm. Duben byl teplotně silně podnormální, průměrná teplota byla 6,4 °C. Srážkově byl duben normální, v průměru spadlo 42 mm srážek. Květen byl teplotně nadnormální, průměrná teplota byla 14,3 °C a srážkově byl silně podnormální, v průměru spadlo 50 mm srážek. Červen byl teplotně silně nadnormální, průměrná teplota činila 18,7 °C a srážkově byl nadnormální, v průměru spadlo 88 mm srážek. Červenec byl teplotně normální, průměrná teplota byla 18,6 °C, srážkově byl podnormální, v průměru spadlo 63 mm. Srpen byl na území ČR teplotně nadnormální, průměrná teplota vzduchu byla 19,1 °C. Srážkově byl srpen nadnormální, v průměru spadlo 91 mm srážek. Září bylo teplotně podnormální, průměrná teplota činila 12,0 °C a srážkově bylo silně nadnormální, v průměru spadlo 81 mm. Říjen byl teplotně silně nadnormální, průměrná teplota byla 10,7 °C, srážkově byl silně podnormální, v průměru spadlo 23 mm. Listopad byl teplotně normální, průměrná teplota činila 4,1 °C, srážkově byl podnormální, v průměru spadlo 35 mm. Prosinec byl teplotně nadnormální, průměrná teplota byla 0,3 °C. Srážkově byl prosinec normální, v průměru spadlo 50 mm srážek.

Hlavním rysem vegetační sezóny ozimých řepok 2021/22 byla velmi teplá a na mnoha místech suchá zima. Srážky byly zejména v měsících leden a únor nerovnoměrně rozloženy. V průběhu února byly dosahovány rekordně nízké vlhkosti vzduchu. S nástupem meteorologického jara se silně ochladilo. Proudění studeného suchého vzduchu s sebou přinášelo velké rozdíly mezi ranními a odpoledními

teplotami. Denní amplitudy teplot se v první polovině března pohybovaly okolo 15 °C. Na většině území přetrvávala velmi nízká relativní vzdušná vlhkost. V měsíci březnu byly v rámci celé republiky srážky výrazně podnormální (35 % N). Zatímco v některých oblastech byla půda zásobena dostatečně vodou ze zimních měsíců, na jiných místech se již začalo projevovat půdní sucho. Situaci často zhoršoval silný vítr, který vysušoval již tak suchý povrch půdy a snižoval také pocitovou teplotu. Od 11. dubna začal nad naše území proudit teplý vzduch od jihu, pokračovalo však počasí s velkými rozdíly mezi maximálními a minimálními denními teplotami a průměrná teplota v měsíci dubnu byla až 2,1 °C nižší než je N. Srážky byly v dubnu celorepublikově na úrovni normálu, opět s velkými rozdíly v rámci krajů. Podnormální srážky byly zaznamenány i v měsíci květnu. Konec června byl charakterizován extrémně vysokými teplotami a dlouhou dobou slunečního svitu. Počátek července byl srážkově bohatý a teplotně se vrátil k normálu až podprůměrným teplotám. Poté se počasí ustálilo, sklizeň proběhla velmi rychle, za optimálních podmínek, bez přerušování srážkami. Velmi příznivé počasí v období sklizně ovlivnilo příznivě kvalitu a zachovalo dobrý výnos olejnin v nadcházejícím hospodářském roce 2022/23.

Výskyt škodlivých organismů v porostech olejnin v ČR

Olejniný celkem

Díky průběhu počasí léta 2022 a příznivým podmínkám se začalo s výsevem řepky ozimé velmi brzy, a to již koncem července. Hlavní období výsevu bylo první tři srpnové týdny, kdy se zasela většina ploch. Od začátku třetí srpnové dekády se dostavily srážky, které na většině území přerušily setí. Dostat se na pole bylo možné až po 27. srpnu. Asi čtvrtina ploch se tak dosévala koncem srpna a začátkem září. Průběh srpnového počasí se v mnohém podobal roku 2021 s tím rozdílem, že v srpnu 2021 bylo chladněji a nebyly sklizené obilniny. Srážkově však byly oba srpnové měsíce nadprůměrné. Po deštivém konci srpna přišlo suché a studené září. Porostům setým v polovině srpna, které bez větších problémů vzešly, tento průběh počasí vyhovoval. Omezil se růst nadzemní biomasy, a naopak podpořil růst kořenů. Pro řepky vyseté na přelomu srpna a září bylo období bez deště kritické. Tyto porosty vzcházely pomalu a etapovitě, jednak nedostatkem vody, chladem, ale také enormními škodami od dřepčků. Časně vyseté řepky většinou neměly s poškozením od dřepčků problémy. Povětrnostní podmínky ovlivnily výrazně stav porostů setých před a po deštích. Stejně to platilo i pro porosty ozimého máku, který byl vyséván v druhé polovině září. Po suchém a studeném září se dostavil mimořádně teplotně nadnormální a na srážky bohatší říjen. Slabé řepky se vylepšily, dohnaly to, co v září ztratily a do zimy dorostly do optimálního stavu. Nebylo je potřeba ani regulovat, na rozdíl od časně setých porostů. Teplý a vláhově bohatší průběh počasí pokračoval i v listopadu. První, ale krátkodobé ochlazení nastalo o víkend 19. a 20. listopadu, kdy i mírně nasněžilo. Pak se teploty opět vyšplhaly nad 10 °C. Zima přišla až koncem první dekády prosince, kdy nasněžilo a teploty i v nižších polohách klesaly v noci k -13 °C. Po ochlazení, které trvalo asi 10 dnů, se výrazně oteplilo. Vánoce a Silvestr byly nejteplejší za poslední roky. Na Silvestra a Nový rok padaly rekordy s teplotami, které atakovaly hranici 20 °C. Teplý ráz počasí pokračoval i v lednu a pohled na českou krajinu odpovídal spíše jarním měsícům. Větší ochlazení se dostavilo až koncem druhé dekády ledna, kdy nasněžilo i v nižších polohách. Únor byl teplotně nadnormální a srážkově normální. Průměrná denní teplota na území ČR byla po většinu měsíce nad hodnotou normálu. Těsně pod hodnotu normálu klesla pouze dne 12. února a výrazněji se pod hodnotu normálu pak dostala koncem měsíce. V té době již při teplejších dnech probíhalo kladení krytonosců. V nejteplejších oblastech byl zaznamenán silnější nálet populací krytonosce čtyřzubého, který dominoval po celé jarní období. V březnu tento nálet pokračoval. Březen lze hodnotit jako teplotně normální a srážkově silně podnormální. Průměrný měsíční úhrn srážek 16 mm představuje 35 % normálu 1991–2020. Čechy byly srážkově chudší než Morava a Slezsko. Duben se vyznačoval silně teplotně podnormálními hodnotami, na srážky byl bohatší, tedy srážkově normální. V tomto období byly sety již první porosty slunečnic, které vlivem chladného počasí velice špatně vzcházely, celkově se promítlo dubnové počasí do závěrečných

výnosů. Květen byl dost chladný a průběh jara se tím tak prodloužil. Porostům obilnin průběh jara vyhovoval, naopak porostům máku a slunečnice počasí příliš neprospívalo. Průběh počasí a tlak chorob a škůdců se promítl do výnosů olejnin. Červen na území ČR byl teplotně silně nadnormální a srážkově nadnormální. Průměrný měsíční úhrn představoval 123 % normálu 1991–2020. Během měsíce se vyskytovaly silné bouřky a přivalové srážky. Byly zaznamenány vysoké intenzity srážek. Sklizeň řepky začala v podobném termínu, jako v roce 2021, tedy v polovině července. Díky příznivému průběhu počasí během července a srpna se stihla sklizeň všech hlavních plodin bez větších problémů.

Řepka olejka

Podmínky pro setí řepky byly v roce 2022 komplikované, kdo chtěl zaset v pozdějších termínech v srpnu, nemohl díky silným srážkám, naopak v září porosty trpěly extrémním suchem, kdy spadlo jen 44 % normálu. Porosty byly na podzim silně napadány dřepčíky rodu *Phyllotreta* a dřepčíkem olejkovým, který slabší porosty dokázal zcela zdecimovat. Lokálně se ve slabých porostech také objevovaly ve vyšší míře mšice (*Aphis* spp.). Napadení zářezníčkem polním a housenicemi pilatky řepkové (*Athalia rosae*) byly nižší v porovnání s jinými roky. Ačkoliv byly řepky v suchém počasí napadeny chorobami pouze ojediněle, škůdci způsobily celkově podprůměrný zdravotní stav a byly opodstatněné obavy o dobré přezimování. Přestože nedošlo k vymrznutí rostlin, velká část trpěla v březnu nedostatkem vláhy a měla sníženou vitalitu. V tomto celkově horším kondičním stavu byly porosty napadeny stonkovými krytonosci. Významnější výskyty krytonosce čtyřzubého (*Ceutorhynchus quadridens*) se projeví již koncem února, hlavní nálety však přišly v polovině března. Krytonosce řepkového (*Ceutorhynchus napi*) bylo možno zaznamenat až o 10 dní později, hlavní nálet ale přišel koncem března. Na absolutní většině pozorovacích stanovišť byla významně překročena kritická čísla tohoto škůdce a bylo nutné provést insekticidní zásah. Blýskáček řepkový (*Meligethes aeneus*) se v teplejších oblastech začal objevovat společně s krytonoscem řepkovým. Škodlivost blýskáčka řepkového byla na většině ploch spíše nižší, pouze lokálně vyžadoval individuální řešení. Šešuloví škůdci - krytonosce šešulový (*Ceutorhynchus obstructus*) a bejlomorka kapustová (*Dasineura brassicae*) se v tomto roce, podobně jako v loňském, vyskytovali v nižší míře. V porostech byli monitorováni v průběhu května, tj. ve ztížených podmínkách chladného a deštivého počasí. Bejlomorka kapustová byla zjišťována lokálně silněji a bylo potřebné insekticidní ošetření alespoň okrajů polí. Choroby řepky byly zaznamenávány na podzim a v první polovině jara minimálně. Koncem května a díky srážkám v červnu byl predikován škodlivý výskyt hlízenky obecné (*Sclerotinia sclerotiorum*). K silnému ataku nedošlo částečně z důvodu nižších teplot a z důvodu intenzivních fungicidních ošetření. Fomová hniloba (*Leptosphaeria maculans*) byla zjišťována v řepkách slabě i na jaře a v průběhu května. Její příznaky na stonkách a korkovatění krčků se objevily až v průběhu června. Pozdní nástup této choroby nepřinesl hospodářsky významné škody. Porosty zakládané na podzim byly již tradičně napadány hned po vzejití populacemi dřepčíků rodu *Phyllotreta* a dřepčíkem olejkovým (*Psylliodes chrysocephala*). Atypickým se stal časný nálet krytonosce čtyřzubého zaznamenaného v polovině listopadu, kdy tento jev byl sumaci teplot pro vývoj škůdce. Na tento fakt bylo třeba se připravit v jarním období 2023 a začít s insekticidní ochranou ihned po větším oteplení. Výnosy řepky byly příznivé, meziročně průměrný výnos stoupl o 0,4 tuny.

Mák setý

Porosty máku ozimého založené na podzim měly díky průběhu počasí v září a říjnu složitější startovací podmínky, které nevyrovnal ani průběh jara. Počasí z pohledu výskytu chorob a škůdců máku byl díky srážkově nadprůměrnému červnu hojný na projevy chorob. Většina ploch byla ale včas ošetřena insekticidy i fungicidy. Nejčastějšími původci chorob v porostech byly plíseň máku a pleosporová skvrnitost máku (*Peronospora arborescens*, *Pleospora papaveracea*), v menší míře se projevila šedá plísnovitost máku (*Botrytis cinerea*). Vlivem biotických a abiotických faktorů došlo k silnému poléhání porostů máku na celé řadě lokalit. Z hmyzích škůdců byl nejčastějším problémem výskyt mšic a lokálně též krytonosce makovicového (*Ceutorhynchus macula-alba*) nebo krytonosce kořenového (*Stenocarus ruficornis*).

Slunečnice roční

Vzcházení slunečnic bylo silně ovlivněno nepříznivým průběhem měsíce dubna, kdy byly porosty sety. Chladno a vlhko ovlivňovalo agrotechnické termíny výsevu a nerovnoměrnost následně vzešlých porostů. Napadení chorobami a škůdci bylo lokálního charakteru, ale mnohde přesahovaly výskyty především chorob slunečnice jako bílá hniloba slunečnice (*Sclerotinia sclerotivorum*) a šedá plíseňovitost (*Botrytis cinerea*). Na jižní Moravě se hojně objevovaly infekce alternariovou skvrnitostí (*Alternaria* spp.). Podzemní škůdci slunečnice, larvy drátovců a osenic, se objevovaly lokálně. Výskyt těchto škůdců podporuje především špatný management posklizňových zbytků. V rámci prevence je třeba dbát na časný rozklad organiky vhodnou aplikací dávek dusíku, pak se většinou omezí i škodlivost drátovců. Během léta se na rostlinách slunečnic objevovaly kolonie mšic, všude ale pod prahem škodlivosti. Ohrožení pro porosty slunečnic v době gradací hrabošů představují jak tito hlodavci, tak populace zajíců, na Moravě a v Polabí, kde způsobují pravidelné ztráty.

ŘEPKA OLEJKA

Řepka olejka, především její ozimá forma, je naší hlavní olejninou a po pšenici ozimé druhou nejpěstovanější zemědělskou plodinou. Řepka je využívána především v potravinářství, kde je zpracovávána na jedlé oleje. Řepkový olej, který je díky skladbě mastných kyselin a vyššímu procentu omega-3 mastných kyselin považován za jeden z nejkvalitnějších olejů, je však mezi českými spotřebiteli stále nedoceněn.

Povětrnostní podmínky ročníků 2022–2023 a jejich vliv na vývoj porostů řepky

Sklizňový rok 2022

Porosty řepky s nástupem července 2022 v nejranějších lokalitách začaly celkem rychle dozrávat a po 10. červenci se na lehčích a suchých půdách začalo s prvními sklizněmi. Teploty šly směrem nahoru a po polovině měsíce se sklizeň rozjela naplno a pokračovala rychlým tempem. Do konce měsíce bylo v ČR sklizeno 79 % ploch řepky, až dešť 30. 7. přerušil sklizeň. Zůstávaly většinou individuální porosty, které byly ještě prozelenalé a váhalo se s jejich sklizní z důvodu rizik vysokých ztrát. Z pohledu celku byla produkce řepky sklizena za sucha, jen minimum šlo do vlhkého, což bylo velké plus. Výnosově, z pohledu komplikací v průběhu podzimního období, to bylo mírné překvapení.

Realizace nového osevu pro sklizeň roku 2023 se jevila z pohledu kvality na velmi vysoké úrovni. Po přezimování byly porosty jedny z nejlepších posledních let. Výnosové překvapení se ale nekonalo, i když bylo v očekávání, výnosy se opět pohybovaly jen kolem průměru. Žně proběhly velmi rychle a přípravy na nový osev se rozbíhaly již koncem července. Zaseto bylo relativně včas, vlaha až tolik nechyběla. Tlak podzimních škůdců byl zvládnutelný, i když s přibývajícím časem se rozvíjel výskyt dřepčíka olejkového a místy rostly populace hrabošů. Následoval, pro růst a vývoj, celkem příznivý průběh podzimního a zimního období. Pokračoval přijatelný nástup jara, zdravotní stav se držel. Jarní část vegetace byla opět na samém počátku poznamenána výskytem larev dřepčíka olejkového. Všude se však nepodařilo ošetření především na krytonosce čtyřzubého. Výsledkem obou škůdců byly velmi často stonky plné larev, a tedy čekání na vývoj zdravotního stavu. Nástup velmi vysokých teplot od počátku července byl doslova šokem pro řadu porostů. Žně, které se zdály být v nedohlednu se nakonec rozběhly velmi rychle.

Srpen 2022 byl na území ČR teplotně nadnormální, průměrná měsíční teplota vzduchu 19,1 °C byla o 1,2 °C vyšší než normál 1991–2020 (dále jen N). Jednalo se o pátý nejteplejší srpen od roku 1961. Srážkově byl srpen normální, měsíční úhrn 90 mm představoval 115 % normálu 1991–2020 (dále také N). Srážky se vyskytovaly velmi nerovnoměrně, často jako příválové, doprovázené bouřkou nebo kroupami. Deštivější byla druhá polovina měsíce.

Jeden z hlavních momentů měsíce srpna spočívá v zakládání nových ploch ozimých řepky. Žně proběhly jako celek relativně velmi rychle, a tak přípravy nového osevu plynule navazovaly na uvolňující se plochy. Nejvíce řepky se zaseto do 17.–20. srpna, tj. lehce nad 80 % nového osevu řepky. První secí stroje vyjely již na počátku srpna, větší setí se ale rozbíhalo od 5.–6. srpna, až na výjimky se osev stihl zrealizovat do posledního dne v měsíci. Úplný závěr setí byl ojediněle zhruba do 9. září. Výrazných problémů se škůdci v srpnu nebylo.

Září bylo teplotně normální, průměrná měsíční teplota vzduchu 12,0 °C byla o 1,0 °C nižší než N. Srážkově bylo září nadnormální, měsíční úhrn srážek 80 mm představoval 133 % N. Jednalo se tak o desáté nejdeštivější září od roku 1961. Nepatrné procento řepky termínem setí padlo na měsíc září. Půda byla dostatečně vlhká, a tak i u těchto výsevů bylo vzcházení relativně rychlé a o dostatečných počtech jedinců. Problémy částečně nastávaly v dalším období, a to při místních vydatnějších srážkách, kdy ojediněle docházelo k tvorbám půdních škraloupů. Plochy řepky založené před 20. srpnem byly na toto období ve valné většině nejlepšími porosty. Regulace se stihla včas odhadem na 70 % plochy. Výživově

se držely porosty celkem v dobré kondici, viditelné potíže zpravidla byly dány podmáčením, tedy chybějícím vzduchem v půdě. Výživové problémy byly ojediněle vidět na lehkých písčitéjších půdách, v té době však již u silných porostů. Situace se škůdci se v průběhu září otočila, a to především ve vztahu k dřepčíku olejkovému, který výrazně zvyšoval svoji aktivitu. Na porostech setých později významně poškozoval listovou plochu a na ostatních, silnějších porostech, započal ve velkém klást. Zde se jednoznačně vyplatilo situaci nepodceňovat a adekvátní zásahy realizovat. Docházelo i k lokálnímu výskytu hraboše polního.

Říjen byl teplotně silně nadnormální, průměrná měsíční teplota vzduchu 10,7 °C byla o 2,5 °C nad N a jednalo se o čtvrtý nejteplejší říjen od roku 1961. Výrazně teplejší byla zejména druhá polovina měsíce. Srážkově byl říjen podnormální, měsíční úhrn srážek 23 mm představoval 47 % N.

Tento měsíc se pokračovalo v regulacích porostů, buď u dříve setých řepok druhou dávkou anebo u ostatních standardní jednorázovou dávkou. Bylo také nutné se věnovat herbicidnímu ošetření, u porostů řepok docházelo k rychlému zaplevelování, především kvůli plochám ošetřeným postemergenty velice pozdě z důvodu srážek od 19. srpna či nestihnutí samotného ošetření. S oteplením se navyšoval tlak škůdců, problémem bylo zejména pokračující kladení dřepčíka olejkového. Od poloviny měsíce byly již k vidění i silně napadané porosty s líhnoucími se mladými larvičkami. Silné porosty řepky měly výrazně poškozený povrch kořenů i larvami květilek, tedy předpoklad problému v období po odkvětu řepok. Porosty řepok v tomto teplotně a srážkově příznivém období rychle odrůstaly, na výživově dobrých polích dosahovaly velmi bohaté listové plochy. Průběh počasí velmi pomohl i plochám zakládaným na přelomu srpna a září. V rámci celku neměly značně bohaté a zapojené porosty až tak odpovídající silný a hluboký kořenový systém. Vysvětlení lze hledat v dostatku vláhy a potažmo i výživu průřezem celého podzimního období.

Listopad byl teplotně normální, průměrná měsíční teplota vzduchu 4,1 °C byla o 0,6 °C vyšší než N. V první polovině měsíce se průměrná denní teplota pohybovala převážně nad hodnotou normálu, ve druhé polovině však došlo k výraznému ochlazení. Srážkově byl listopad normální, měsíční úhrn srážek 34 mm představoval 76 % N.

Bujný růst listové plochy začal zpomalovat, ale pozitivně se projevil posun na hloubce a celkově se lepší síle kořenového systému. Hlavním limitujícím faktorem se postupně stávala výživa, a to především obsah dusíku. S ohledem na ceny vstupů u dusíkatých hnojiv se upouštělo často od podzimního hnojení, což v tuto chvíli byla citelná chyba. Zdravotně byly porosty v pořádku, ale časovaných skrytých záležitostí se rýsovala celá řada. Ať to bylo místy silné poškození povrchu kořene larvami květilek nebo obrovské množství nadzemní hmoty listů, v neposlední řadě byla celá řada lokalit silně ohrožena kladením dřepčíka olejkového.

Prosinec byl teplotně i srážkově normální. Průměrná denní teplota vzduchu se v první dekádě měsíce pohybovala okolo normálu, až ve druhé dekádě přišlo výrazné ochlazení. V období mezi 12.–19. 12. byl na většině stanic zaznamenán ledový den. Dne 21. 12. zasáhla většinu území Česka ledovka způsobená mrznoucími srážkami. Třetí dekáda byla naopak výrazně teplá. Nejtepleji bylo 31. prosince, kdy průměrná denní teplota dosáhla 9,2 °C a byla o více než 10 °C vyšší než N, maximální teploty vystoupaly nad 18 °C. Na většině stanic tak byl 31. prosinec nejteplejším v historii měření. Měsíční úhrn srážek 50 mm představoval 109 % N.

Leden 2023 byl teplotně silně nadnormální, průměrná měsíční teplota vzduchu 2,0 °C byla o 3,4 °C vyšší než N. Jedná se tak o 3. až 4. nejteplejší leden od roku 1961. Nejteplejším dnem měsíce byl 1. leden s odchylkou více než 9 °C od N. V tento den bylo překonáno absolutní maximum pro měsíc leden, na několika lokalitách bylo dokonce naměřeno přes 19 °C. Srážkově byl leden normální, měsíční úhrn srážek 42 mm představoval 95 % N. Srážky byly prostorově velmi nerovnoměrně rozloženy.

Porosty řepok přes zimní období nezaznamenaly do konce měsíce ledna výraznou újmu, naopak přes teplá období nebyl důvod k tomu, aby nevegetovaly. Při ochlazení a teplotách pod bodem mrazu bývala na porostech sněhová pokrývka a půda ani nepromrzala.

Únor byl teplotně normální, průměrná měsíční teplota vzduchu 1,2 °C byla o 1,6 °C nad N. Průměrná denní teplota vzduchu se pohybovala větší část měsíce nad normálem. Srážkově byl únor normální, měsíční úhrn srážek 37 mm představoval 100 % N. Srážky byly i v tomto měsíci prostorově velmi nerovnoměrně rozloženy. V nižších polohách Čech a Moravy dokonce nespadlo více než 20 mm srážek.

Situace se změnila po 6. 2., kdy začalo mrznout bez sněhové pokrývky a u většiny řepok došlo k různě intenzivnímu poškození především starší listové plochy. Střídání teplot, v noci mráz, přes den slunečno a teploty často i vysoko nad nulou, následně podpořilo zhoršení zdravotního stavu porostů řepok. Nastartovaly se zejména hniloby, ale našly se i další houbové choroby. S ranními mrazy od 6. února se postupně rozjíždělo regenerační hnojení dusíkem. Do konce února bylo přihnojeno 85 % ploch řepky. Rámcově je ale potřeba vnímat, že celkové dávky dusíku se v této sezoně snížily v průměru o 10–20 %. Nové bílé kořenové vlášení a regenerující listová růžice byla po daném průběhu zimy a relativně teplém únorovém počasí v závěru února ve všech regionech republiky.

Se silným oteplením však nastal raketový nástup aktivity larev dřepčíka olejkového, především v porostech, kde na zimu nebyla zvládnuta ochrana. Následoval rychlý přesun larev do vegetačního vrcholu. Porosty vykazovaly celkový nebo místy až hnědý nádech. V nejteplejších lokalitách, kolem 23. února, byly znatelné nálety prvních krytonosců a místy se objevili i dospělci dřepčíka olejkového.

Zima 2022/23 byla na území ČR jako celek velmi teplá. Průměrná teplota vzduchu za zimní sezonu +1,2 °C byla o 1,9 °C vyšší než N. Může za to hlavně velmi teplý leden. Úhrn srážek byl během letošní zimy v normálu, zásoba vody ve sněhu však byla pod desetiletým průměrem.

Březen byl teplotně normální, průměrná měsíční teplota vzduchu 4,7 °C byla o 1,5 °C vyšší než N. Srážkově byl březen normální, měsíční úhrn srážek 49 mm představoval 107 % N. Srážky byly prostorově velmi nerovnoměrně rozloženy, na Moravě spadlo 29 mm, v Čechách 60 mm. Na jižní Moravě některé stanice vykazovaly méně než 10 mm srážek.

Do března nastupovaly rostliny již plně zregenerované, z velké části i silné. Plochám řepok poškozené larvami dřepčíka olejkového dané období pomohlo vytvořit nové větve. S oteplením po 20. březnu, a tedy i nástupem pro řepky dlouhého dne začaly rostliny velmi rychlým tempem odrůstat. Lokálně byly znát velmi velké rozdíly v rychlosti růstu a vývoji porostů řepok. Z 55 % byly plochy řepok dotáženy na finální dávku dusíku.

Krytonosci v důsledku oteplení od 18. března měli velmi rychlý nálet ve všech polohách republiky, díky ošetření se vlna přílivu těchto škůdců celkem zvládla. Lokálně se postupně začala horšit i situace s hraboši. V teplých lokalitách komplikovala zdravotní stav především plíseň šedá.

Duben byl teplotně silně podnormální. Průměrná měsíční teplota vzduchu 6,4 °C byla o 2,1 °C nižší než N. Srážkově byl duben silně nadnormální, měsíční úhrn srážek 67 mm představoval 172 % N. Nejvíce srážek spadlo v jeho druhé dekádě. Za posledních 20 let se tak jednalo, společně s rokem 2022, o druhý až třetí nejchladnější duben (nejchladněji bylo v roce 2021, a to 5,4 °C). V důsledku značné oblačnosti byla i nižší délka slunečního svitu, která činila jen 65 % N.

Relativně intenzivní růst v kombinaci s mrazíky na počátku měsíce zapříčinily místy i silné popraskání stonků především v jeho spodní polovině. Květ rovnoměrně po celé ploše nastal v nejranějších lokalitách od 17. dubna, což bylo relativně brzo. Další plochy se však přidávaly pozvolně a teprve s počátkem května byla pole žlutá. Větvení porostů probíhalo díky nižším teplotám a dostatku vláhy celkem pěkně.

V dubnu následovala druhá epizoda náletu krytonosců, kdy i přes nepříznivé počasí na řadě lokalit propukl silný výskyt krytonosce čtyřzubého, často doprovázená invazí blýskáčka. Následné poškození rostlin bylo i silnějšího charakteru.

Stále byla patrná přítomnost larev dřepčíka olejkového a hraboše polního. Prováděná aplikace fungicidů před květem s cílem řešila praskliny spodní části lodyhy a ošetření četných ran od larev dřepčíka.

Květen byl teplotně normální. Průměrná měsíční teplota vzduchu 12,6 °C byla o 0,5 °C nižší než N. Srážkově byl květen podnormální, měsíční úhrn srážek 43 mm představoval 61 % N. Rozložení srážek bylo opět prostorově značně nerovnoměrné, přičemž na Moravě bylo srážek výrazně více (68 mm) než v Čechách (29 mm).

Kvetení nabíhalo pomalu a pozvolně, s nástupem teplejšího a slunečného počasí po 20. květnu porosty začaly velmi rychle dokvětát. Kvalita porostů začala mít ale trhliny, projevil se špatný start hlavního stonku, kdy první třetina až polovina byla holá anebo se nacházela občas šešule s 1–3 semeny, a to vlivem chladného počasí a špatného následného opylení. Až teprve dále po stonku byly rostliny plnohodnotné a vyrovnané, včetně velmi zajímavých větví kopírujících především hustotu porostu a sílu rostlin. Občas byly špatně dokvetlé až povadlé konce zejména stonků, buď nedostatečným příjmem vápníku nebo teplotním šokem.

Projevil se enormní výskyt larev krytonosců, nižší byl výskyt larev dřepčíka. Vhodné byly podmínky pro rozvoj houbových chorob. Většina zemědělců řešila porosty fungicidně dobře, fungicid aplikovali před květem a následně s přiměřeným odstupem ve druhé polovině kvetení nebo s dokvětem řepok. Hlízenka mnoho šancí nedostala, bylo ošetřeno dobře, k tomu v citlivém období bylo větrno, porosty tedy byly na povrchu suché a teploty se držely pod optimem. Horší situace byla ale s fomovým černáním stonků, především se objevovala kolem otvorů po krytonoscích a dřepčících.

Červen je hodnocen jako teplotně normální. Průměrná měsíční teplota vzduchu 17,2 °C byla o 0,7 °C vyšší než N. Teplejší byla zejména druhá polovina měsíce, avšak se značnými teplotními rozdíly. Srážkově byl červen podnormální, měsíční úhrn srážek 47 mm představoval 57 % N. Mírně vyšší úhrn srážek byl v Čechách než na Moravě. Obecně byly plochy řepok v tomto období relativně vitální, oblastní rozdíly byly znát při postupu dozrávání. Výhled počasí na další období byl s minimem vody, což úplně optimismu nepřidávalo.

Pozitivně se nechal hodnotit i zdravotní stav. Trochu neznámou byl ve vztahu k výnosu počet šešulí, potažmo semen. Některé plochy řepok byly dost poškozené chladem, místy ovlivnil konec kvetení i ranní mráz, často chyběly šešule na spodcích stonků a i na částech prvních větví, zřetelná byla i celá řada jenom prázdných nití. Naopak, co šešule byly, tak pěkně naplněné, často i celkem dlouhé v návaznosti na dané odrůdy. V poslední dekádě měsíce, relativně ve velkém počtu, nově vyhlíhl dospělci dřepčíka olejkového, místy zapříčinily celkem zřetelný žír.

Červenec byl teplotně nadnormální. Průměrná měsíční teplota vzduchu 19,6 °C byla o 1,3 °C vyšší než N. Srážkově byl červenec normální. Měsíční úhrn srážek 59 mm představoval 66 % N. Nejvíce srážek bylo zaznamenáno ve třetí dekádě měsíce.

Sklizňový rok 2023

V závěru června to ještě nevypadalo na brzký nástup žní, ale vše se v první dekádě července velice rychle měnilo. Charakter počasí, které nastolil od samého počátku červenec, se začal podepisovat na rostlinách výraznou změnou a nástupem rychle se blížící sklizňové zralosti. Řada porostů řepok byla uvnitř stonku velmi silně poškozena škůdci, a tedy vodivého pletiva moc nezbývalo, rozhodně ne za vším však stály houbové choroby stonku a kořene.

Koncem první červencové dekády se započalo se sklizní prvních ploch řepok na teplých a sušších stanovištích. Sklizeň pokračovala relativně pozvolna a bylo vidět, že podle půdních podmínek se řada ploch řepok držela alespoň trochu v síle a stávající ráz počasí je tolik neovlivnil. Do konce měsíce července se podařilo sklídit v rámci ČR 65 % ploch řepok. Bohužel nejintenzivnější průběh sklizně byl v období od 25. 7. do 7. 8. prakticky zastaven každodenními dešti. Následně i přes horké počasí, ale doprovázené bouřkami, se sklizeň řepky protahovala a ukončena byla až na přelomu druhé a třetí dekády měsíce srpna.

Osevní plochy, výnos a sklizeň řepky olejky v ČR v hospodářském roce 2022/23

Pro sklizeň v hospodářském roce 2022/23 činila osevní plocha řepky 343 964 ha, meziročně se výměra řepky zvýšila o 1 649 ha, tj. nepatrně o 0,5 %. Při dobrém průměrném hektarovém výnosu 3,39 t/ha dosáhla celková produkce řepkového semene na 1 166,4 tis. tun.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň řepky v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	418 808	3,45	1 443 210
2014/15	389 298	3,95	1 537 320
2015/16	366 180	3,43	1 256 212
2016/17	392 991	3,46	1 359 125
2017/18	394 262	2,91	1 146 224
2018/19	411 802	3,43	1 410 769
2019/20	379 778	3,05	1 156 973
2020/21	368 214	3,38	1 245 328
2021/22	342 315	2,99	1 024 928
2022/23	343 964	3,39	1 166 393
2023/24*	379 944	3,40	1 293 126

Pramen: ČSÚ, * odhad podle stavu sklizně k 30. 9. 2023.

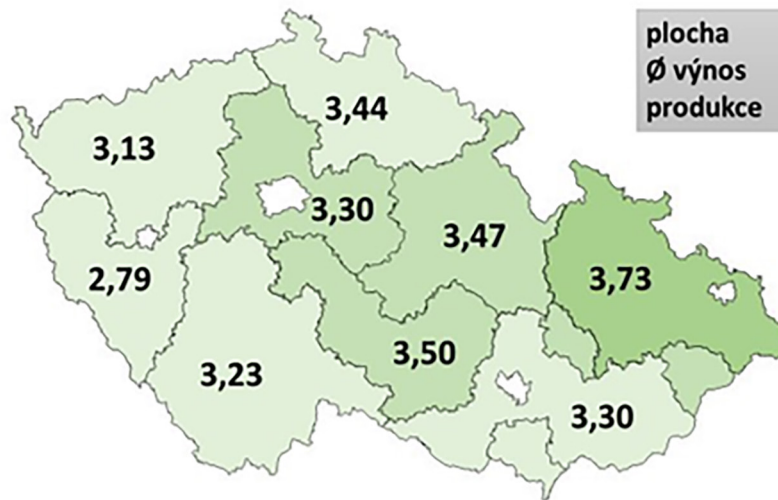
Největší podíl na celkové ploše řepky měl kraj Středočeský (75,9 tis. ha), kraj Vysočina (37,5 tis. ha) a kraj Jihočeský (37,3 tis. ha). Vysoký výnos byl zastoupen v mnoha krajích, nejvyšší byl na území hlavního města Prahy (3,63 t/ha), následoval kraj Olomoucký (3,52 t/ha) a shodně ve Středočeském a Pardubickém kraji (3,42 t/ha).

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň řepky podle jednotlivých krajů v roce 2022

Území/kraj	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	343 964	3,39	1 166 393
Hl. m. Praha	1 826	3,63	6 627
Středočeský	75 876	3,42	259 132
Jihočeský	37 336	3,37	125 963
Plzeňský	27 876	3,34	93 157
Karlovarský	4 260	3,40	14 465
Ústecký	21 441	3,38	72 519
Liberecký	5 188	3,35	17 404
Královéhradecký	21 831	3,39	74 071
Pardubický	24 686	3,42	84 320
Vysočina	37 515	3,40	127 604
Jihomoravský	31 169	3,28	102 098
Olomoucký	23 746	3,52	83 678
Zlínský	12 374	3,41	42 185
Moravskoslezský	18 841	3,35	63 170

Pramen: ČSÚ, definitivní údaje o sklizni k 23. 2. 2023.

Odhad hektarových výnosů řepky ozimé dle regionů ve sklizňovém roce 2022

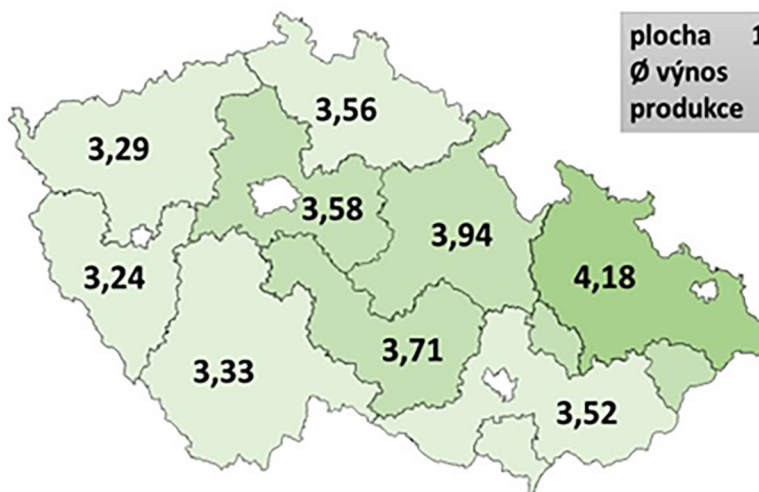

plocha	343.964 ha
Ø výnos	3,35 t/ha
produkce	1,152 mil.t

Zdroj: SPZO.

Pěstování řepky u členů Svazu pěstitelů a zpracovatelů olejnin (SPZO)

Odhad hektarových výnosů řepky ozimé dle regionů ve sklizňovém roce 2022 u členů SPZO

plocha	151.176 ha
Ø výnos	3,60 t/ha
produkce	1,13 mil.t

Zdroj: SPZO.

Členové SPZO zaseli řepku ozimou v srpnu 2021 na ploše 155 291 ha. Vzhledem k tomu, že v poslední dekádě srpna prakticky každý den přšelo, bylo setí přerušeno a dosévalo se asi 24 % ploch až v září. Stav porostů na konci podzimní vegetace nebyl dobrý, panovaly obavy, že u pozdě setých porostů je velmi vysoké riziko jarních zaorávek. Zima ale, tak jako v posledních letech, byla mírná, pro řepku bez závažných problémů. Na jaře bylo zaoráno pouze 4 795 ha, což představovalo 3,62 % plochy. Slovo pouze je namístě, protože tak velkou plochu řepky setou v září SPZO pravděpodobně nikdy v posledních 25 letech neměl.

Zastoupení řepky na orné půdě u členů SPZO v hospodářském roce 2022/23 – závislost výnosu a % zastoupení řepky

Zastoupení	Osev (ha)	Zaorávky (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)
Do 5,0 %	323	0	323	4,01
5,1–10,0 %	9 443	197	9 246	3,74
10,1–15,0 %	38 190	687	37 503	3,67
15,1–20,0 %	50 277	1 657	48 620	3,57
20,1–25,0 %	38 952	1 679	37 273	3,63
25,1–30,0 %	10 254	264	9 990	3,61
30,1–35,0 %	5 607	128	5 479	3,44
Nad 35,0 %	2 245	183	2 062	3,73

Pramen: SPZO.

Podíl liniových odrůd u členů SPZO klesl na 4,6 %, v roce předešlém byl 6,2 % a v předchozích letech se držel v rozmezí 8–8,5 %. Podíl hybridních odrůd tudíž dosáhl 95,4 % plochy a jejich průměrný výnos dosáhl 3,65 t/ha, což je 17,4 % vysoký rozdíl oproti liniovým odrůdám, lze to vysvětlit tím, že liniové odrůdy lépe snášejí pozdní setí.

Zastoupení odrůd u členů SPZO pro hospodářský rok 2022/23

Ukazatel	Osevní plochy (ha)	Zaorávky (ha)	Sklizeň (t)	Výnos (t/ha)	Výnos (%) na liniové odrůdy
Řepka ozimá celkem	155 291	4 795	150 496	3,62	
z toho: linie	7 151	577	8 574	3,11	100
hybridy	148 140	4 218	143 922	3,65	117,4

Pramen: SPZO.

Způsob zakládání porostů řepky pro hospodářský rok 2022/23

SPZO dlouhodobě u svých členů sleduje způsob zakládání porostů řepky a podíl orby vůči ostatním technologiím. Podíl orby historicky postupně klesal, v letech 2016–2018 se podíl orby ustálil na 37–38 %. V srpnu 2018 však bylo extrémní sucho a podíl orby se tehdy snížil na 30,6 %. Od té doby se podíl orby pohybuje okolo 30 % a nadále se mírně snižuje.

V předchozí sezóně byl podíl orby téměř 33 %, na podzim 2021 však při zakládání porostů vydatně přšlo, a tak podíl orby klesl na 28,4 %. Vzrostlo i radličkové zakládání porostů a kombinace radliček a disků. Nejrozšířenější technologií je radličkové zakládání porostů s podílem 42,3 %. Touto technologií je i pravidelně dosahován nejvyšší výnos, ve sklizni roku 2022 tj. 3,56 t/ha. Používání technologie strip-till (tzv. pásové zpracování půdy) se dlouhodobě příliš nemění, v daném roce bylo založeno 1,5 % plochy a bylo dosaženo i zde nejvyššího výnosu 3,56 t/ha. Těžko však lze dosažený výnos srovnávat s velkými plochami zakládanými radličkovým nářadím či orbou.

Použitá technologie zakládání porostů řepky členy SPZO pro hospodářský rok 2022/23

Zpracování půdy	Sklizňová plocha (ha)	Podíl (%)	Výnos (t/ha)
Disk	2 467	1,6	3,25
Kombinace RD	39 281	26,1	3,43
Orba	42 778	28,4	3,42
Radlička	63 607	42,3	3,56
Strip till	2 242	1,5	3,56
Celkem/průměr	150 375	100	3,48

Pramen: SPZO.

Poznámka: Kombinace RD, tj. radlička a disk.

Osevní plochy a předpokládaný výnos a sklizeň řepky olejky v hospodářském roce 2023/24

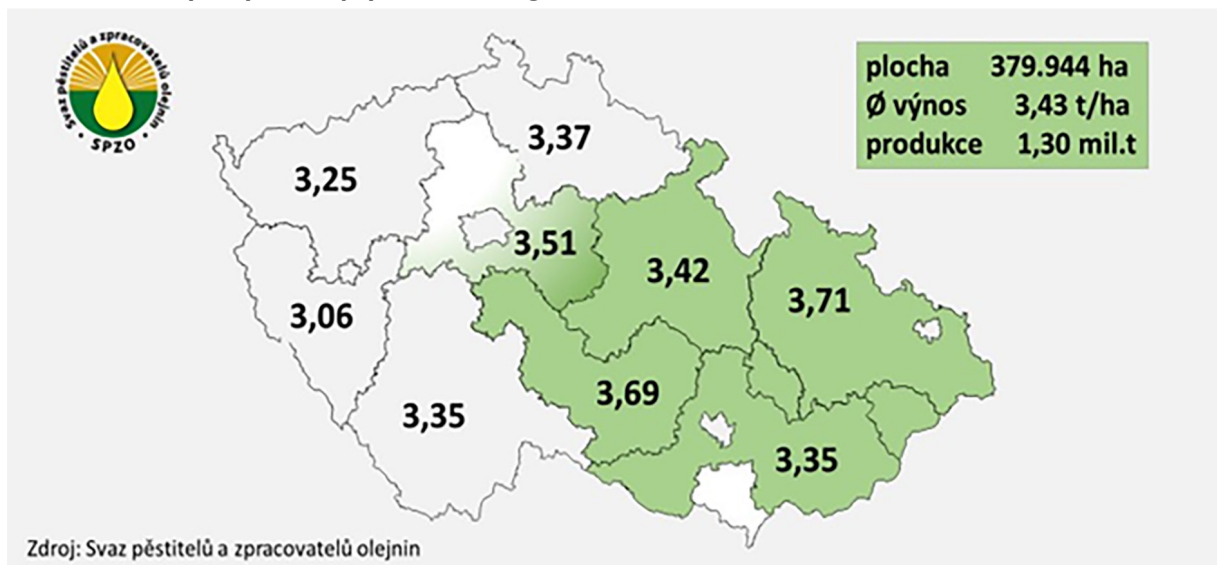
V hospodářském roce 2023/24 došlo k opětovnému navýšení osevní plochy řepky, a to na 379 944 ha, tj. meziročně téměř o 36 tis. ha více (+10,5 %) a nejvíce za posledních 5 let. Předpokládaná produkce řepky by mohla dosáhnout 1 293,1 tis. tun při odhadovaném průměrném výnosu 3,40 t/ha. Z krajů byla plocha řepky nejvíce zastoupená v kraji Středočeském (84,6 tis. ha), Jihočeském (41,3 tis. ha) a v kraji Vysočina (41,2 tis. ha).

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene řepky podle jednotlivých krajů v roce 2023

Území/kraj	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	379 944	3,40	1 293 126
Hl. m. Praha	1 436	3,51	5 035
Středočeský	84 605	3,39	287 222
Jihočeský	41 310	3,44	141 962
Plzeňský	30 841	3,39	104 447
Karlovarský	5 595	3,45	19 308
Ústecký	26 100	3,35	87 563
Liberecký	5 729	3,38	19 375
Královéhradecký	25 719	3,37	86 755
Pardubický	25 794	3,41	88 013
Vysočina	41 160	3,46	142 310
Jihomoravský	31 759	3,37	107 147
Olomoucký	25 916	3,45	89 507
Zlínský	13 539	3,40	46 061
Moravskoslezský	20 440	3,35	68 420

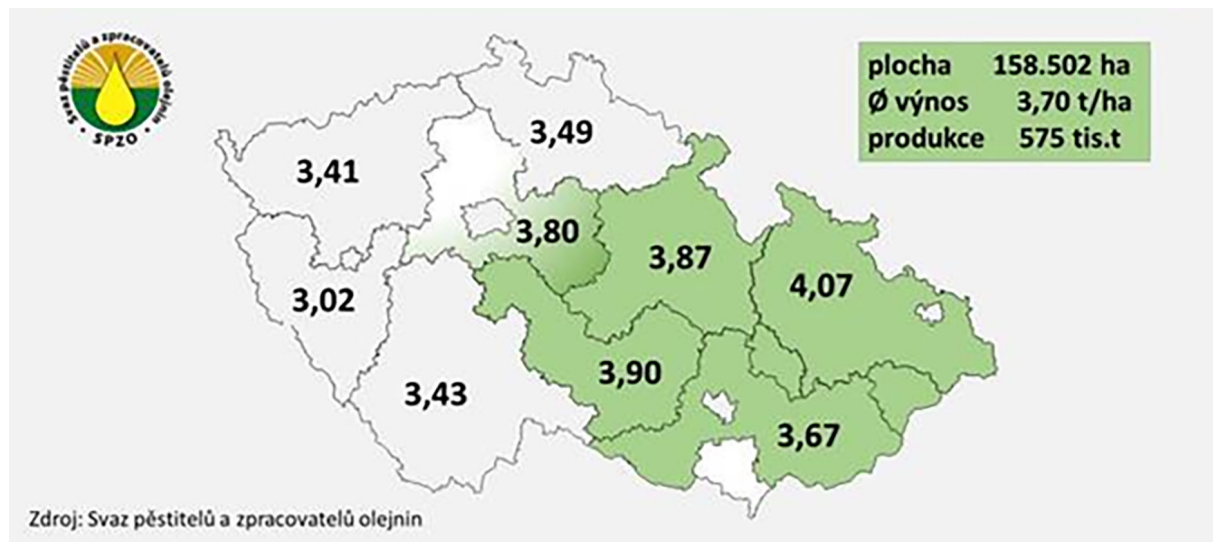
Pramen: ČSÚ, odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Odhad hektarových výnosů řepky ozimé dle regionů ve sklizňovém roce 2023

Pěstování řepky u členů Svazu pěstitelů a zpracovatelů olejnin (SPZO)

Odhad hektarových výnosů řepky ozimé dle regionů ve sklizňovém roce 2023 u členů SPZO

Členové SPZO zaseli řepku ozimou v srpnu 2022 na ploše 159 595 ha. Zima podobně jako v předchozích letech byla mírná, pro řepku bez závažných problémů, na jaře se zaoralo pouze 1 093 ha, což bylo téměř zanedbatelných 0,7 % oseté plochy (loni 3,6 %).

Zastoupení řepky na orné půdě u členů SPZO v hospodářském roce 2023/24 - závislost výnosu a % zastoupení řepky

Zastoupení	Osev (ha)	Zaorávky (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)
Do 5,0 %	136	100	36	3,00
5,1–10,0 %	5 879	66	5 813	3,81
10,1–15,0 %	33 207	147	33 060	3,75
15,1–20,0 %	57 753	409	57 344	3,72
20,1–25,0 %	38 554	137	38 417	3,58
25,1–30,0 %	15 618	35	15 583	3,80
30,1–35,0 %	6 016	9	6 007	3,64
Nad 35,0 %	2 432	190	2 242	3,61

Pramen: SPZO.

Podíl liniových odrůd u členů SPZO klesl na 3,8 %, loni byl 4,6 %. Liniové odrůdy zaujímaly u členů SPZO osevní plochu 6 035 ha. Podíl hybridních odrůd dosáhl 96,2 % plochy a jejich průměrný výnos činil 3,72 t/ha, což je o 14,5 % více než průměr liniových odrůd.

Zastoupení odrůd u členů SPZO v hospodářském roce 2023/24

Ukazatel	Osevní plochy (ha)	Zaorávky (ha)	Sklizeň (t)	Výnos (t/ha)	Výnos (%) na liniové odrůdy
Řepka ozimá celkem	159 595	1 093	158 502	3,70	
z toho: linie	6 035	106	5 929	3,25	100
hybridy	153 560	987	152 573	3,72	114,5

Pramen: SPZO.

Způsob zakládání porostů řepky pro hospodářský rok 2023/24

Od roku 2018 se podíl orby snižuje, postupně mírně klesá pod hranici 30 %, k čemuž v posledních letech přispívají i snahy omezit v zemědělství emise skleníkových plynů, s čímž orba souvisí.

Z hlediska způsobu založení porostů mezi svazovými pěstiteli zřetelně dominují v roce 2022 při zakládání osevů radlička s podílem přes 45 %. Rozdíly ve výnosech mezi nejčastěji používanými způsoby zpracování půdy (tj. radlička, orba a kombinace RD) nejsou velké. Přesto je potěšitelné, že radlička jako nejrozšířenější varianta poskytuje i nejvyšší výnosy. Diskování a strip till jsou velmi málo používané technologie, jejichž výnosy nelze s významnými způsoby zakládání porostů seriózně porovnávat.

Použitá technologie zakládání porostů řepky členy SPZO v roce 2023/24

Zpracování půdy	Sklizňová plocha (ha)	Podíl (%)	Výnos (t/ha)
Disk	3 221	2,3	3,36
Kombinace RD	36 090	25,6	3,53
Orba	36 062	25,6	3,47
Radlička	63 657	45,1	3,60
Strip till	2 097	1,5	4,12
Celkem/průměr	141 127	100	3,55

Pramen: SPZO.

Poznámka: Kombinace RD, tj. radlička a disk.

Jakkoliv realizace osevu řepky ozimé pro sklizeň roku 2022 se jevila z pohledu celku jako hodně problematická, výsledek sklizně takový nebyl. Nejprve se velmi opozdila sklizeň obilních předplodin a v poslední srpnový týden, kdy se finišuje, setí řepok proráželo. Selo se tak velmi pozdě. K dalšímu problému přispěl nebývalý tlak škůdců v měsíci září, především dřepčiků. Dále prohlubující se sucho, tedy velmi pomalé odrůstání především těch ploch řepok, založených pozdě. Suchý říjen porosty moc nepodpořil v růstu, zato se ve velkém vykladl dřepčik olejkový. Situaci zachraňoval až listopad a relativně příznivý průběh zimního období. Velice brzký nástup jara pomohl, udržel se i velmi dobrý zdravotní stav, což výrazně dopomohlo k lehce překvapivému sklizňovému výsledku. V důsledku suchého a teplého období, vrcholícího kolem 20. května, se ztratilo hodně na výnosotvorných prvcích. Průběh řepkových žní proběhl za suchých klimatických podmínek.

Porovnání osevní plochy, výnosu a sklizně řepky olejky u členů SPZO a ostatních pěstitelů v ČR dle SPZO

Ukazatel	Osevní plochy (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
ČR	343 964	3,35	1 152 279
SPZO	151 176	3,60	544 536
Ostatní	193 222	3,15	607 743

Pramen: SPZO.

Ceny řepkového semene

Ceny řepkového semene v ČR utváří domácí spotřeba a možnosti vývozu. V hospodářském roce 2020/21 činila průměrná CZV řepkového semene dle ČSÚ 10 561 Kč/t, po 3 letech se cena vyšplhala nad 10 tis. Kč/t. Cena řepkového semene se postupně začala zvyšovat od druhé poloviny roku 2021. Na nárůst CZV řepkového semene měla vliv vysoká cena zemědělských vstupů, především hnojiv a energií. Ještě před invazí Ruska na Ukrajinu došlo k výraznému nárůstu ceny řepky, a to nad 15 tis. Kč/t

(od 1/2022). V souvislosti s počátkem válečného konfliktu na Ukrajině došlo k dalším skokovým nárůstům ceny vlivem silných výkyvů na mezinárodních trzích. Cena řepky tak ještě více vzrostla v březnu 2022, kdy již přesahovala 16 tis. Kč/t, v dubnu a květnu roku 2022 se blížila k hranici 19 tis. Kč/t. Na konci hospodářského roku 2021/22 cena atakovala hranici 20 tis. Kč/t, kdy dosáhla maxima 19 887 Kč/t. Průměrná měsíční CZV řepkového semene hospodářského roku 2021/22 byla meziročně o 4 654 Kč vyšší, tj. 15 215 Kč/t. Ve druhé polovině kalendářního roku 2022 ceny mírně poklesly, k 12/2022 činila CZV semene řepky 15 720 Kč/t.

Začátkem roku 2023 se cena pohybovala na úrovni 15 165 Kč/t, v únoru klesla pod hranici 15 tis. Kč/t, v březnu se přiblížila k 13 tis. Kč/t, v dubnu již byla pod 13 tis. Kč/t a v květnu se propadla až na 12 105 Kč/t. Poslední měsíc hospodářského roku 2022/23 klesla na 11 453 Kč/t. CZV řepkového semene se do listopadu 2023 pohybovala pod úrovní ceny před invazí Ruska na Ukrajinu a neustále klesala. Průměrná CZV řepkového semene za hospodářský rok 2022/23 dosáhla 14 996 Kč/t a meziročně tak byla o 219 Kč nižší.

Průměrná roční CZV řepkového semene za kalendářní rok (bez DPH)

Kalendářní rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
CZV (Kč/t)	9 724	9 860	10 128	10 573	9 284	9 431	9 884	12 031	17 132	12 053

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Průměrná měsíční (roční) CZV řepkového semene v Kč/t za hospodářský rok (bez DPH)

Hospodářský rok	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Průměr ¹⁾
2011/12	10 847	10 811	10 939	10 893	10 828	10 769	11 002	11 094	11 421	11 585	12 118	12 213	11 210
2012/13	12 201	11 806	11 983	12 033	12 202	12 455	11 954	12 179	12 320	12 204	12 009	11 621	12 081
2013/14	10 652	10 289	9 720	9 321	9 473	9 642	9 710	9 868	10 077	10 397	11 047	10 880	10 090
2014/15	9 247	9 333	9 125	9 037	8 960	9 009	9 521	9 676	9 736	9 765	9 837	9 917	9 430
2015/16	9 868	9 879	9 897	9 979	10 047	10 201	10 334	10 208	10 080	10 035	10 269	10 337	10 095
2016/17	9 846	9 778	9 798	10 057	10 251	10 538	10 631	10 915	11 106	11 312	11 348	11 102	10 557
2017/18	10 406	10 248	10 102	9 922	9 885	9 899	9 799	9 462	9 295	9 037	8 927	8 966	9 662
2018/19	9 057	9 166	9 305	9 377	9 473	9 540	9 581	9 492	9 492	9 265	9 305	9 303	9 363
2019/20	9 327	9 296	9 330	9 525	9 605	9 651	9 767	9 802	9 784	9 812	9 839	9 826	9 630
2020/21	9 874	9 842	9 856	9 959	10 083	10 162	10 342	10 602	10 885	11 181	11 742	12 199	10 561
2021/22	11 543	11 739	12 223	13 247	13 854	14 811	15 534	15 568	16 418	18 999	18 752	19 887	15 215
2022/23	17 532	16 972	17 023	16 355	16 821	15 720	15 165	14 645	13 313	12 853	12 105	11 453	14 996
2023/24*	10 728	10 735	10 707	10 455	10 425	-	-	-	-	-	-	-	10 610

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Poznámka: ¹⁾ aritmetický průměr za sledované období.

Zahraniční obchod ČR s řepkou olejkou

Dovoz řepkového semene do ČR v roce 2022 dosáhl výše 282,3 tis. tun, meziročně se dovoz snížil o 4,8 %. S velkou převahou byly největšími dovozci řepky Rumunsko (75,9 tis. tun), Slovensko (59,7 tis. tun) a Ukrajina (45,4 tis. tun).

Do konce října roku 2023 bylo do ČR dovezeno zatím 360,9 tis. tun semene řepky. I v tomto roce byly, shodně jako v předešlém roce, největšími dovozci řepky do ČR Rumunsko (136,1 tis. tun), Slovensko (103,9 tis. tun) a Ukrajina (60,9 tis. tun).

Dovoz řepkového semene v hospodářském roce 2022/23 činil celkem 330,9 tis. tun, meziročně se jedná o nárůst o 19,7 %. Zvýšila se i celková hodnota dovozu, která doposud dosáhla historicky nejvyšší úrovně, a přesáhla 5,3 mld. Kč. Do ČR se dovezlo nejvíce řepkového semene z Rumunska (98,4 tis. tun), Slovenska (84,2 tis. tun), Ukrajiny (62,0 tis. tun), Polska (54,5 tis. tun) a Německa (8,0 tis. tun).

V hospodářském roce 2023/24 dovoz zatím dosáhl na 213,0 tis. tun, hodnota dovozu činila téměř 2,6 mld. Kč. Největšími vývozními státy do ČR byly opět Rumunsko (81,8 tis. tun), Slovensko (48,8 tis. tun), Ukrajina (43,8 tis. tun), Polsko (16,3 tis. tun) a dokonce i Chorvatsko (6,1 tis. tun), které vystřídalo v pořadí Německo (to jen 531 tun).

Dovoz a vývoz řepkového semene za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	93 887	116 473	87 479	217 311	288 407	302 493	290 360	296 584	282 333	360 890
Vývoz (t)	457 056	549 953	293 177	286 603	328 642	418 346	341 673	349 724	367 194	245 113

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Vývoz řepkového semene v roce 2022 meziročně mírně vzrostl o 5,0 % na 367,2 tis. tun. Český vývoz řepkového semene směřoval především do států EU, primárně do Německa (303,0 tis. tun), Polska (52,9 tis. tun) a na Slovensko (8,1 tis. tun).

V roce 2023 se prozatím vyvezlo z ČR do zahraničí řepkového semene celkem 245,1 tis. tun. Opět se nejvíce vyvezlo řepky do Německa (153,6 tis. tun), Polska (85,9 tis. tun) a na Slovensko (3,0 tis. tun).

Vývoz řepkového semene v hospodářském roce 2022/23 meziročně výrazně poklesl, a to až o 42,8 % v důsledku snížené poptávky o českou řepku především u sousedních států vlivem zvýšeného přílivu řepkového semene z Ukrajiny do zemí EU. Například byla zaznamenána nižší poptávka po české řepce v Německu, meziročně méně o 56,4 %. Vývoz řepky z ČR byl tak pouze na úrovni 260,3 tis. tun, nejnižší za posledních pět let. Celková hodnota vývozu činila 3,8 mld. Kč. ČR vyvezla řepkové semeno hlavně do Německa (169,3 tis. tun), Polska (77,0 tis. tun), na Slovensko (9,7 tis. tun), Rakouska (2,1 tis. tun) a Maďarska (2,0 tis. tun).

V následujícím hospodářském roce 2023/24 byl vývoz řepkového semene prozatím na 77,2 tis. tunách a hodnota celkového vývozu ČR na téměř 895 mil. Kč. Vývoz mířil především do Německa (51,0 tis. tun), Polska (25,3 tis. tun) a Rakouska (845 tun).

Dovoz a vývoz řepkového semene a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	112 301	112 342	126 118	239 197	329 527	262 339	320 748	276 324	330 808	213 044
Vývoz (t)	545 192	305 520	396 716	234 666	460 752	312 507	316 130	454 897	260 284	77 165
Hodnota dovozu (mil. Kč)	1 289,0	1 433,9	1 626,3	2 705,2	3 493,2	3 026,1	3 830,3	4 655,9	5 328,4	2 581,9
Hodnota vývozu (mil. Kč)	5 058,2	3 023,3	3 750,1	2 097,4	4 480,8	3 300,9	3 440,5	7 910,9	3 834,2	894,7
Saldo (mil. Kč)	3 769,2	1 589,4	2 123,8	-607,8	987,6	274,8	-389,8	3 255,0	-1 494,2	-1 687,3

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Hodnota finančního salda se dva poslední hospodářské roky pohybuje v záporných číslech. V období 2022/23 záporná hodnota činila téměř -1,5 mld. Kč a v současném hospodářském roce již hodnota přesahuje -1,6 mld. Kč.

Ekonomika pěstování řepky olejky a její vývoj pro rok 2023 v ČR

Řepka olejka je nejvýznamnější olejninou pěstovanou v České republice. Řepka je pěstována na zhruba 80 % celkových sklizňových ploch olejnin a její podíl na celkové orné půdě se v letech 2017–2023 pohyboval mezi 14 až 16,5 %. Z pohledu výměry byl pro pěstování řepky nejvýznamnější rok 2018, kdy výměra vzrostla na 412 tis. ha. Růst sklizňové plochy v roce 2018 byl podnícen rostoucí cenou řepkového semene v roce 2017, která rostla v důsledku propadu celkové produkce a průměrných hektarových výnosů v tomto roce. V roce 2018 cena řepkového semene však opět klesla, a to o více než 1 tis. Kč/t. V následujících letech 2019 a 2020 cena začala pomalu růst, ale i nadále zůstala pod hranicí 10 tis. Kč/t.

Podkladem pro rozbor ekonomiky pěstování řepky jsou výběrová šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků organizovaná Ústavem zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI). V období let 2017–2022 bylo do výběrového souboru zahrnuto 161–191 zemědělských podniků pěstujících řepku ozimou. Tyto podniky se na celkové výměře řepky v ČR podílely zhruba 9,8–12,6 %.

Náklady a výnosy pěstování řepky

Ve sledovaném období 2017–2022 dosahovaly celkové vlastní náklady řepky nejvyšší hodnoty v roce 2022 (47 322 Kč/ha), oproti roku 2016 vzrostly téměř o 40 %. Postupný růst celkových nákladů vynaložených na 1 ha v letech 2018–2022 byl ovlivněn jak zvyšujícími se přímými náklady (osiva, hnojiva, prostředky ochrany rostlin), tak rostoucími náklady pomocných činností a mzdovými náklady.

V roce 2022 pokračoval meziroční růst celkových nákladů na 1 ha. Současně v roce 2022 došlo i k růstu hektarového výnosu, avšak tempo růstu celkových nákladů bylo výrazně vyšší, což se negativně odrazilo ve výši vynaložených nákladů na 1 tunu výrobku, které vzrostly na 13 466 Kč/t, tj. o 14,4 %.

V průběhu let 2017–2022 došlo u průměrné realizační ceny řepky ozimé k výrazným výkyvům. V letech 2018–2020 se průměrná realizační cena pohybovala pod 10 tis. Kč/t. Naopak v roce 2017 se realizační cena za 1 tunu semene řepky vyhoupla na 10 353 Kč/t, v roce 2021 na 11 767 Kč/t a v roce 2022 překročila 16 000 Kč/t.

Průměrná realizační cena se spolu s vlastními náklady výrobku na 1 tunu semene řepky odrážela v celkové ekonomice a následně v nákladové rentabilitě řepky. Od roku 2017 vlastní náklady výrobku vždy převýšily realizační cenu semene řepky a nákladová rentabilita (bez započtení podpor) se pohybovala v záporných hodnotách. Až v roce 2022 se nákladová rentabilita dostala do kladných čísel, kdy dosáhla 19,1 %. Za takto výrazným zlepšením nákladové rentability stojí především skokový růst průměrných realizačních cen, které meziročně vzrostly o 34,3 %. Poskytované dotace zlepšovaly ekonomiku pěstování řepky v průměru o více jak 18 p. b. ročně, díky čemuž se souhrnná rentabilita včetně podpor ve sledovaném období pohybovala od 3,1–32,7 %.

Náklady vynaložené na pěstování řepky jsou ovlivněny nejen cenami vstupů do zemědělství, pracovními náklady a službami, ale i dalšími faktory, jako jsou klimatické podmínky, intenzita výroby a celková efektivita hospodaření v podnicích.

Vývoj a struktura nákladů a výnosů řepky olejky v letech 2017–2022

Ukazatel	MJ	Rok šetření					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/ha	15 430	14 504	15 487	15 787	15 861	21 340
z toho:							
– osiva nakupovaná	Kč/ha	1 916	1 851	1 991	2 085	2 261	2 415
– hnojiva nakupovaná	Kč/ha	5 673	5 349	5 742	5 921	5 643	9 920
– hnojiva vlastní	Kč/ha	469	492	486	473	501	561
– prostředky ochrany rostlin	Kč/ha	6 474	6 074	6 452	6 491	6 617	7 590
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/ha	3 627	3 752	3 820	4 006	4 229	4 858
Pracovní náklady celkem	Kč/ha	4 767	5 233	5 281	5 570	5 333	6 294
Náklady pomocných činností	Kč/ha	5 282	5 565	5 731	5 732	5 417	7 914
Režie	Kč/ha	4 983	5 115	5 058	5 179	5 625	6 917
Vlastní náklady celkem	Kč/ha	34 088	34 168	35 377	36 274	36 466	47 322
Hektarový výnos	t/ha	3,10	3,56	3,18	3,61	3,10	3,51
Vlastní náklady výrobku	Kč/t	11 012	9 602	11 127	10 054	11 767	13 466
Realizační cena	Kč/t	10 353	9 231	9 352	9 882	11 512	16 041
Nákladová rentabilita ¹⁾	%	-6,0	-3,9	-16,0	-1,7	-2,2	19,1
Přímé a doplňkové národní platby	Kč/ha	6 884	6 682	6 742	7 146	6 635	6 436
Přímé a doplňkové národní platby	Kč/t	2 224	1 878	2 121	1 980	2 141	1 831
Souhrnná rentabilita ²⁾	%	14,2	15,7	3,1	18,0	16,0	32,7

Pramen: ÚZEI, výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků za rok 2017–2022.

Poznámka: ¹⁾ Nákladová rentabilita = zisk (ztráta)/náklady na jednotku produkce x 100, přičemž zisk (ztráta) = realizační cena za 1 tunu prodaného množství – náklady na 1 tunu produkce;

²⁾ Souhrnná rentabilita včetně přímých a doplňkových národních plateb.

Vliv přírodních podmínek

Příslušná výrobní oblast odráží přírodní podmínky, ve kterých byla řepka pěstována. Výsledky podle přírodních podmínek byly analyzovány za rok 2022. Nejnižší náklady na 1 ha sklizňové plochy byly v roce 2022 vynaloženy v kukuřičné a řepařské výrobní oblasti. Nejnižších nákladů v této oblasti bylo dosaženo z důvodu vynaložených nižších nepřímých nákladů (mzdové náklady a režie). Přímé náklady vynaložily podniky v kukuřičné a řepařské výrobní oblasti srovnatelně jako v ostatních výrobních oblastech. Srovnatelné vynaložené vstupy v kukuřičné a řepařské oblasti se kladně promítly i v hektarových výnosech, proto v dané oblasti byly evidovány nejnižší vlastní náklady výrobku a nákladová rentabilita v kukuřičné a řepařské výrobní oblasti dosáhla úrovně 17,3 %.

Jako nejvhodnější se pro pěstování řepky v roce 2022 ukázaly podmínky v bramborářské výrobní oblasti, kde bylo dosaženo vyššího hektarového výnosu 3,54 t/ha. Celkově příznivé podmínky pro pěstování řepky v bramborářské oblasti se pozitivně promítly do vlastních nákladů vynaložených na 1 tunu, které dosahovaly 13 482 Kč/t semene řepky. Zároveň došlo v bramborářské oblasti k realizaci řepkového semene za nejvyšší realizační ceny, proto bylo v této oblasti dosaženo i nejlepšího ekonomického výsledku z pěstování řepky (nákladová rentabilita 22,8 %). Naopak nejnižší nákladová rentabilita byla dosažena v bramborářsko–ovesné a horské oblasti, a to 13,9 %.

Náklady a výnosy řepky v členění podle výrobních oblastí v roce 2022

Ukazatel	MJ	Výrobní oblast			Šetření celkem
		kukuřičná a řepařská	bramborářská	bramborářsko-ovesná a horská	
Vlastní náklady celkem	Kč/ha	46 830	47 792	47 108	47 322
Hektarový výnos	t/ha	3,54	3,54	3,38	3,51
Vlastní náklady výrobku	Kč/t	13 221	13 482	13 949	13 466
Realizační cena	Kč/t	15 510	16 554	15 887	16 041
Nákladová rentabilita	%	17,3	22,8	13,9	19,1

Pramen: ÚZEI, výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků za rok 2022.

Vliv intenzity výroby

Intenzita výroby je charakterizována výší dosažených hektarových výnosů. S rostoucím hektarovým výnosem dochází k růstu celkových nákladů vynaložených na 1 ha plochy, a to především v oblasti přímých nákladů. V roce 2022 celkové náklady na 1 ha spolu s hektarovým výnosem vykazovaly tendenci k růstu. O celkovém efektivním vynaložení nákladů pak vypovídá pokles vlastních nákladů výrobku s růstem hektarového výnosu.

Zlepšující trend vykazovala i nákladová rentabilita, která se s růstem průměrného hektarového výnosu významně zlepšovala. Nicméně v prvním intervalu hektarového výnosu ani vysoká realizační cena nepostačovala ke krytí vlastních nákladů výrobku a nákladová rentabilita byla záporná -4,65 %.

Náklady a výnosy řepky v závislosti na výši hektarových výnosů v roce 2022

Ukazatel	MJ	Interval hektarového výnosu (t/ha)			
		do 3,0	3,01–3,5	3,51–4,0	nad 4,0
Vlastní náklady celkem	Kč/ha	43 926	46 197	49 300	49 606
Hektarový výnos	t/ha	2,61	3,29	3,74	4,30
Vlastní náklady výrobku	Kč/t	16 856	14 049	13 197	11 536
Realizační cena	Kč/t	16 073	15 685	16 196	16 289
Nákladová rentabilita	%	-4,65	11,65	22,73	41,21

Pramen: ÚZEI, výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků za rok 2022.

Vliv rozdílné úrovně hospodaření

Za rozdílnými průměrnými náklady vynaloženými na pěstování řepky v zemědělských podnicích stojí řada faktorů. Jde nejen o klimatické podmínky, ale i o využití vhodných technologií pěstování řepky, úspěšné realizaci řepkového semene v období nejpříznivějších cen nebo o řídicí a organizační schopnosti podnikového managementu. Rozdíl mezi vlastními náklady vynaloženými na 1 ha byly v roce 2022 poměrně výrazné. Rozdíly byly zřejmé především ve vyšších nepřímých nákladech (mzdových nákladech, nákladech pomocných činností a režích), které směrem k podprůměrnějším podnikům výrazně rostly. Rezervy v efektivnosti českých producentů jsou patrné, protože rozdíl mezi vlastními náklady výrobku vynaloženými na 1 tunu produkce u nadprůměrné a podprůměrné třetiny podniků dosahuje 64 %. Vlastní náklady výrobku na 1 tunu byly u podprůměrných podniků ovlivněny podstatně vyššími náklady vynaloženými na 1 ha a nízkým hektarovým výnosem, který dosáhl úrovně 2,91 t/ha. Z podrobnější analýzy vyplynulo, že nízký průměrný výnos byl ovlivněn nevhodnými půdně klimatickými podmínkami zvolenými pro pěstování řepky ozimé.

Rozložení podniků na třetiny dle výše podnikových nákladů v Kč/t za rok 2022

Ukazatel	MJ	Náklady v třetinách podniků		
		I/3 nadprůměrných	I/3 průměrných	I/3 podprůměrných
Vlastní náklady celkem	Kč/ha	43 076	48 211	52 303
Hektarový výnos	t/ha	3,94	3,49	2,91
Vlastní náklady výrobku	Kč/t	10 927	13 798	17 966
Realizační cena	Kč/t	15 909	16 277	15 876
Nákladová rentabilita	%	45,59	17,97	-11,63

Pramen: ÚZEI, výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků za rok 2022.

Předpokládaný vývoj nákladů a cen v roce 2023

Markantní nárůst realizační ceny v roce 2022 byl vyvolán neočekávanou krizí způsobenou konfliktem na Ukrajině. V roce 2023 už se ale vývoj na trhu komodit ustálil a realizační cena začala pozvolna klesat. Podle dostupných údajů ČSÚ k srpnu 2023 činila průměrná realizační cena 12 625 Kč/t, tj. o 21 % méně než realizační cena výběrového šetření za rok 2022. A ačkoli jde o předběžnou hodnotu za období leden až srpen, lze i tak předpokládat, že se konečná cena řepkového semene bude za rok 2022 pohybovat kolem 12 tis. Kč/t. Na základě vývoje cen vstupů do zemědělství v první polovině roku 2023 lze očekávat mírný pokles, popřípadě stagnaci celkově vynaložených nákladů na 1 ha řepky ozimé. Pokles nákladů by mohl nastat u hnojiv a nákladů pomocných činností. U osiv a prostředků ochrany rostlin můžeme pro rok 2023 předpokládat spíše nepatrný růst. Dále v roce 2023 došlo podle odhadů sklizně ke dni 30. 9. 2023 dle ČSÚ k poklesu hektarového výnosu na hodnotu 3,40 t/ha.

Na základě výše uvedených předpokladů lze pro rok 2023 předpokládat růst vlastních nákladů na 1 tunu semene řepky. Naopak realizační ceny za 1 tunu meziročně klesnou a s velkou pravděpodobností se přehoupnou pod úroveň vlastních nákladů výrobku, což se v roce 2023 projeví opět zápornou nákladovou rentabilitou.

Ve sledovaném období byla souhrnná rentabilita pěstování řepky včetně podpor kladná. Avšak vzestupný vývoj celkových vlastních nákladů v průběhu let a nestabilní hektarové výnosy, které jsou důsledkem projevujících se klimatických změn, vyvolaly kolísání vlastních nákladů výrobku. Tento nepříznivý vývoj měl ve finále negativní dopad na výslednou ekonomiku pěstování řepky, kdy od roku 2017 byla u řepky vykázána především záporná nákladová rentabilita. Z šestiletého období by se dalo usuzovat, že pěstování řepky není pro zemědělské podniky, bez započítání dotací a doplňkových národních podpor ekonomicky až tak příznivé. Avšak semeno řepky je velmi dobře obchodovatelné na tuzemském i zahraničním trhu, a proto i přes zápornou nákladovou rentabilitu zůstává pěstování řepky pro mnohé podniky zajímavé.

Naopak v roce 2022 se v důsledku celkového nepříznivého vývoje ve světě situace zcela změnila. V tomto roce došlo k výraznému růstu průměrných realizačních cen. Současně sice došlo k růstu vlastních nákladů výrobku, ale ty vzrostly mnohem pomaleji, a tak se nákladová rentabilita přehoupala do kladných čísel.

Dle dat ČSÚ dochází v roce 2023 k propadu průměrných realizačních cen semene řepky. Současně lze pro tento rok předpokládat stagnaci ve vývoji vlastních nákladů výrobku způsobenou mírným propadem hektarových výnosů. Z výsledků lze tedy opět očekávat propad v ekonomice pěstování řepky, a to k záporné hodnotě.

Bilance výroby a užití semene řepky

Ukazatel	MJ	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	Meziroční index
Osevní plocha	tis. ha	411,8	379,8	368,2	342,3	344,0	100,5
Hektarový výnos	t/ha	3,43	3,05	3,38	2,99	3,39	113,4
Výroba	tis. t	1 410,8	1 157,0	1 245,3	1 024,9	1 166,4	113,8
Počáteční zásoba	tis. t	126,7	189,2	92,9	134,9	4,5	3,3
Dovoz celkem	tis. t	327,6	261,1	319,3	276,3	330,8	119,7
Celková nabídka	tis. t	1 865,1	1 607,3	1 657,5	1 436,1	1 501,7	104,6
Domácí spotřeba ¹⁾	tis. t	1 250,0	1 230,0	1 240,0	976,7	1 118,1	114,5
z toho FAME ²⁾	tis. t	346,9	414,1	424,1	361,1	294,5	81,6
Vývoz celkem	tis. t	425,9	284,4	282,6	454,9	260,3	57,2
Celková poptávka	tis. t	1 675,9	1 514,4	1 522,6	1 431,6	1 378,4	96,3
Konečná zásoba	tis. t	189,2	92,9	134,9	4,5	123,3	2 740,0
Soběstačnost ³⁾	%	112,9	94,1	100,4	104,9	104,3	-0,6

Pramen: ČSÚ, propočít MZe.

Poznámka: ¹⁾ Kvalifikovaný odhad MZe;

²⁾ Sdružení výrobců bionafty;

³⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b. (tj. rozdílem %).

SÓJA LUŠTINATÁ

Pěstování sóji luštinaté nabývá v ČR na významu. Sója, ač se botanicky jedná o luskovinu, je řazena díky obsahu tuku v semenech mezi olejninu. Její význam spočívá ve složení semen, která obsahují okolo 40 % bílkovin i více a kolem 20 % tuku, tedy 60 % zásobních látek velmi významných v různých oblastech využití. Sójové bílkoviny jsou významnou mezinárodní tržní komoditou. Pro vysoký obsah esenciálních aminokyselin mají nezastupitelný význam v krmivářství, lidské výživě i v řadě průmyslových odvětví. Sója však obsahuje v surovém stavu vysoký podíl trypsinu, který znemožňuje přímé zkrmování semen, vařením, lisováním, případnou extrudací ale dochází k jeho podstatnému poklesu. Sójový olej nachází uplatnění v potravinářství, v průmyslu (mýdla, laky), důležitou součástí oleje je sójový lecitin, který je využíván v pekařství, medicíně, textilní i chemické výrobě.

Neopomenutelný je i agronomický význam sóji, kdy jako leguminóza dokáže pomoci hlízkových bakterií na kořenech poutat vzdušný dusík, a tak jej zabezpečit rostlinám v dostatečném množství a část dusíku ještě ponechat pro následné pěstované plodiny. Vegetační období sóji je u genotypů pěstovaných v našich podmínkách v rozmezí 120 až 140 dnů. Sóju sejeme zpravidla ve třetí dekádě měsíce dubna, jakmile se teplota půdy stabilizuje na úrovni 8–10 °C. K pěstování odrůd s delší vegetační dobou by mělo být vzhledem k možnému pozdnímu termínu sklizně přistupováno velmi opatrně. Současné plastičtější odrůdy lze v podmínkách ČR poměrně úspěšně pěstovat. Kromě teploty je sója rovněž náročná na vláhu, a to zejména ve fázi kvetení a nasazování lusků. Některé velmi rané odrůdy sóji byly v teplých regionech v roce 2022 sklizeny již po 15. srpnu.

Pozitivní trend zvyšování výměry sóji v ČR pokračoval i v roce 2022, kdy bylo sójou oseto 28 538 ha, meziročně o 45,0 % více, tj. navýšení plochy o 8 859 ha. Celkem se sklídilo rekordních 65 541 tun sójových bobů, což představuje meziroční nárůst o 27,4 % (+14 085 tun). Takto vysoká produkce se díky velkému potenciálu sóji dá očekávat i do budoucna. Průměrný hektarový výnos byl 2,30 t/ha, oproti minulému roku ale poklesl o 11,9 %.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene sóji v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	6 507	2,07	13 471
2014/15	7 242	2,28	16 493
2015/16	12 311	1,64	20 238
2016/17	10 608	2,64	27 972
2017/18	15 344	2,41	37 012
2018/19	15 230	1,66	25 259
2019/20	12 240	2,27	27 838
2020/21	14 145	2,33	33 019
2021/22	19 679	2,61	51 456
2022/23	28 538	2,30	65 541
2023/24*	26 505	2,32	61 439

Pramen: ČSÚ, * odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Vzhledem k opožděnému příchodu jara, nižším teplotám a vysokým srážkám, se zakládání porostů sóji, ale i dalších jařin, v roce 2023 zpozdilo. Převážná většina porostů sóji byla zakládána až začátkem května, výjimkou ani nebyly porosty zakládány až v druhé polovině měsíce května.

V roce 2023 nastal pokles osevních ploch sóji o 2 033 ha na 26 505 ha, tj. pokles o 7,1 %. Největší osevní plocha sóji byla ve Středočeském (5 249 ha), Jihomoravském (4 123 ha) a Moravskoslezském (3 159 ha) kraji. Produkce by mohla dosáhnout 61,4 tis. tun při očekávaném průměrném hektarovém výnosu 2,32 t/ha.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a produkce semene sóji podle jednotlivých krajů v roce 2023

Území/kraj	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Skližeň (t)
Česká republika	26 505	2,32	61 439
Hl. m. Praha	155	2,58	401
Středočeský	5 249	2,45	12 880
Jihočeský	1 609	1,99	3 204
Plzeňský	499	1,84	918
Karlovarský	-	-	-
Ústecký	774	2,44	1 890
Liberecký	317	2,29	726
Královéhradecký	2 610	2,33	6 081
Pardubický	2 739	2,35	6 435
Vysočina	561	1,97	1 102
Jihomoravský	4 123	2,29	9 435
Olomoucký	2 593	2,43	6 306
Zlínský	2 118	2,50	5 285
Moravskoslezský	3 159	2,14	6 775

Pramen: ČSÚ, odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Zahraniční obchod ČR se sójovými boby

V roce 2022 se do ČR dovezlo celkem 21 751 tun sójových bobů. Za hospodářský rok 2022/23 činily dovozy 21 628 tun, tj. meziročně o 4,7 % více. Dovožová hodnota se zvýšila na 378,4 mil. Kč. Hlavní země, které se podílely na dovozu sójových bobů do ČR byly Německo (8 934 tun), Ukrajina (5 119 tun), Slovensko (1 898 tun), Rakousko (1 063 tun) a Nizozemsko (912 tun).

V hospodářském roce 2023/24 se doposud dovezlo do ČR 7,6 tis. tun sóji, a to v hodnotě za 107,7 mil. Kč. Nejvíce se do ČR v tomto hospodářském roce zatím dovezlo sójových bobů z Německa (3 542 tun), Ukrajiny (1 918 tun) a ze Slovenska (812 tun).

Dovoz a vývoz sójových bobů za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	37 987	30 268	59 347	18 689	19 118	25 629	18 814	18 566	21 751	20 699
Vývoz (t)	6 716	5 347	6 718	11 581	5 291	1 316	11 521	17 626	27 537	32 958

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Vývoz sójových bobů se z ČR v posledních dvou letech výrazně zvýšil, v roce 2022 až na 27,5 tis. tun, meziročně se jednalo o nárůst o 56,2 %. A v roce 2023 bylo ke konci října vyvezeno z ČR rekordních téměř 33 tis. tun sóji, tj. meziročně zatím o 19,7 % více.

Vývoz sójových bobů v rámci přehledu hospodářských let se v roce 2022/23 oproti předešlým letům výrazně zvýšil až na 37 tis. tun, meziročně narostl o 9 953 tun (+36,8 %). Stejně tak se zvýšila hodnota vývozu na 580,2 mil. Kč. Sójové boby byly převážně vyvezeny do Německa (23 372 tun), na Slovensko (3 849 tun), do Rakouska (2 121 tun), Itálie (561 tun) a do Moldavské republiky (291 tun). Finanční saldo představovalo kladnou hodnotu 201,8 mil. Kč.

V probíhající hospodářském roce se vývozy sójových bobů vyšplhaly zatím na 9 684 tun. Hodnota vývozu dosud činí 128,5 mil. Kč. Nejvíce bylo sójových bobů vyvezeno do Německa (6 949 tun), Rakouska (1 138 tun) a na Slovensko (548 tun).

Dovoz a vývoz sójových bobů a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	36 570	54 321	27 619	18 184	20 888	24 530	19 879	20 662	21 628	7 621
Vývoz (t)	4 099	5 884	8 739	9 172	3 554	4 292	11 981	27 058	37 011	9 684
Hodnota dovozu (mil. Kč)	411,1	532,4	289,0	190,3	222,0	244,9	248,9	311,9	378,4	107,7
Hodnota vývozu (mil. Kč)	55,2	74,4	102,8	100,6	44,2	51,5	133,4	409,1	580,2	128,5
Saldo (mil. Kč)	-355,9	-458,0	-186,2	-89,7	-177,8	-193,4	-115,5	97,2	201,8	20,8

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Bilance výroby a užití sójových bobů

Ukazatel	MJ	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	Meziroční index
Osevní plocha	tis. ha	15 230	12 240	14 145	19 679	28 538	145,0
Hektarový výnos	t/ha	1,66	2,05	2,33	2,61	2,30	88,1
Výroba	tis. t	25 259	25 085	33 019	51 456	65 541	127,4
Počáteční zásoba	tis. t	2 540	1 299	984	412	872	211,7
Dovoz	tis. t	24 000	24 000	17 632	20 662	21 628	104,7
Celková nabídka	tis. t	51 799	50 384	51 635	72 530	88 041	121,4
Domácí spotřeba ¹⁾	tis. t	42 500	45 000	41 500	44 600	49 500	111,0
Vývoz	tis. t	8 000	4 400	9 723	27 058	37 011	136,8
Celková poptávka	tis. t	50 500	49 400	51 223	71 658	86 511	120,7
Konečná zásoba	tis. t	1 299	984	412	872	1 530	175,5
Soběstačnost ²⁾	%	59,4	55,7	79,6	115,4	132,4	17,0

Pramen: ČSÚ, propočet MZe.

Poznámka: ¹⁾ Kvalifikovaný odhad MZe;

²⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b. (tj. rozdílem %).

MÁK SETÝ

Mák setý je tradiční českou pěstovanou plodinou a významnou potravinou, ceněnou zejména pro svoji typickou chuť a vůni, ale také pro vysoký obsah vápníku. Díky vysoké kvalitě a unikátním chuťovým vlastnostem si vybudoval velice dobré jméno na českém trhu a prosadil se i na zahraničních trzích, zejména pak ve střední a východní Evropě.

ČR dlouhodobě patří mezi hlavní pěstitele máku pro potravinářské využití a v současné době i mezi největší výrobce a vývozce makového semene v EU a ve světě. Ve většině zemí je mák využíván primárně jako zdroj alkaloidů pro farmaceutický průmysl a pouze část makového semene je dodávána k potravinářskému zpracování.

V současné době se mák velikostí plochy stal třetí nejpěstovanější olejninou ČR. Díky pokroku ve šlechtění v posledních letech narůstá výměra i ozimé formy máku setého, kolem 10 % plochy. Při mírnějších zimách velice dobře přezimuje a oproti jarnímu typu je i schopen poskytnout vyšší výnosy, výhodou je i jeho dřívější sklizeň a má jistě i výhodnější podmínky pro svůj růst na jaře při nedostatku vláhy. Mák je totiž velmi specifická komodita, jejíž výnos závisí zejména na příznivém průběhu počasí, a to zejména na dostatku vláhy v době vzcházení.

Pěstební plochy máku se v roce 2022 a 2023 propadly, z více než 40 tis. ha v předešlých dvou letech, na zhruba 26 tis. ha, zejména z obav ohledně odbytu v důsledku válečného konfliktu, jelikož trhy východní Evropy patří mezi významné odběratele makového semene. Mák byl v roce 2022 pěstován na ploše 26 125 ha, tj. nejnižší osevní plocha od roku 2013. Výrazný meziroční propad ploch až o 40,5 % způsobila nejen obava z poptávky po máku na východních trzích v důsledku konfliktu Ruska na Ukrajině, ale také z růstu cen u ostatních komodit. Při průměrném výnosu 0,84 t/ha dosáhla výroba makového semene 21 964 tun, tj. meziroční propad o 26,0 %. Při produkci v současné době kolem 20 tis. tun se více než 80 % semene máku vyváží.

Podle předběžných údajů ČSÚ bylo v roce 2023 na ploše 26 250 ha sklizeno při průměrném výnosu 0,68 t/ha 17 841 tun makového semene. Oproti předešlému roku by dle odhadu měla být sklizeň o 18,8 % nižší, a to díky nižšímu výnosu 0,68 t/ha. Největší zastoupení ve výměře máku měl v roce 2023 kraj Vysočina.

Osevní plocha, průměrný hektarový výnos a sklizeň semene máku v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	20 250	0,69	13 911
2014/15	27 020	0,91	24 665
2015/16	32 650	0,82	26 743
2016/17	35 543	0,80	28 574
2017/18	32 586	0,62	20 048
2018/19	26 608	0,51	13 666
2019/20	35 778	0,66	23 606
2020/21	40 255	0,71	28 702
2021/22	43 867	0,68	29 691
2022/23	26 125	0,84	21 964
2023/24*	26 250	0,68	17 841

Pramen: ČSÚ, * odhad sklizně zemědělských plodin dle stavu k 30. 9. 2023.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene máku podle jednotlivých krajů v roce 2023

Území/kraj	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	26 250	0,68	17 841
Hl. m. Praha	-	-	-
Středočeský	4 587	0,67	3 062
Jihočeský	2 028	0,70	1 421
Plzeňský	1 461	0,70	1 021
Karlovarský	200	0,69	138
Ústecký	641	0,66	422
Liberecký	414	0,66	272
Královéhradecký	2 146	0,66	1 414
Pardubický	2 309	0,69	1 588
Vysočina	6 028	0,70	4 204
Jihomoravský	1 990	0,66	1 315
Olomoucký	2 112	0,67	1 425
Zlínský	595	0,68	404
Moravskoslezský	1 525	0,66	1 004

Pramen: ČSÚ, odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Spotřeba makového semene

Semena máku jsou typickou surovinou k použití pro náplně do pekařských výrobků anebo jako posyp běžného pečiva. Další jeho uplatnění v potravinářství je již okrajové. Spotřeba máku v ČR je poměrně vysoká, mák se těší dlouhodobé oblibě.

Průměrná spotřeba máku v ČR v roce 2022 však činila dle ČSÚ 0,28 kg na osobu a rok, meziročně došlo dle ČSÚ ke snížení spotřeby máku o 40,4 %.

Potravinářská kvalita českého máku je na velmi vysoké úrovni. Výrobci českého máku jsou do jisté míry chráněni. Dle zákona 399/2013 Sb. lze pro potravinářské účely použít pouze semeno olejného typu máku setého z odrůd, které obsahují nejvýše 0,8 % opiových alkaloidů v sušině makoviny a na povrchu semene není obsah opiových alkaloidů vyšší než 25 mg/kg. Tento limit je pak ještě zpřísněn nařízením Komise EU 2021/2142, která stanovuje maximální limit těchto alkaloidů na 20 mg/kg semene. Od 1. 7. 2022 platí limit obsahu morfinu a kodeinu v pekařských výrobcích obsahující maková semena nebo produkty z nich odvozené (1,5 mg/kg výrobku).

Průměrná roční spotřeba makového semene v ČR (v kg na obyvatele)

Rok spotřeby	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mák	0,38	0,40	0,43	0,43	0,40	0,28	0,29	0,44	0,47	0,28

Pramen: ČSÚ.

Zárukou kvality i původu máku z ČR je česká cechovní norma pro mák celý nebo mletý anebo chráněné zeměpisné označení (CHZO) Český modrý mák.

Hlavním smyslem CHZO Český modrý mák je rozlišit od sebe dva typy komodit, i když mají stejné jméno. Mák, který se pěstuje zejména v západní Evropě je mák technický. Cíleně se využívá pro farmaceutické účely a semeno se nesmí použít jako potrava. Naproti tomu Český modrý mák, specifikovaný také českou cechovní normou, je zcela jiných kvalit.

Název Český modrý mák není možné v rámci EU použít, pokud mák skutečně není původem z ČR. CHZO Český modrý mák je určeno pro semena modrosemenného máku setého (*Papaver somniferum* L.), která splňují požadavky na potravinářské využití, a to například limit celkového obsahu alkaloidů, sensorické vlastnosti, konzistenci a konkrétní výživové hodnoty. Kontrolním orgánem je Státní zemědělská a potravinářská inspekce ČR. Přihlásit se k CHZO může kdokoliv.

Pěstitelé a producenti máku a makových produktů mohou využít registrace výrobků pod Českou cechovní normu. V současné době jsou v souvislosti s mákem registrovány tři české cechovní normy, a to Česká cechovní norma pro Modrý mák, Česká cechovní norma pro Modrý mák mletý a Česká cechovní norma pro Bělosemenný mák. V případě registrace makového produktu pod cechovní normu, mimo jiné přesně definované parametry, musí být 100 % máku z české výroby.

Logo Chráněné zeměpisné označení

Logo České cechovní normy

Ceny makového semene

Cena makového semene je silně závislá na poptávce, a to především v posledních letech, kdy je většina produkce semene máku v ČR předmětem vývozu. CZV makového semene posledních let zaznamenává velmi významné změny, a to nejen na českém trhu.

Mák byl v posledních letech zajímavou a rentabilní komoditou. Rentabilitu pěstování ovlivňují náklady na pěstování, hektarový výnos a realizační cena. Mák je velmi specifická, u nás po mnoho let pěstovaná komodita, a proto lze předpokládat, že bude i nadále pěstování máku v ČR rentabilní, pokud pěstitelé nebudou v budoucnu postiženi například podobným suchem jako v letech 2017 a 2018.

Pokles CZV měl dopad na celkovou výměru pěstování máku, která se v roce 2022 propadla na úroveň 26 tis. ha.

Průměrná cena makového semene se v kalendářním roce 2022, po opětovném propadu ceny v roce 2021, zvýšila a přiblížila se k hranici 50 tis. Kč/t. Meziročně se CZV navýšila o 19,4 % na 49 479 Kč/t. K listopadu 2023 byla roční průměrná CZV na úrovni 48 374 Kč/t.

Průměrná roční CZV makového semene za kalendářní rok (bez DPH)

Kalendářní rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
CZV (Kč/t)	58 588	43 890	33 369	34 760	61 882	70 262	60 362	41 427	49 479	48 374

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Průměrná roční CZV makového semene v hospodářském roce 2022/23 po dvou letech opět překonala 50tisícovou hranici a dosáhla výše 50 445 Kč/t. Meziročně došlo ke zvýšení průměrné ceny o 7 148 Kč, tj. o 16,5 %.

V období, kdy u ostatních hlavních olejnin dochází ke snižování cen, u makového semene se v hospodářském roce 2023/24 cena postupně mírně navyšuje, průměrná roční cena k I I/2023 činila již 51 020 Kč/t, tj. o 1,1 % meziročně více.

Průměrná měsíční (roční) CZV makového semene v Kč/t za hospodářský rok (bez DPH)

Ukazatel	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Průměr ¹⁾
2012/13	28 656	32 000	43 263	46 400	47 982	47 616	46 427	50 320	51 850	52 300	51 800	48 750	45 614
2013/14	45 000	-	47 633	51 030	57 955	68 981	70 564	69 995	73 125	72 000	-	-	61 809
2014/15	-	50 188	45 455	42 956	40 514	41 005	41 292	44 606	46 936	46 053	45 758	-	43 842
2015/16	-	42 100	41 329	43 186	44 288	43 353	43 813	41 766	38 692	33 469	27 708	29 159	38 988
2016/17	29 147	32 967	31 167	32 123	30 436	29 981	28 071	28 415	28 899	27 810	27 872	27 760	29 554
2017/18	-	36 267	38 025	41 402	50 509	50 962	49 747	53 286	52 624	52 781	47 106	46 580	47 208
2018/19	-	56 381	73 135	83 313	88 830	88 804	94 697	96 333	99 750	-	-	-	85 155
2019/20	-	44 750	46 137	57 123	59 250	64 054	65 107	64 319	67 795	64 786	66 500	65 667	60 499
2020/21	-	-	51 961	53 175	51 735	48 297	45 362	38 624	36 563	40 468	38 874	43 109	44 817
2021/22	41 333	41 667	40 960	41 441	44 101	44 627	45 159	44 355	42 792	42 356	42 833	47 935	43 297
2022/23	53 045	51 667	57 571	57 000	57 357	51 682	48 500	46 551	44 688	44 643	45 031	47 600	50 445
2023/24*	49 417	49 841	50 290	49 876	55 675	-	-	-	-	-	-	-	51 020

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Poznámka: ¹⁾ Aritmetický průměr za sledované období; pomlčka na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Zahraniční obchod ČR s makovým semenem

Makové semeno má díky vysoké kvalitě vývozní potenciál. ČR je dlouhodobě největším producentem a vývozcem makového semene. Vývoz českého máku výrazně převyšuje jeho dovoz, i když v některých obdobích byl zvýšený i dovoz semene, který však byl následně zpětně vyvezen na světové trhy. I přesto je finanční saldo neustále v kladných číslech. V posledních letech byl český mák z trhu vytlačován méně kvalitním, především levným technickým mákem ze zahraničí, který byl i přimícháván do českého máku a dále pak prodáván jako český mák.

Po zvýšeném dovozu máku do ČR se v hospodářském roce 2022/23 dovoz snížil na úroveň 1 658 tun, oproti předešlému roku tak dovoz zaznamenal výrazný pokles, a to až o 71,9 %. Celková hodnota dovozu činila 90,8 mil. Kč.

Nejvíce se do ČR v hospodářském roce 2022/23 dovezlo makového semene ze Slovenska (1 152 tun), které patří dlouhodobě k největším dovozcům máku do ČR. Následoval dovoz z Polska (342 tun), Chorvatska (94 tun), Maďarska (24 tun) a Ruska (21 tun).

Dovoz v hospodářském roce 2023/24 je zatím na úrovni 1 507 tun makového semene při hodnotě za 74,3 mil. Kč. Nejvyšší dovozy semene máku do ČR byly hlavně ze Slovenska (754 tun), Maďarska (554,4 tun) a Ruska (65 tun).

Dovoz a vývoz makového semene za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	5 657	4 671	3 736	4 165	4 275	1 761	2 735	2 953	3 864	2 711
Vývoz (t)	23 895	24 539	25 870	24 794	18 828	17 183	19 229	22 254	24 052	15 323

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Vývoz máku v roce 2022 se po propadu v letech 2018–2020 a opětovném navýšení, v roce 2021 na 22 tis. tun, vrátil k úrovni nad 24 tis. tun. V následujícím roce 2023 se doposud vyvezlo na 15,3 tis. tun semene máku.

V prvních měsících hospodářského roku 2022/23 se výrazně snížila poptávka ze zahraničí, své dovozy omezilo především Rusko, ale také země EU. S poklesem vývozu máku zároveň došlo ke snížení cen makového semene. V hospodářském roce 2022/23 se vývoz máku meziročně snížil na 18,4 tis. tun, tj. o 28,6 % méně. Celková hodnota vyvezeného máku byla 1 088 mil. Kč a vývozní hodnota jednoho kilogramu makového semene činila 59 Kč/kg.

V následujícím hospodářském roce 2023/24 je vývoz prozatím na 6 651 tunách v hodnotě za 409,4 mil. Kč. Vývoz byl především směřován do Ruska (2 013 tun), Polska (1 280 tun) a Rakouska (1 295 tun).

Dovoz a vývoz makového semene a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	4 876	4 684	3 478	4 332	3 590	1 432	2 577	5 890	1 658	1 507
Vývoz (t)	27 561	24 882	26 938	21 064	14 876	19 605	22 342	25 809	18 429	6 651
Hodnota dovozu (mil. Kč)	221,6	191,2	104,6	187,8	266,8	108,3	150,8	274,1	90,8	74,3
Hodnota vývozu (mil. Kč)	1 379,5	1 120,2	950,0	1 075,8	1 344,0	1 393,7	1 230,5	1 327,2	1 088,1	409,4
Saldo (mil. Kč)	1 157,9	929,0	845,4	888,0	1 077,2	1 285,4	1 079,7	1 053,1	997,3	335,1

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Vývozy českého máku směřují tradičně do evropských zemí. Největší podíl na českém vývozu do EU mají státy Polsko, Rakousko a Slovensko, mezi další velké odběratele českého máku patří mimo EU tradičně Rusko. Vývoz makového semene z ČR mířil v hospodářském roce 2022/23 především do Ruska, Polska a Rakouska (více viz tabulka níže). V celkovém součtu většina vývozu končí v EU.

Země s největším množstvím dovezeného makového semene z ČR (kromě semen k seti) za hospodářský rok 2022/23

Země	Množství v tunách	Hodnota v Kč (tis.)
Ruská federace	4 269,7	271 607
Polsko	3 238,2	179 114
Rakousko	2 781,0	159 184
Slovensko	2 265,0	135 950
Německo	1 898,1	106 379
Ukrajina	1 067,4	54 316
Nizozemsko	656,5	38 607
Francie	387,7	22 765
Rumunsko	281,2	16 735
Kazachstán	169,0	10 124
Litva	158,7	10 324
Maďarsko	144,1	9 208
Lotyšsko	142,5	8 964
Švédsko	115,8	7 216
Moldavská republika	113,8	6 384
Ostatní země	606,0	42 654
Vývoz celkem	18 294,5	1 079 531

Pramen: ČSÚ.

Roční tržby za vývoz přesahovaly dlouhodobě 1 mld. Kč, rentabilita pěstování máku tak oproti jiným plodinám byla nadprůměrná. Finanční saldo makového semene v hospodářském roce 2022/23 se mírně meziročně propadlo na 997,3 mil. Kč, tj. o -5,3 %.

Bilance výroby a užití semene máku

Ukazatel	MJ	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	Meziroční index
Osevní plocha	tis. ha	26 608	35 778	40 255	43 867	26 125	59,6
Hektarový výnos	t/ha	0,51	0,66	0,71	0,68	0,84	123,5
Produkce	t	13 666	23 606	28 702	29 691	21 964	74,0
Počáteční zásoba	t	1 151	131	764	2 601	4 773	183,5
Dovoz	t	3 590	1 432	2 577	5 890	1 658	28,2
Celková nabídka	t	18 407	25 169	32 043	38 182	28 395	74,4
Domácí spotřeba ¹⁾	t	3 400	4 800	7 100	7 600	6 200	81,6
Vývoz	t	14 876	19 605	22 342	25 809	18 429	71,4
Celková poptávka	t	18 276	24 405	29 442	33 409	24 629	73,7
Konečná zásoba	t	131	764	2 601	4 773	3 766	78,9
Soběstačnost ²⁾	%	401,9	491,8	404,3	390,7	354,3	-36,4

Pramen: ČSÚ, dopočet MZe.

Poznámka: ¹⁾ Kvalifikovaný odhad MZe;

²⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b. (tj. rozdílem %).

SLUNEČNICE ROČNÍ

Tradičně dříve v ČR pěstovanou olejninou bývala slunečnice roční. V současné době jí však výměrou předchýlí mák setý, ale i vzrůstající osevní plochy sóji luštinaté. V letech 2019–2020 se její plochy výrazně propadly až na úroveň mezi 11–12 tis. ha. O rok později, v roce 2021, byla osevní plocha slunečnice navýšena na téměř 18 tis. ha. V roce 2022 osevní plocha slunečnice meziročně výrazně vzrostla o 4 504 ha, tj. o 25,1 % na 22 485 ha. Podíl slunečnice na celkové ploše olejnin představuje 5,1 %. Produkce slunečnice v ČR dosáhla v roce 2022 na 59,7 tis. tun při průměrném výnosu 2,65 t/ha, přičemž 10letý průměr je 2,48 t/ha. Ve srovnání s posledními 10 lety se jedná o nejvyšší sklizeň slunečnicového semene.

Z celkové výše uvedené pěstitelské plochy slunečnice bylo v roce 2023 podle šetření SPZO přibližně 19,1 tis. ha (96,4 %) pro zpracování na olej, v roce 2022 bylo na olej určeno 92,7 % osevních ploch. Dále bylo okolo 0,2 tis. ha (1,0 % ploch), v roce 2022 (3,7 %) tzv. typu „high oleic“. Jedná se o hybridy slunečnice se zvýšeným podílem kyseliny olejové, kterého má být z celkového podílu oleje obsaženo minimálně 82 %. Slunečnicový olej nachází široké uplatnění především v potravinářském a technickém průmyslu (například při výrobě fermeží, barev a mazadel).

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene slunečnice v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	21 276	2,20	46 799
2014/15	18 607	2,27	42 314
2015/16	15 450	2,05	31 618
2016/17	15 648	2,85	44 634
2017/18	21 601	2,46	53 156
2018/19	20 202	2,36	47 594
2019/20	11 825	2,44	28 811
2020/21	11 274	2,58	29 095
2021/22	17 981	2,90	52 118
2022/23	22 485	2,65	59 685
2023/24*	19 802	2,56	50 610

Pramen: ČSÚ; * odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Osevní plocha slunečnice v roce 2023 meziročně opět klesla, a to o 11,9 % na 19 802 ha. Tento pokles byl zapříčiněn nejistotou prodeje nažek slunečnice a poklesem její výkupní ceny v důsledku zvýšeného dovozu slunečnice z Ukrajiny do zemí EU. Nejvyšší výměru osetí slunečnicí, jako v roce předešlém, měl tradičně Jihomoravský kraj (12 611 ha), následoval kraj Středočeský (2 718 ha) a Ústecký (1 107 ha). Při očekávaném výnosu 2,56 t/ha nažek by celková sklizeň v roce 2023 měla dosáhnout více než 50,6 tis. tun, což by oproti předešlému sklizňovému roku byl pokles o 15,2 %. Průměrné hektarové výnosy se v roce 2023 pohybovaly dle SPZO obecně na nižší úrovni než v předešlém roce 2022, a to nejčastěji v intervalu od 2,2–3,0 t/ha, ale byly zaznamenány i výnosy pohybující se nad hranicí 3,5 tun nažek na hektar. Zjištěná olejnatost nažek se nejčastěji pohybovala v intervalu od 42–45 %, výjimečně vyšší.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene slunečnice podle jednotlivých krajů v roce 2023

Území/kraj	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	19 802	2,56	50 610
Hl. m. Praha	8	2,68	21
Středočeský	2 718	2,60	7 072
Jihočeský	117	2,40	281
Plzeňský	811	2,38	1 928
Karlovarský	-	-	-
Ústecký	1 107	2,57	2 846
Liberecký	-	-	-
Královéhradecký	382	2,57	983
Pardubický	643	2,64	1 699
Vysočina	87	2,50	217
Jihomoravský	12 611	2,55	32 202
Olomoucký	285	2,44	694
Zlínský	827	2,59	2 146
Moravskoslezský	58	2,77	162

Pramen: ČSÚ, odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

SPZO každoročně zjišťuje u pěstitelů slunečnice termíny výsevů. V roce 2023 dle jejich šetření došlo oproti předešlému roku k poklesu podílu ploch zasetých do konce března (zaseto 29 % ploch), a to především vlivem chladnějšího průběhu počasí a návratu nočních mrazíků. V následující první dekádě měsíce dubna bylo zaseto dalších více jak 24 % ploch, tj. celkem do konce první dekády dubna více jak 53 % ploch slunečnice, v roce 2022 bylo touto dobou již zaseto 70 % ploch. Do konce druhé dekády dubna bylo zaseto jen 13 % ploch z plánovaného osevu. Tento nízký podíl byl způsoben především významnými srážkami v této dekádě. Ve třetí dekádě dubna 2023 bylo ještě zaznamenáno setí slunečnice na významném podílu plochy, a to ve výši téměř 26 % ploch z celkového osevu, v roce 2022 to bylo již pouze 7,6 %. V této třetí dubnové dekádě běžně probíhá setí slunečnice za vhodnějších podmínek, a to do prohřátější a vlhké půdy, tím dochází k rychlejšímu vzcházení a růstu porostů, porosty tak bývají kompletnější a homogenní. V první dekádě měsíce května bylo ještě zaznamenáno setí slunečnice na ploše okolo 8 %, v roce 2022 jen u 0,8 % z celkové plochy osevu.

Porovnání termínů výsevů slunečnice v ČR dle šetření SPZO v letech 2014–2023

Dekáda/rok	Podíl zasetých ploch v %									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
do 31. 3.	27,3	10,7	14,4	19,5	2,5	25,7	17,5	10,2	39,3	29,0
1. 4.–10. 4.	64,5	30,0	47,0	40,3	39,5	61,6	64,3	43,0	30,7	24,1
11. 4.–20. 4.	5,8	55,2	31,8	28,1	51,5	12,6	13,9	33,0	21,6	13,0
21. 4.–30. 4.	2,4	3,8	6,8	8,2	6,4	0	4,3	10,6	7,6	25,9
po 1. 5.	0	0,3	0	3,9	0,1	0,1	0	3,2	0,8	8,0

Pramen: SPZO.

Ceny slunečnicového semene

Roční průměrná cena slunečnicového semene se v roce 2022 meziročně zvýšila o 2 712 Kč/t, tj. navýšení o 24,3 %. Po letech 2018–2019, kdy se cena pohybovala pod hranicí 8 tis. Kč/t, jde o významné další zvýšení rentability pěstování slunečnicového semene. Za období do 11/2023 byla průměrná roční CZV na úrovni 10 644 Kč/t a zaznamenala tedy meziroční propad o více než 3 213 Kč/t, tj. -23,2 %.

Průměrná roční CZV semene slunečnice za kalendářní rok (bez DPH)

Kalendářní rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
CZV (Kč/t)	8 447	8 892	9 652	8 940	7 876	7 477	9 185	11 145	13 857	10 644

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Průměrná roční CZV slunečnicového semene, po zvýšení v hospodářském roce 2021/22, klesla v hospodářském roce na 12 661 Kč/t, tj. o 15,1 % méně. V probíhajícím hospodářském roce byla CZV semene slunečnice na úrovni 10 212 Kč/t.

Průměrná měsíční (roční) CZV slunečnicového semene za hospodářský rok v Kč/t (bez DPH)

Ukazatel	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Průměr ¹⁾
2011/12	-	-	-	9 239	8 699	8 768	9 401	9 133	10 497	10 229	10 353	10 379	9 633
2012/13	-	-	11 144	10 815	11 050	11 251	10 667	11 504	11 835	-	-	-	11 181
2013/14	-	-	-	8 591	8 644	8 724	8 713	8 649	8 621	-	8 746	9 133	8 728
2014/15	-	-	7 575	7 653	7 630	7 958	7 822	8 238	8 097	-	-	-	7 853
2015/16	-	-	-	9 247	9 774	10 016	10 005	9 994	10 633	10 552	-	10 387	10 076
2016/17	-	-	9 301	9 078	9 600	9 263	9 378	9 017	8 817	9 120	-	-	9 197
2017/18	8 414	-	8 677	8 902	9 197	8 702	8 567	8 080	8 875	9 145	-	7 567	8 613
2018/19	7 368	-	7 400	7 730	7 558	7 267	7 133	7 268	7 768	7 506	7 514	7 000	7 410
2019/20	-	-	-	7 839	7 757	7 904	8 116	7 961	7 890	7 999	-	-	7 924
2020/21	-	-	9 865	-	9 743	9 752	9 570	9 549	-	-	-	-	9 696
2021/22	-	-	-	11 569	13 274	13 546	13 865	13 926	14 195	16 233	15 887	18 699	14 577
2022/23	i.d.	-	i.d.	14 562	14 181	13 357	i.d.	12 286	13 229	10 921	10 089	i.d.	12 661
2023/24*	10 480	-	12 236	8 934	9 198	-	-	-	-	-	-	-	10 212

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Poznámka: ¹⁾ Aritmetický průměr za sledované období; pomlčka na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý; i.d. individuální (důvěrný) údaj.

Zahraniční obchod ČR se slunečnicovým semenem

Dovoz slunečnicového semene do ČR se v roce 2022 meziročně navýšil o 6,9 % na 193,2 tis. tun. V roce 2023 byl zatím dovoz slunečnicového semene na hodnotě 162,9 tis. tun.

V hospodářském roce 2022/23 se dovoz slunečnicového semene snížil na 199,4 tis. tun, tj. meziročně o 9,1 % méně, v celkové hodnotě dovozu za 3 220,7 mil. Kč. Nejvíce se k nám dovezlo nažek slunečnice ze Slovenska (82 710 tun), Maďarska (52 037 tun), Rakouska (20 925 tun), Polska (14 643 tun) a Německa (7 944 tun).

V aktuálním hospodářském roce 2023/24 byl doposud dovoz slunečnicového semene na úrovni 42,9 tis. tun za celkem 573,9 mil. Kč. V tomto hospodářském roce zatím nedošlo ke změnám na prvních dvou příčkách dovozních států (Slovensko 18 095 tun, Maďarsko 13 907 tun), ale Rakousko bylo vystřídáno Bulharskem (3 670 tun).

Dovoz a vývoz slunečnicového semene za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	93 864	88 193	114 186	162 168	200 541	209 172	210 192	180 734	193 160	162 905
Vývoz (t)	23 909	21 676	16 753	24 301	26 938	30 896	29 187	18 701	29 483	26 055

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Z ČR se v roce 2022 celkem vyvezlo 29,5 tis. tun slunečnicového semene, což je oproti předešlému roku nárůst o 57,7 %. V následujícím roce 2023 bylo ke konci října vyvezeno z ČR zatím 26,1 tis. tun nažek slunečnice.

V hospodářském roce 2022/23 se vývoz slunečnicového semene mírně meziročně navýšil o 4,3 % na 28,8 tis. tun, v celkové hodnotě za 633,0 mil. Kč. Největší část vývozu mířila do Německa (7 914 tun), Maďarska (4 558 tun), Nizozemska (4 177 tun), Rakouska (3 120 tun) a Itálie (2 751 tun).

Následující hospodářský rok se vývoz z ČR zatím výrazně snížil na 8,5 tis. tun. Vyvezeno doposud bylo slunečnicové semeno za 160,9 mil. Kč. Vyváželo se hlavně do Německa (4 122 tun), Rakouska (1 496 tun) a Nizozemska (935 tun).

Dovoz a vývoz slunečnicového semene a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	82 944	104 354	143 127	187 288	203 502	194 602	188 037	219 427	199 383	42 864
Vývoz (t)	22 118	17 818	24 294	23 972	29 277	31 800	21 496	27 648	28 843	8 523
Hodnota dovozu (mil. Kč)	868,9	1 223,0	1 550,2	1 790,2	1 859,8	1 909,8	2 106,2	3 202,9	3 220,7	573,9
Hodnota vývozu (mil. Kč)	225,9	229,5	306,7	297,7	351,2	483,7	451,3	675,2	633,0	160,9
Saldo (mil. Kč)	-643,0	-993,5	-1 243,5	-1 492,5	-1 508,6	-1 426,1	-1 654,9	-2 527,7	-2 587,7	-413,0

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Finanční saldo u slunečnicového semene je dlouhodobě v záporných číslech, v hospodářském roce 2022/23 vykazovalo saldo obchodu zápornou hodnotu 2 587,7 mil. Kč.

Bilance výroby a užití semene slunečnice

Ukazatel	MJ	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	Meziroční index
Osevní plocha	ha	20 202	11 825	11 274	17 981	22 485	125,1
Hektarový výnos	t/ha	2,36	2,44	2,58	2,90	2,65	91,4
Výroba	t	47 594	28 811	29 095	52 118	59 685	114,5
Počáteční zásoba	tis. t	56,6	58,4	40,0	30,6	39,4	128,8
Dovoz celkem	tis. t	203,5	194,6	188,0	219,4	199,4	90,9
Celková nabídka	tis. t	307,7	281,8	257,1	302,1	298,5	98,8
Domácí spotřeba ¹⁾	tis. t	220,0	210,0	205,0	235,0	238,0	101,3
Vývoz celkem	tis. t	29,3	31,8	21,5	27,7	28,8	104,0
Celková poptávka	tis. t	249,3	241,8	226,5	262,7	266,8	101,6
Konečná zásoba	tis. t	58,4	40,0	30,6	39,4	31,7	80,5
Soběstačnost ²⁾	%	21,6	13,7	14,2	22,2	25,1	2,9

Pramen: ČSÚ, propočet MZe.

Poznámka: ¹⁾ Kvalifikovaný odhad MZe;

²⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b., tj. rozdílem %.

HOŘČICE BÍLÁ A SAREPTSKÁ

Hořčice bílá je naší druhou tradičně pěstovanou brukvovitou olejninou, i když pro výrobu oleje se využívá minimálně. Ve zpracovatelské i pěstitelské praxi je však její využití široké. V potravinářství se především využívá semeno k výrobě hořčic a jako koření při konzervaci zeleniny. Dále se hořčičné semeno využívá k výrobě olejů spíše pro technické účely anebo také v lékařství. Hořčice je pěstována nejen pro produkci semene, včetně výroby osiva, kdy na pěstitelských plochách tradičně dominují množitelské porosty domácích i zahraničních odrůd, ale své uplatnění nachází i jako významná meziplodina. Pěstována je také jako kvalitní zelená píce či zelené hnojení nebo pro své fyto-sanitární účinky k ozdravení půd zamořených zejména háďátkem řepným.

Okrajově u nás pěstovanou hořčicí je hořčice sareptska, jejíž semeno slouží jako surovina pro výrobu speciálních druhů stolních hořčic, převážně na výrobu tzv. kremžské hořčice. Velmi zřídka se pěstuje hořčice černá, využívaná především také k výrobě speciálních druhů hořčic anebo k farmaceutickým účelům.

Pěstitelské plochy hořčice určené na produkci semene v posledních letech mírně narůstaly až překročily 15 tisíc hektarů. V hospodářském roce 2022/23 se osevní plocha hořčice však snížila na 13 020 ha, meziročně tedy o 14,8 %. Při výnosu 0,94 t/ha činila celková produkce 12,2 tis. tun. Výnosy hořčice bílé jsou v praxi poměrně nízké, v celorepublikovém průměru se pohybují okolo 1 t/ha. Průměrný pětiletý výnos hořčice se pohyboval na úrovni 0,83 t/ha.

Limitujícím faktorem je poměrně obtížná agrotechnika hořčice. Hořčice je plodinou málo plastickou. Nepříznivě na výnos působí jak suchý ráz vegetace, tak i příliš vlhký, zaplavení vysloveně nesnáší. Obtížně se stanovuje vhodná dávka dusíkatého hnojení umožňující dostatečný rozvoj porostu a při nadměrném nárůstu jsou vysoké porosty zase náchylné k poléhání (stonek hořčice bílé je dutý a křehký). Vlhký průběh vegetace v době zrání snižuje i kvalitu sklizeného semene, narůstá tím vyšší podíl tzv. šedých semen.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene hořčice v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	16 472	0,81	13 378
2014/15	18 452	1,07	19 835
2015/16	15 874	1,07	16 941
2016/17	11 770	1,05	12 391
2017/18	11 825	0,81	9 542
2018/19	12 984	0,90	11 639
2019/20	13 240	0,69	9 171
2020/21	14 288	0,65	9 345
2021/22	15 274	0,95	14 474
2022/23	13 020	0,94	12 208
2023/24*	15 621	0,85	13 319

Pramen: ČSÚ, * odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Odhadovaná plocha osevu pro hospodářský rok 2023/24 narostla oproti předešlému období o 2,6 tis. ha na celkových 15 621 ha a vrátila se tak nad 15 tis. ha osevní plochy. Při očekávaném nižším výnosu 0,85 t/ha by výroba hořčičného semene měla dosáhnout celkem přes 13,3 tis. tun.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene hořčice podle jednotlivých krajů v roce 2023

Území/kraj	Plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň (t)
Česká republika	15 621	0,85	13 319
Hl. m. Praha	147	0,86	126
Středočeský	3 984	0,87	3 449
Jihočeský	421	0,69	290
Plzeňský	961	0,68	652
Karlovarský	366	0,77	282
Ústecký	3 873	0,98	3 811
Liberecký	229	0,65	148
Královéhradecký	667	0,93	618
Pardubický	664	0,76	503
Vysočina	1 036	0,73	761
Jihomoravský	1 616	0,83	1 343
Olomoucký	848	0,88	743
Zlínský	418	0,75	315
Moravskoslezský	391	0,72	280

Pramen: ČSÚ, odhad sklizeň zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Ceny hořčičného semene

CZV semene hořčice se v posledních kalendářních letech pohybovala kolem 15–16,5 tis. Kč/t. Zlom nastal v roce 2022, kdy se průměrná roční cena navýšila a dosáhla 25 038 Kč/t. Tento trend pokračuje i v roce 2023, kdy se cena udržuje nad hranicí 25 tis. Kč/t.

Průměrné roční CZV semene hořčice za kalendářní rok (bez DPH)

Kalendářní rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
CZV (Kč/t)	18 694	16 327	15 339	15 058	15 555	16 698	16 481	16 098	25 038	25 241

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Průměrné měsíční (roční) CZV hořčičného semene v Kč/t za hospodářský rok (bez DPH)

Ukazatel	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	Průměr ¹⁾
2011/12	8 863	-	11 411	10 645	12 898	14 918	14 657	14 318	14 150	14 857	14 892	14 562	13 288
2012/13	14 683	16 424	15 637	14 745	16 155	16 507	16 711	15 426	16 700	19 395	-	16 375	16 251
2013/14	-	19 632	19 653	18 341	-	18 083	19 582	21 088	19 147	19 967	-	-	19 437
2014/15	-	-	15 370	17 819	17 286	17 673	16 969	18 354	14 258	17 433	-	-	16 895
2015/16	-	18 167	17 000	11 137	17 306	-	-	-	-	-	-	-	15 822
2016/17	-	-	18 211	-	14 250	-	13 667	14 574	-	-	15 400	-	15 220
2017/18	-	-	15 833	15 667	15 817	-	-	16 875	-	-	-	-	16 048
2018/19	-	-	16 875	-	-	15 950	16 997	-	17 440	-	-	-	16 816
2019/20	-	-	-	-	14 467	19 480	-	18 098	-	-	17 797	-	17 461
2020/21	-	-	14 363	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14 363
2021/22	-	-	-	16 224	18 582	20 819	21 643	-	24 454	-	-	-	20 344
2022/23	i.d.	21 333	i.d.	32 784	i.d.	i.d.	30 036	29 667	i.d.	30 000	i.d.	i.d.	28 764
2023/24*	i.d.	-	i.d.	i.d.	i.d.	-	-	-	-	-	-	-	-

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Poznámka: ¹⁾ Aritmetický průměr za sledované období; pomlčka na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý; i.d. individuální (důvěrný) údaj.

Zahraniční obchod ČR s hořčičným semenem

Dovoz semene hořčice do ČR se v roce 2022 oproti předešlému roku 2021, kdy bylo do ČR dovezeno za posledních 10 let nejméně hořčičného semene, a to necelých tisíc tun, zvýšil o 114 % na 2,1 tis. tun. Hlavními dovozními státy byly Rusko (836 tun), Polsko (554 tun), Ukrajina (295 tun), Německo (118 tun) a Indie (111 tun).

Dovoz hořčičného semene v kalendářním roce 2023 byl ke konci října zatím na hodnotě 2,6 tis. tun. Nejvíce se dovezlo semene hořčice z Ruska (1 880 tun), Ukrajiny (346 tun) a Polska (180 tun).

V hospodářském roce 2022/23 bylo do ČR dovezeno celkem 3,4 tis. tun semene hořčice. Hodnota celkového dovozu činila 105,0 mil. Kč. Hlavní dovozové státy zůstávají stejné, tedy Rusko (2 349 tun), Polsko (354 tun), Ukrajina (324 tun), Německo (124 tun) a Indie (109 tun).

Dovoz v následujícím hospodářském roce 2023/24 je zatím na úrovni 472 tun při hodnotě za 9,2 mil. Kč. Dovozy semene hořčice do ČR byly hlavně z Ukrajiny (268 tun), Ruska (110 tun) a Polska (48 tun).

Dovoz a vývoz hořčičného semene celkem za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	2 945	3 236	2 198	2 150	1 806	1 679	2 884	996	2 133	2 549
Vývoz (t)	11 555	10 743	8 449	10 401	7 550	6 436	4 290	5 385	11 727	6 342

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Značnou část z celkového vývozu semene hořčice z ČR dlouhodobě tvoří osivo. Většina množitelských ploch je u nás zakládána na osivo určené k výsevu v zahraničí, mj. výměra uznaných množitelských porostů v roce 2022 dosáhla 7 759 ha. V roce 2022 vyvážené osivo vysoce převýšilo podíl oproti dalšímu využití hořčičného semene, a to o 85,5 %. Podíl vývozu osiva za hospodářský rok 2022/23 byl o 41,0 % vyšší.

Vývoz semene hořčice se v roce 2022 meziročně navýšil o 118 % na 11,7 tis. tun, což představuje nejvyšší vyvezené množství semene hořčice od roku 2013. Vývoz z ČR končil hlavně v zemích EU, větší podíl v Německu (6 606 tun, z toho bylo 4 057 tun osiva), dále v Nizozemí (1 779 tun, z toho 1 758 tun osiva), s větším odstupem v Polsku (873 tun, z toho 121 tun osiva), ve Francii (802 tun, skoro vše jako osivo) a v Rakousku (609 tun, z toho 226 tun osiva).

V následujícím roce 2023 se doposud vyvezlo na 6,3 tis. tun semene hořčice. Hlavně se vyváželo semeno do Německa (4 321 tun, z toho 2 280 tun osiva), Nizozemí (767 tun, z toho 718 tun osiva) a Francie (331 tun, vše jako osivo).

Vývoz hořčičného semene v hospodářském roce 2022/23 se meziročně snížil o 2,4 % na 9,8 tis. tun. Celková hodnota vývozu činila 346,4 mil. Kč. Cílovými státy vývozu byly Německo (6 379 tun, z toho 2 981 tun osiva), Nizozemí (1 373 tun, z toho 1 325 tun osiva), Francie (727 tun, skoro vše jako osivo), Rakousko (302 tun, z toho 168 tun osiva) a Belgie (293 tun, skoro vše jako osivo).

V následujícím hospodářském roce 2023/24 je vývoz prozatím výrazně nižší, a to na 938 tunách v hodnotě za 32,0 mil. Kč. Vývoz byl hlavně směřován do Německa (671 tun, z toho 554 tun osiva), Nizozemí (58 tun, skoro vše jako osivo) a shodně 48 tun, kdy všechno semeno bylo vyvezeno jako osivo, do Belgie a Francie.

Dovoz a vývoz semene hořčice a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	3 355	2 738	1 978	1 948	1 966	2 724	1 637	1 393	3 374	472
Vývoz (t)	11 648	9 293	9 816	8 284	7 490	5 224	4 165	10 073	9 836	938
Hodnota dovozu (mil. Kč)	52,7	40,0	30,6	35,7	37,5	39,3	26,2	48,8	105,0	9,2
Hodnota vývozu (mil. Kč)	259,0	194,5	189,7	175,4	175,8	139,6	111,2	304,6	346,4	32,0
Saldo (mil. Kč)	206,3	154,5	159,1	139,7	138,3	100,3	85,0	255,8	241,4	22,8

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Finanční saldo semene hořčice v hospodářském roce 2022/23 mírně meziročně pokleslo na 241,4 mil. Kč.

Bilance výroby a užití semene hořčice

Ukazatel	MJ	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	Meziroční index
Osevní plocha	tis. ha	12 984	13 240	14 288	15 274	13 020	85,2
Hektarový výnos	t/ha	0,90	0,69	0,65	0,95	0,94	99,0
Výroba	t	11 639	9 171	9 345	14 474	12 208	84,3
Počáteční zásoba	t	438	1 353	1 824	1 641	935	57,0
Dovoz	t	1 966	2 724	1 637	1 393	3 374	242,2
Celková nabídka	t	14 043	13 248	12 806	17 508	16 517	94,3
Domácí spotřeba ¹⁾	t	5 200	6 200	7 000	6 500	6 100	93,9
Vývoz	t	7 490	5 224	4 165	10 073	9 836	97,7
Celková poptávka	t	12 690	11 424	11 165	16 573	15 936	96,2
Konečná zásoba	t	1 353	1 824	1 641	935	581	62,1
Soběstačnost ²⁾	%	223,8	147,9	133,5	222,7	200,1	-22,6

Pramen: ČSÚ, dopočet MZe.

Poznámka: ¹⁾ Kvalifikovaný odhad MZe;

²⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b., tj. rozdílem %.

LEN SETÝ – OLEJNÝ

Len setý má v České republice dlouhou tradici pěstování a zaslouženě se řadí mezi naše důležité olejiny. Z hospodářského hlediska se rozděluje na dva typy, na len olejný a len přádný, pěstující se pro produkci vlákna, existuje však i přechodná forma, a to len olejnopřádný. V současné době má len olejný již registrovány odrůdy s různým obsahem esenciálních nenasycených mastných kyselin pro různé účely využití. V praxi se odrůdy lnu olejného rozdělují podle obsahu základních mastných kyselin do tří základních skupin.

Hlavním produktem lnu olejného je semeno používané především v potravinářství. Ze semen lisovaný olej se využívá i pro průmyslové účely, například při výrobě fermeží, barev, ale i linolea, tmelů či změkčovadel. Semeno olejného lnu lze dále využít ve farmakologickém průmyslu a jako krmivo pro zvířata. Jeho extrahované šroty a pokrutiny jsou také ceněným dietetickým krmivem. Lněný olej, přestože je velmi kvalitní a má široké spektrum uplatnění, tak je spíše dovážen ze zahraničí.

Pěstitelské plochy lnu olejného jsou v ČR dlouhodobě nízké, v posledních letech se jejich celková výměra pohybuje mezi 1–2 tis. ha. Pěstitelská plocha olejného lnu v roce 2022 zaznamenala meziroční mírný nárůst plochy, a to o 104 ha na 1 932 ha, tj. o 5,7 % více. Průměrný hektarový výnos činil 1,41 t/ha a celkem bylo sklizeno 2 716 tun lněného semene. Průměrný hektarový výnos semene lnu za posledních 10 let je 1,36 t/ha. Největší oseté plochy lnem olejným v roce 2022 vykázaly kraje Středočeský (422 ha), Jihomoravský (294 ha) a Plzeňský (275 ha).

V pěstitelském roce 2023 bylo vyseto meziročně méně ploch, a to celkem 1 598 ha, tj. o 334 ha (-17,3 %). Nejvyšší zastoupení ploch měl opět kraj Středočeský (332 ha), následován krajem Jihomoravským (318 ha) a Královéhradeckým (269 ha). Oproti roku 2022 došlo k úplnému výpadku osevních ploch lnu olejného v kraji Libereckém, Ústeckém, Karlovarském a Plzeňském. Průměrné hektarové výnosy a produkci lnu setého olejného zveřejní ČSÚ až v únoru následujícího roku 2024.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň semene lnu olejného v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	1 513	1,37	2 066
2014/15	1 813	1,32	2 390
2015/16	1 599	1,33	2 127
2016/17	1 481	1,51	2 237
2017/18	1 722	1,36	2 349
2018/19	1 258	1,39	1 751
2019/20	1 082	1,25	1 350
2020/21	1 287	1,23	1 584
2021/22	1 828	1,38	2 531
2022/23	1 932	1,41	2 716
2023/24*	1 598	-	-

Pramen: ČSÚ, * odhad sklizně zemědělských plodin podle stavu k 30. 9. 2023.

Ceny lněného semene

Z důvodu rozsáhlých výpadků statistických údajů ČSÚ jsou sledované průměrné ceny lněného semene pro minimální počet dostupných dat uvedeny pouze jako průměrné roční CZV.

Cena zemědělských výrobců semene lnu se v posledních letech pohybovala mezi 13,5–18 tis. Kč/t. V roce 2022 průměrná roční cena dosáhla úrovně 24 298 Kč/t a v roce 2023 se cena stále udržuje nad 24 tis. Kč/t.

Průměrná roční CZV lněného semene za kalendářní rok (bez DPH)

Kalendářní rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
CZV (Kč/t)	17 632	17 961	17 434	15 308	13 505	14 026	15 711	16 066	24 298	24 472

Pramen: ČSÚ, * data k 30. 11. 2023.

Zahraniční obchod ČR se lněným semenem

Dovoz semene lnu do ČR v roce 2022 byl meziročně téměř na stejné úrovni, resp. o něco málo vyšší (+2,0 %), a to na hodnotě 13 178 tun. V roce 2023 se do ČR k říjnu dovezlo prozatím 10 715 tun lněného semene.

Dovoz lněného semene do ČR se v hospodářském roce 2022/23 meziročně snížil na 12 449 tun, byl o 11,8 % nižší. Dovozová hodnota činila celkem 278,6 mil. Kč. Lněné semeno se do ČR dovezlo hlavně z Kazachstánu (6 191 tun), dále z Polska (2 441 tun), Ruska (1 400 tun), Nizozemska (1 243 tun) a Belgie (244 tun).

V probíhajícím hospodářském roce bylo do ČR doposud dovezeno 3 680 tun lněného semene v hodnotě za 64,3 mil. Kč. Nejvíce bylo přivezeno lnu z Polska (905 tun), Kazachstánu (816 tun) a Ruska (663 tun).

Dovoz a vývoz lněného semene za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	3 216	3 573	6 087	8 236	8 423	9 867	9 557	12 914	13 178	10 715
Vývoz (t)	3 267	2 796	6 986	10 192	6 499	7 042	6 240	8 754	8 739	7 043

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Vývoz lněného semene z ČR v roce 2022 překročil stejně jako v roce předešlém hranici 8 tis. tun, meziročně byl jen nepatrně nižší, celkem bylo vyvezeno 8 739 tun a v roce 2023 bylo doposud vyvezeno 7 043 tun semene lnu.

V hospodářském roce 2022/23 bylo celkem vyvezeno z ČR 8 233 tun lněného semene, tj. meziročně o 11,8 % méně. Hodnota vývozu se meziročně snížila o 8,7 %, celkově činila 259,2 mil. Kč. Nejvíce se vyvezlo lnu do Německa (2 837 tun), Polska (2 521 tun), Nizozemska (1 167 tun), Rakouska (948 tun) a Francie (371 tun).

Vývoz lněného semene v hospodářském roce 2023/24 je zatím na úrovni 2 190 tun a vývozní hodnota na 55,9 mil. Kč. Vývoz především směřoval do Polska (924 tun), Německa (741 tun) a Nizozemska (260 tun).

Dovoz a vývoz semene lnu a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	3 474	4 508	8 093	8 617	9 060	9 147	11 297	14 111	12 449	3 680
Vývoz (t)	3 570	3 286	10 737	8 886	6 434	6 454	7 313	9 338	8 233	2 190
Hodnota dovozu (mil. Kč)	53,7	62,0	110,9	99,0	126,1	138,9	211,3	344,0	278,6	64,3
Hodnota vývozu (mil. Kč)	51,6	52,3	199,6	151,6	125,7	135,0	173,1	283,9	259,2	55,9
Saldo (mil. Kč)	-2,1	-9,7	88,7	52,6	-0,4	-3,9	-38,2	-60,1	-19,4	-8,4

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Finanční saldo semene lnu bylo v hospodářském roce 2022/23 v záporných hodnotách, a to na -19,4 mil. Kč.

Bilance výroby a užití semene lnu

Ukazatel	MJ	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	Meziroční index
Osevní plocha	tis. ha	1 258	1 082	1 287	1 828	1 932	105,7
Hektarový výnos	t/ha	1,39	1,25	1,23	1,38	1,41	102,2
Výroba	t	1 751	1 350	1 584	2 531	2 716	107,3
Počáteční zásoba	t	488	1 665	1 808	2 250	3 354	149,1
Dovoz	t	9 060	9 147	11 297	14 111	12 449	88,2
Celková nabídka	t	11 299	12 162	14 689	18 892	18 519	98,0
Domácí spotřeba ¹⁾	t	3 200	3 900	5 126	6 200	6 500	104,8
Vývoz	t	6 434	6 454	7 313	9 338	8 232	88,2
Celková poptávka	t	9 634	10 354	12 439	15 538	14 732	94,8
Konečná zásoba	t	1 665	1 808	2 250	3 354	3 787	112,9
Soběstačnost ²⁾	%	54,7	34,6	30,9	40,8	41,8	1,0

Pramen: ČSÚ, propočet MZe.

Poznámka: ¹⁾ Kvalifikovaný odhad MZe;

²⁾ Meziroční index je vyjádřen v p. b., tj. rozdílem %.

OSTATNÍ OLEJNINY

Ve skupině ostatních olejnin jsou minoritně pěstované olejny, mezi které řadíme zejména světlici barvířskou (saflor), lničku setou, katrán etiopský a tykev olejnou a další okrajové olejny.

Pro hospodářský rok 2022/23 byla osevní plocha ostatních olejnin meziročně snížena o 352 ha, tj. o 25,8 % na 1 014 ha. Celková sklizeň při průměrném hektarovém výnosu 0,62 t/ha dosáhla 626 tun. Desetiletý průměrný výnos ostatních olejnin je na úrovni 0,58 t/ha.

V nadcházejícím hospodářském roce byla plocha osevů minoritních olejnin snížena na 677 ha, což je meziroční pokles o 33,2 % a za 15 let i nejnižší osevní plocha.

Nejpěstovanější plodina z této skupiny olejnin je světlice barvířská, která byla dříve u nás pěstována na relativně velkých plochách. Pro svou odolnost k suchu se světlice dá pěstovat i na suchých půdách, kde se již nedaří slunečnici. Výnosy nažek se v půdně-klimatických podmínkách ČR a díky agrotechnickým opatřením pohybují v rozmezí od 1,5 až 3 t/ha. Saflor má vedle potravinářského uplatnění také značné průmyslové využití. V chemickém průmyslu lze z oleje například vyrábět fermeže, laky, barvy, tiskařskou čern, mýdla a linoleum. Svě využití nachází i ve farmacii. Loupané semeno obsahuje kromě oleje značné procento bílkovin. Pokrutiny nebo extrahované šroty po zpracování loupáných nažek obsahují 15–17 % bílkovin a jsou tak kvalitním krmivem pro hospodářská zvířata.

Osevní plochy, průměrné hektarové výnosy a sklizeň ostatních olejnin v ČR

Hospodářský rok	Osevní plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Sklizeň celkem (t)
2013/14	2 081	0,40	824
2014/15	1 842	0,57	1 041
2015/16	1 957	0,57	1 122
2016/17	2 137	0,73	1 549
2017/18	2 185	0,51	1 105
2018/19	1 252	0,52	654
2019/20	818	0,52	426
2020/21	750	0,54	409
2021/22	1 366	0,81	1 112
2022/23	1 014	0,62	626
2023/24*	677	-	-

Pramen: ČSÚ, * všechna data nejsou ještě k dispozici.

Dovoz a vývoz semene světlice za kalendářní rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Dovoz (t)	177,9	183,4	166,8	483,8	199,7	407,9	404,6	291,1	1 160,3	704,6
Vývoz (t)	7,1	4,4	2,8	46,9	25,5	100,1	27,4	1,1	259,3	559,1

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Dovoz a vývoz semene světlice a finanční saldo za hospodářský rok (včetně osiva)

Ukazatel	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Dovoz (t)	254,0	114,2	332,3	465,3	67,1	387,9	381,9	341,1	1 657,4	155,1
Vývoz (t)	8,0	1,8	3,8	44,8	102,6	49,7	1,0	23,6	631,0	164,0
Hodnota dovozu (tis. Kč)	9 258	1 227	3 229	3 589	612	3 545	3 627	3 606	22 472	2 040
Hodnota vývozu (tis. Kč)	1 221	48	80	720	1 221	745	116	553	11 754	2 960
Saldo (tis. Kč)	-8 037	-1 179	-3 149	-2 869	609	-2 800	-3 511	-3 053	-10 718	920

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

PĚSTOVÁNÍ OLEJNIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ ČR

Pravidla ekologického zemědělství (EZ) a výroby biopotravin jsou stanovena národními i evropskými předpisy, zejména zákonem č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, vyhláškou č. 16/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství, a dále nařízením Rady (EU) 2018/848 ze dne 30. května 2018 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a také nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/625 ze dne 15. března 2017 o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování potravinového a krmivového práva a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínek zvířat, zdraví rostlin a přípravků na ochranu rostlin.

Historie EZ se v ČR datuje od roku 1990, kdy byly registrovány první tři ekologické farmy. K 31. 12. 2022 působilo v ČR 5 050 ekologických zemědělců, což je o 256 více ve srovnání s rokem předchozím a 990 výrobců biopotravin, meziročně o 44 výrobců více. Podíl ekologicky obhospodařované půdy v LPIS k celkové výměře zemědělské půdy činil 16,22 %. Výměra půdy v EZ dosáhla k 31. 12. 2022 již 575 464 ha, z toho výměra orné půdy 111 966 ha (tj. 19,46 %) a její podíl vůči dominujícím trvale travním porostům setrvale narůstá.

Vývoj struktury půdního fondu v EZ dle LPIS ukazuje následující tabulka. Vzhledem k metodice sběru a zpracování dat jsou podrobné statistické údaje dostupné vždy s přibližně ročním zpožděním.

Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR dle LPIS

Plochy	Výměra 2021		Výměra 2022		Meziroční index
	ha	%	ha	%	
Orná půda ¹⁾	102 800	18,42	111 966	19,46	108,92
Trvale travní porosty	448 703	80,39	457 015	79,42	101,85
Trvalé kultury – vinice	1 083	0,19	1 111	0,19	102,57
Trvalé kultury – sady	3 559	0,64	3 258	0,57	91,53
Trvalé kultury – chmelnice	12	0,00	25	0,00	213,01
Trvalé kultury – jiné	1 605	0,29	1 675	0,29	104,34
Ostatní plochy ²⁾	361	0,06	414	0,07	114,71
Celkem	558 124	100	575 464	100	103,11

Pramen: SZIF.

Poznámka: ¹⁾ V rámci orné půdy je kromě standardní orné půdy (R) zařazena také kultura úhor (U) a kultura tráva na orné půdě (G) dle LPIS.

²⁾ Do ostatních ploch jsou zahrnuty školky, zalesněná půda, plochy RRD, mimoprodukční plochy, jiná kultura a rybníky.

Olejniny jsou jednou z významných skupin plodin pěstovaných na orné půdě v ekologickém zemědělství. V roce 2022 bylo olejinami oseto 3 567 ha orné půdy, meziročně došlo k nárůstu ploch o 2 %, tj. o 68 ha. V rámci olejin došlo ke zvýšení ploch zejména u tykve olejné (+379 ha), sóji (+92 ha) a hořčice (+70 ha). Naopak došlo k poklesu ploch u řepky a řepice (-419 ha), slunečnice (-72 ha), máku (-38 ha) a lnu (-16 ha).

V roce 2022 byl zaznamenán u olejin meziroční pokles produkce, a to průměrně o 11,7 %. V rámci jednotlivých plodin došlo k poklesu produkce například u řepky o 54 %, ale naopak k nárůstu produkce u sóji, a to o téměř 482 %. Proměnlivost ploch i produkce olejin je dána v EZ zejména pestrým a proměnlivým osevním postupem, dodržovaným v rámci správné zemědělské praxe v souladu s principy EZ. Celkově bylo v roce 2022 vyprodukováno 3 046 tun olejin v biokvalitě, největší podíl tvořila slunečnice (1 117 tun) a hořčice (724 tun). Z pohledu podílu na celkové produkci ČR například pocházelo z EZ 5,9 % hořčice.

Hektarový výnos se u olejnin pohyboval na 39 % výnosu z konvenčního pěstování, ale například u hořčice údaje uvádějí vyšší hektarové výnosy než konvence. Jedná se nicméně o plán produkce. Při srovnání reálného objemu produkce v roce 2021 oproti plánované produkci byl u olejnin zaznamenán pokles o 29 %.

Olejnin byly v uplynulém roce pěstovány na 117 ekofarmách. Nejčastěji pěstovanou olejinou co do počtu ekofarem je hořčice, která je spolu s tykví olejnou nejvíce pěstovanou plodinou s ohledem na osetou plochu, následuje slunečnice.

Produkce olejnin v roce 2021 dosáhla 2 434 tun a téměř veškerá tato produkce byla prodána (98 %). Z tohoto množství se 43 % uplatnilo na trhu v ČR a 57 % šlo na vývoz. Z hlediska kvality došlo k navýšení produkce, která se prodala v kvalitě bio, ze 75% produkce v roce 2020 na 82 % v roce 2021. Zbýlých 18 % produkce bylo prodáno jako produkt konvenční.

Struktura, produkce a výnos olejnin v EZ v roce 2022

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Olejnin	117	1 021,49	2 545,08	3 566,57	3 046,05	1,22
Slunečnice	15	200,98	590,96	791,94	1 117,33	1,89
Sója	5	0	158,16	158,16	280,50	1,77
Řepka a řepice	9	265,14	224,59	489,73	377,44	1,68
Mák	5	4,68	40,31	44,99	35,11	0,87
Hořčice	72	181,83	755,02	936,85	724,39	0,96
Tykev olejná	24	364,63	629,92	994,55	350,70	0,56
Len	3	0	36,94	36,94	29,50	0,80
Ostatní olejnin	7	4,23	109,18	113,41	131,08	1,20

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2022.

Poznámka: ¹⁾ Počet ekofarem, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu

Způsob uplatnění produkce olejnin na ekofarmách v letech 2015–2021

Rok	Počet farem	Celková produkce (t)	Užití produkce		Prodej na trhu		Prodej jako	
			Prodej (%)	Jiné užití (%)	Domácím (%)	Vývoz (%)	BIO produkt (%)	Konvenční produkt (%)
2021	89	2 434	98	2	43	57	82	18
2020	59	1 625	99	1	56	44	75	25
2019	37	1 437	91	9	35	65	89	11
2018	37	456	78	22	90	10	73	27
2017	32	296	80	20	92	8	49	51
2016	46	1 823	99	1	44	56	70	30
2015	50	627	87	13	72	28	67	33

Pramen: ÚZEI.

Plochy a produkce v EZ v letech 2021 a 2022 ve srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí ČR v roce 2022

Plodiny	2021 (EZ)		2022 (EZ)		Struktura plodin 2022 (%)	Meziroční změna (%)		2022 (ČR)			Podíl (%) na celkové		
	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)		Produkce	Hektarový výnos	Celková plocha (ha)	Celková produkce (t)	Hektarový výnos (t/ha)	ploše	produkci	hektarovém výnosu
Olejniny	3 498	3 448	3 567	3 046	58,16	-11,66	-5,36	437 077	1 329 132	3,04	0,82	0,23	39,36
Řepka	909	825	490	377	13,73	-54,24	-30,80	343 964	1 166 393	3,39	0,14	0,03	49,56
Sója	66	48	158	281	4,43	481,95	-0,84	28 538	65 541	2,30	0,55	0,43	77,22
Hořčice	866	796	937	724	26,27	-8,95	-3,71	13 020	12 208	0,94	7,20	5,93	102,32

Pramen: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2022.

Podpora ekologického zemědělství ze strany státu

Dotace jsou ekologickým zemědělcům vypláceny již od roku 1998 formou dotací na plochu zařazenou do EZ nebo přechodného období. Cílem finanční podpory poskytované ze strany státu je podporování systémů hospodaření šetrného k životnímu prostředí – posílení prevence degradace půdy, zachování a obnovení cenných stanovišť na zemědělské půdě z hlediska druhové různorodosti a zvýšení ekologické stability a estetické hodnoty krajiny.

Předmětem dotace je od roku 2023 půda obhospodařovaná v režimu přechodného období nebo ekologického zemědělství s druhem zemědělské kultury trvalý travní porost, standardní orná půda (pro pěstování zeleniny nebo speciálních bylin, pěstování trav na semeno a víceletých pícnin, pěstování ostatních plodin, jahodníku a travní porost na orné půdě), dále trvalá kultura ovocný sad (intenzivní a ostatní), vinice a chmelnice. Opatření je realizováno formou pětiletých závazků. Žadatel musí být zemědělský podnikatel a registrovaný ekologický podnikatel, obhospodařovat min. 0,5 ha zemědělské půdy evidované v LPIS, musí dodržovat pravidla podmíněnosti a minimální požadavky na hnojiva a přípravky na ochranu rostlin a je povinen zúčastnit se alespoň jednou za dobu závazku školení o vhodných praktikách v EZ. Pro hospodaření na jednotlivých zemědělských kulturách jsou stanoveny dílčí podmínky včetně například minimálního zatížení hospodářskými zvířaty na travních porostech, minimální hustoty životaschopných jedinců na hektar ovocného sadu, vykazování produkce atd.

Na opatření Ekologické zemědělství a Navazující ekologické zemědělství (NEZ) bylo v roce 2022 podáno celkem 5 191 žádostí o dotaci na výměru 567 458 ha a bylo zažádáno o 1 528 536 415 Kč (62 135 627 EUR). O rok dříve bylo vyplaceno na podporu EZ 1 385 876 410 Kč. Výplata těchto žádostí byla s ohledem na harmonogram předpokládané administrace zahájena v první polovině roku 2023. V tabulkách níže je zobrazen přehled výše podpor pro jednotlivé kultury a přehled vyplacených finančních prostředků v rámci opatření EZ – dotace na plochu zařazenou do EZ nebo přechodného období v letech 2001–2022.

Od roku 2023 je vyplácení dotací pro opatření EZ realizováno na základě SP SZP, který byl schválen vládou dne 12. 10. 2022 a následně EK dne 24. 11. 2022. SP SZP je klíčovým nástrojem podpory zemědělského sektoru a venkova pro období 2023–2027. Stanovuje zemědělské, potravinářské a lesnické cíle, kam směřují zemědělské dotace z evropských fondů a kofinancované z národních zdrojů. Vychází přitom z potřeb rozvoje venkova a zvyšování kvality životního prostředí. SP SZP od roku 2023 nahrazuje Program rozvoje venkova, nově zahrnuje také přímé platby a intervence SOT. Celkem bylo na opatření Ekologické zemědělství v programovém období vyčleněno 11 mld. Kč. Cílem opatření je podporovat systémy hospodaření, které jsou šetrné k životnímu prostředí a navýšení podílu ekologického zemědělství na celkové výměře zemědělské půdy.

Co se týče změn, v rámci opatření Ekologické zemědělství je nově možné hospodařit souběžně v režimu konvenční produkce za podmínky oddělení produkčních jednotek. Nově také vznikl titul Pěstování víceletých pícnin a v rámci EZ již nebude podporován úhor. Dále nebude v EZ podporována trvalá kultura, jiná trvalá kultura, krajinnotvorný sad, který přešel pod gesci Agroenvironmentálně-klimatických opatření.

V tabulce níže je zobrazen přehled výše podpor pro jednotlivé kultury dle starých a nových podmínek.

Výše podpory v rámci opatření Ekologické zemědělství

Druh zemědělské kultury	Hospodaření/dotace	Výše sazby dotace (EUR/ha)					
		v rámci opatření EZ (PRV 2022), podmínky dle NV č. 76/2015 Sb.		v rámci navazujícího opatření EZ (PRV 2022), podmínky dle NV č. 76/2015 Sb.		od roku 2023, podmínky dle NV č. 81/2023 Sb.	
		Přechodné období	Ekologické zemědělství	Přechodné období	Ekologické zemědělství	Přechodné období	Ekologické zemědělství
TTP	Trvalý travní porost	84	83	86	83	106	100
Orná půda	Pěstování zeleniny nebo speciálních bylin	536	466	537	466	660 nad 6 ha resp. 680 pod 6 ha	638 nad 6 ha resp. 660 pod 6 ha
	Pěstování trav na semeno (a víceletých píceňin od roku 2023)	265	180	266	180	137	120
	Pěstování ostatních plodin	245	180	247	180	323	239
	Pěstování jahodníku	669	583	670	583	660	638
	Travní porost	79	69	81	69	137	120
	Úhor	34	29	35	29	-	-
Trvalá kultura	Ovocný sad – intenzivní	825	779	830	779	896	850
	Ovocný sad – ostatní	419	417	420	417	536	510
	Vinice	900	845	900	845	900	847
	Chmelnice	900	845	900	845	900	847
	Jiná trvalá kultura – s ekologicky významným prvkem krajinyotvorný sad	165	165	70	67	116 (v rámci AEKO, již ne v EZ)	

Pramen: SZIF, MZe.

Poznámka: Pro rok 2022 byl platný směnný kurz 24,858 CZK/EUR. Pro výpočet sazeb u intervencí Strategického plánu SZP, na které byla podána žádost o dotaci v roce 2023, platí směnný kurz ve výši 24,116 CZK/EUR.

Uvedený kurz ve výši 24,116 CZK/EUR je platný také pro dobíhající závazky následujících opatření Programu rozvoje venkova:

S ohledem na nízkou produkci biopotravin v ČR se MZe rozhodlo od roku 2007 zvýhodnit výrobce biopotravin a ekologické zemědělce u vybraných opatření PRV při bodovém hodnocení podaných projektů. Podpora EZ je v rámci investičních podpor nastavena formou % dotace na projekt (v období 2014–2020 v rámci projektových operací PRV) a v období 2023–2027 to jsou intervence rozvoje venkova v rámci SP SZP.

V novém období podpora preferencí ekologického podnikání bude nadále pokračovat, a to min. intervencích 33.73 Investice do zemědělských podniků a 49.75 Zahájení činnosti mladého zemědělce. V intervenci 49.75 bude znovu dotace na podnikatelský plán, nyní buď 1,5 mil. Kč nebo 2 mil. Kč, pokud bude součástí podnikatelského plánu zpracování vlastní produkce. Novinkou v intervenci 33.73 je, že kromě preferenčních bodů budou ekologičtí zemědělci získávat vyšší dotaci o 10 %, tj. celkem 50 %. Pokud by ekologický zemědělec navíc hospodařil v ANC oblastech, tak dokonce 60 %.

ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL OLEJNIN

Mnoho let je patrný trend zvyšující se světové spotřeby rostlinných olejů. Oleje jsou využívány nejen pro potravinářství, ale i k technickému využití a v neposlední řadě ke krmivářským účelům. Díky takto širokým možnostem využití dochází k rozšiřování světových pěstebních ploch olejnin a další intenzifikaci pěstování. To je mnohdy doprovázeno negativními vlivy, jako je například nerespektování dobré pěstitelské praxe plodin na zemědělských pozemcích. Se stále zvyšující se spotřebou palmového oleje dochází k rozšiřování palmových plantáží na úkor pralesů apod.

Možnosti využití semen olejnin doznaly v posledním desetiletí výrazných změn i v ČR. V minulosti byla většina produkce využívána k potravinářským a krmivářským účelům. V posledních letech došlo, ale i k rozvoji produkce biopaliv.

Výrazně se změnily též poměry v dovozu a vývozu rostlinných olejů a tuků. Jejich vysoké dovozy jsou převážně ve formě základního zpracování nebo již finálních výrobků. I tuzemská produkce tukového průmyslu se snaží prosadit na zahraničních trzích.

Pro zahraniční agrární obchod ČR představuje vývoz řepkového semene i řepkových olejů zajímavý obchodní potenciál. Významný podíl mezi krmivy používanými v ČR zaujímá využití extrahovaných šrotů a pokrutin po zpracování olejnin. Tuzemská spotřeba krmiv je velmi významně kryta dovozy sójových extrahovaných šrotů.

Spotřeba rostlinných olejů a tuků v ČR

V ČR se konzumuje více nasycených mastných kyselin, než je doporučováno. V typické české stravě je nedostatek omega 3 mastných kyselin a příjem omega 6 mastných kyselin se pohybuje v horním limitu doporučených hodnot. Pro vyváženou stravu se doporučuje příjem nasycených mastných kyselin snížit, příjem omega 3 mastných kyselin zvýšit a příjem omega 6 mastných kyselin udržet.

Podle sledování spotřeby rostlinných olejů a tuků je patrné několik dlouhodobých trendů. Dlouhodobá spotřeba rostlinných jedlých olejů a tuků na obyvatele za rok stagnuje v rozmezí mezi 16,8 kg až 17,7 kg. V roce 2022 spotřeba meziročně mírně poklesla na 16,8 kg.

Nabídka olejů se na českém trhu stále rozšiřuje a zákazníci jsou i lépe informováni o vhodnosti používání jednotlivých druhů rostlinných olejů. Stále vyšší oblíbenosti doznávají rostlinné oleje řepkové a olivové. S rozšiřující se nabídkou jsou na trhu dostupné kromě běžných olejů i další méně známé druhy jako je například olej kukuřičný, sójový, lněný či konopný.

Nejvhodnějším olejem pro použití v domácnosti je řepkový olej, univerzálně použitelný jak ve studené, tak i teplé kuchyni. Již jedna porce 10 g dodá přibližně 40 % požadovaného denního množství omega 3 mastných kyselin, aniž by se nějak významně zvyšoval příjem nasycených mastných kyselin nebo energie a i příjem omega 6 mastných kyselin se udržuje na požadované hodnotě. Lněný olej, obsahující nejvyšší zdroj omega 3 mastných kyselin z plodin běžně pěstovaných u nás, se používá ve studené kuchyni, právě v důsledku vysokého obsahu omega 3 mastných kyselin je velmi náchylný k oxidačním reakcím.

Pro porovnání spotřeba živočišných tuků v roce 2022 činila celkem 9,4 kg a za posledních deset let se pohybuje v rozmezí 9,4–10,0 kg na obyvatele za rok. Spotřeba másla se v posledních 10 letech pohybuje mezi 5,0–5,7 kg na obyvatele za rok a v roce 2022 byla na úrovni 5,2 kg. Spotřeba sádla zaznamenala v roce 2022 nepatrný pokles na 4,1 kg na obyvatele za rok, dlouhodobě se pohybuje mezi 4,1–4,5 kg.

Průměrná roční spotřeba jedlých rostlinných olejů a tuků v ČR (v kg/na obyvatele)

Ukazatel	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rostlinné a živočišné tuky a oleje celkem	26,6	26,9	27,0	27,2	27,1	27,3	27,5	27,4	26,7	26,1
Rostlinné jedlé oleje a tuky	16,9	17,2	17,0	17,2	17,6	17,7	17,6	17,4	17,0	16,8
z toho:										
jedlé oleje	9,9	10,1	10,0	10,1	10,3	10,4	10,4	10,3	10,2	10,1
rostlinné tuky	3,7	3,7	3,6	3,7	3,8	3,8	3,8	3,7	3,6	3,6
ztužený pokrmový tuk	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,5	3,4	3,4	3,2	3,1

Pramen: ČSÚ.

Zahraniční obchod ČR s rostlinnými oleji a tuky**Dovoz hlavních rostlinných olejů do ČR v tunách za kalendářní rok**

Druh oleje	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Řepkový	290 027	122 081	51 660	43 819	31 521	40 041	58 905	24 182
Slunečnicový ¹⁾	39 235	49 176	52 797	70 522	60 152	62 114	89 210	51 313
Sójový	9 556	10 509	14 197	19 285	16 426	18 631	16 246	12 840
Lněný	651	1 166	830	378	470	627	424	227
Palmový	21 591	21 242	18 323	17 917	17 746	9 823	11 123	7 946
Kokosový ²⁾	2 977	3 442	3 605	3 867	4 335	15 180	20 753	17 575
Olivový ³⁾	13 637	6 307	7 088	6 535	6 368	6 602	6 303	4 251
Ostatní ⁴⁾	1 966	2 450	1 968	2 116	1 950	2 760	2 582	3 244
Celkem	379 640	216 373	150 468	164 439	138 968	155 778	205 546	121 578

Pramen: ČSÚ, *data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ zahrnuje olej slunečnicový, světlicový a jejich frakce;

²⁾ zahrnuje olej kokosový včetně babassuového oleje;

³⁾ zahrnuje olivový olej, frakce a směsi získané výhradně z oliv;

⁴⁾ zahrnuje olej arašídový, kukuřičný, bavlníkový, ricinový, sezamový, mikrobiální a stálé rostlinné tuky a oleje a jejich frakce.

Dovoz hlavních rostlinných olejů do ČR v tunách za hospodářský rok

Druh oleje	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Řepkový	186 148	81 645	48 465	39 822	28 035	59 238	38 072	11 885
Slunečnicový ¹⁾	42 525	52 725	63 267	65 868	46 687	88 745	70 751	25 011
Sójový	9 455	11 377	18 245	17 814	15 262	20 598	16 157	4 082
Lněný	514	1 334	647	412	591	498	305	53
Palmový	21 104	20 390	17 194	18 317	13 319	10 813	10 143	3 343
Kokosový ²⁾	3 165	3 476	3 832	4 112	9 405	17 229	21 961	6 745
Olivový ³⁾	10 397	6 243	7 694	6 074	6 601	6 455	5 561	1 741
Ostatní ⁴⁾	2 310	2 153	1 926	2 211	2 145	2 881	2 921	1 544
Celkem	275 618	179 343	161 270	154 630	122 045	206 457	165 871	54 404

Pramen: ČSÚ, *data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ zahrnuje olej slunečnicový, světlicový a jejich frakce;

²⁾ zahrnuje olej kokosový včetně babassuového oleje;

³⁾ zahrnuje olivový olej, frakce a směsi získané výhradně z oliv;

⁴⁾ zahrnuje olej arašídový, kukuřičný, bavlníkový, ricinový, sezamový, mikrobiální a stálé rostlinné tuky a oleje a jejich frakce.

Vývoz hlavních rostlinných olejů z ČR v tunách za kalendářní rok

Druh oleje	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Řepkový	525 882	313 860	265 651	278 873	276 438	239 692	206 179	255 862
Slunečnicový ¹⁾	50 729	77 704	87 026	103 769	86 744	76 905	98 133	83 902
Sójový	147	541	3 217	6 238	1 291	82	571	1 083
Lněný	16	768	412	23	31	38	24	21
Palmový	862	3 338	5 453	6 111	5 130	1 465	1 591	992
Kokosový ²⁾	361	451	241	251	269	426	355	359
Olivový ³⁾	1 336	1 641	1 619	1 271	921	922	1 099	806
Ostatní ⁴⁾	3 298	2 341	1 928	2 742	3 123	5 415	8 948	2 787
Celkem	582 631	400 644	365 547	399 278	373 947	324 945	316 900	345 812

Pramen: ČSÚ, *data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ zahrnuje olej slunečnicový, světlicový a jejich frakce;

²⁾ zahrnuje olej kokosový včetně babassuového oleje;

³⁾ zahrnuje olivový olej, frakce a směsi získané výhradně z oliv;

⁴⁾ zahrnuje olej arašídový, kukuřičný, bavlníkový, ricinový, sezamový, mikrobiální a stálé rostlinné tuky a oleje a jejich frakce.

Vývoz hlavních rostlinných olejů z ČR v tunách za hospodářský rok

Druh oleje	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Řepkový	409 987	268 272	279 211	271 139	290 582	177 200	278 966	99 578
Slunečnicový ¹⁾	68 052	78 896	104 458	90 696	75 212	94 969	98 439	31 178
Sójový	149	752	5 855	4 299	367	382	1 340	1
Lněný	65	892	241	23	42	29	22	8
Palmový	1 556	4 847	5 635	5 567	3 533	1 716	1 189	486
Kokosový ²⁾	503	285	228	254	304	451	346	174
Olivový ³⁾	1 332	1 657	1 669	970	841	1 127	966	305
Ostatní ⁴⁾	4 129	1 051	1 901	2 913	3 315	12 476	3 257	826
Celkem	485 773	356 652	399 198	375 861	374 196	288 350	384 525	132 556

Pramen: ČSÚ, *data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ zahrnuje olej slunečnicový, světlicový a jejich frakce;

²⁾ zahrnuje olej kokosový včetně babassuového oleje;

³⁾ zahrnuje olivový olej, frakce a směsi získané výhradně z oliv;

⁴⁾ zahrnuje olej arašídový, kukuřičný, bavlníkový, ricinový, sezamový, mikrobiální a stálé rostlinné tuky a oleje a jejich frakce.

Zahraniční obchod ČR s extrahovanými šrotů a pokrutinami

Dovoz pokrutin a extrahovaných šrotů do ČR v tunách za kalendářní rok

Pokrutiny a extrahované šrotů	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Sójové	363 737	383 490	357 646	370 805	347 146	358 548	381 904	295 156
Řepkové ¹⁾	65 223	78 213	103 321	106 733	115 514	118 619	127 902	56 066
Řepkové ²⁾	1 343	4 280	2 681	2 520	754	921	377	0
Slunečnicové	31 819	59 307	54 662	39 659	49 915	29 030	22 228	31 226
Lněné	137	101	71	92	114	263	546	127
Ostatní	2 282	4 258	4 473	4 463	3 726	2 973	1 778	1 180
Celkem	464 541	529 649	522 854	524 272	517 169	510 354	534 735	383 755

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové <2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů < 30 mikromolů/gram;

²⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové >= 2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů >= 30 mikromolů/gram.

Dovoz pokrutin a extrahovaných šrotů do ČR v tunách za hospodářský rok

Pokrutiny a extrahované šrotů	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Sójové	366 208	373 727	374 586	351 473	354 069	374 415	366 342	116 503
Řepkové ¹⁾	58 456	97 958	105 530	114 307	114 943	135 028	88 224	21 245
Řepkové ²⁾	3 200	3 107	2 931	1 152	878	521	255	0
Slunečnicové	42 134	65 573	42 569	44 461	40 568	20 395	33 391	10 977
Lněné	114	95	69	112	173	331	453	26
Ostatní	2 966	4 577	4 675	3 941	3 399	2 532	1 512	341
Celkem	473 078	545 037	530 360	515 446	514 030	533 222	490 177	149 092

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové <2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů < 30 mikromolů/gram;

²⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové >= 2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů >= 30 mikromolů/gram.

Vývoz pokrutin a extrahovaných šrotů z ČR v tunách za kalendářní rok

Pokrutiny a extrahované šrotů	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
Sójové	17 998	7 706	6 050	8 803	19 028	22 567	28 918	21 356
Řepkové ¹⁾	363 789	341 388	378 818	418 041	509 471	364 450	253 719	298 410
Řepkové ²⁾	824	0	0	104	303	0	0	0
Slunečnicové	29 193	72 252	85 421	84 849	80 778	64 066	68 408	55 382
Lněné	0,3	0,8	3,4	3,9	6,1	6,9	5,6	4,6
Ostatní	763	1 192	1 225	1 625	1 072	175	1 083	87
Celkem	412 567	422 539	471 517	513 426	610 658	451 265	352 134	375 240

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové <2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů < 30 mikromolů/gram;

²⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové >= 2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů >= 30 mikromolů/gram.

Vývoz pokrutin a extrahovaných šrotů z ČR v tunách za hospodářský rok

Pokrutiny a extrahované šroty	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24*
Sójové	7 115	10 390	7 571	11 262	22 649	25 457	27 082	8 711
Řepkové ¹⁾	382 631	320 238	394 228	478 377	519 396	194 970	342 988	117 381
Řepkové ²⁾	253	0	0	407	0	0	0	0
Slunečnicové	54 457	74 049	88 484	78 803	74 004	74 775	66 325	16 065
Lněné	0,4	2,3	3,2	5,6	5,9	7,4	4,4	2,3
Ostatní	897	1 148	1 315	1 616	531	391	798	4
Celkem	445 353	405 827	491 601	570 471	616 586	295 600	437 197	142 163

Pramen: ČSÚ, * data k 31. 10. 2023.

Poznámka: ¹⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové <2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů < 30 mikromolů/gram;

²⁾ řepka olejka o obsahu kyseliny erukové >= 2 % hmotnostních a produkující pevnou složku o obsahu glukosinolátů >= 30 mikromolů/gram.

NEPOTRAVINÁŘSKÉ UŽITÍ OLEJNIN

Stále více zdůrazňované dopady změny klimatu vyvolávají požadavky na účinná opatření k výraznému snížení emisí skleníkových plynů. EK reagovala na informace o změně klimatu představením nových strategií – Zelená dohoda pro Evropu, Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti a Strategie Od zemědělce ke spotřebiteli, které společně s novou SZP mají vést k celkovému zlepšení situace v EU. EU si zároveň vytyčila za cíl stát se do roku 2050 klimaticky neutrálním kontinentem. EK se tak zaměřuje na komplexní přístup k revizi stávajících a vytváření nových zákonných předpisů pro splnění cílů v oblasti klimatu.

Informace o zrušení povinného přimíchávání biosložek do pohonných hmot

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění účinném do 30. 6. 2022, ukládal v § 19 dodavatelům motorového benzínu nebo motorové nafty povinnost zajistit minimální podíl biopaliv v pohonných hmotách za kalendářní rok, a to ve výši 6 % biosložky v motorové naftě a 4,1 % biosložky v motorovém benzínu. Tato povinnost byla novelou uvedeného zákona s účinností od 1. 7. 2022 v ČR zrušena (vypuštěním celého § 19).

Ačkoliv již není přimíchávání biopaliv (nejčastěji FAME/MEŘO do nafty a bioetanolu do benzínu) v ČR povinné, je však vůči EU za účelem dosažení závazného cíle snížení emisí skleníkových plynů z pohonných hmot o 6 %, ve srovnání s referenční hodnotou pro fosilní pohonnou hmotu, nadále v ČR uplatňováno. Dodavatelé paliv mohou v souladu s § 20 zákona o ochraně ovzduší dosáhnout uvedeného emisního cíle nejen pomocí klasických biopaliv, ale také pokročilými biopalivy, zkapalněným ropným plynem (LPG), zemním plynem (CNG), respektive biometanem, elektřinou dodanou do silničních vozidel, aj. Díky zrušení povinného přimíchávání biopaliv mají dodavatelé výrazně větší možnost výběru způsobu dosažení emisního cíle, nicméně použití biopaliv za tímto účelem je pro ně nadále jedním z nejjednodušších a nejvýhodnějších řešení.

Cíl snížení emisí skleníkových plynů z pohonných hmot v dopravě vyplývá ze směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/2001 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů, ve znění vyhlášeném dne 31. října 2023, a činí nejméně 14,5 % do roku 2030 v porovnání s referenční hodnotou pro fosilní paliva. Alternativním cílem podle uvedené směrnice je dosažení podílu energie z obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie v odvětví dopravy ve výši alespoň 29 % do roku 2030. Členské státy si mohou zvolit, který z cílů pro ně bude závazný a který budou primárně naplňovat. ČR si zvolila cíl snížení intenzity emisí skleníkových plynů. Oba cíle jsou průběžně naplňovány mimo jiné i prostřednictvím biopaliv.

Výroba a spotřeba bionafty

EU je největším světovým výrobcem bionafty. Bionafta je také nejdůležitějším biopalivem v EU a na energetickém základě představuje zhruba 81 % celkového trhu s biopalivy v dopravě. Bionafta byla prvním biopalivem vyvinutým a používaným v EU, které odvětví dopravy přijalo v 90. letech minulého století. V té době byla rychlá expanze tažena rostoucími cenami ropy, dohodou Blair House, z níž vyplynulo ustanovení o produkci olejnin v rámci programů vynětí půdy ze SZP a velkorysími daňovými pobídkami, hlavně v Německu a ve Francii. Cíle EU v oblasti biopaliv, stanovené v dřívější směrnici 2003/30/ES (orientační cíle), dále prosazovaly používání bionafty.

Produkce FAME/MEŘO a HVO/HEFA v jednotlivých zemích EU a celosvětově v letech 2014–2021 (tis. t)

FAME/MEŘO	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Belgie	446	248	235	290	252	254	214	170
Dánsko	200	140	140	120	130	130	125	120
Německo	3 352	3 085	3 119	3 208	3 344	3 583	3 927	3 530
Francie	2 171	2 386	1 224	2 245	2 606	2 523	2 274	1 345
Itálie	710	777	786	932	1 005	1 183	1 256	925
Nizozemsko	1 720	1 629	1 462	1 929	1 839	1 902	1 939	1 720
Rakousko	292	340	307	295	287	299	293	275
Polsko	692	759	871	904	881	966	955	991
Portugalsko	335	363	337	356	363	292	262	238
Švédsko	231	249	241	193	258	322	312	280
Slovensko	101	125	110	109	110	109	117	117
Španělsko	1 188	1 175	1 486	1 878	2 143	2 040	1 450	1 500
Česká republika	219	168	149	157	194	248	259	245
Ostatní	1 081	1 214	1 216	1 502	1 620	1 880	1 754	1 759
EU-27	12 738	12 658	12 683	14 118	15 032	15 731	14 337	13 215
Velká Británie	143	149	342	467	476	510	500	500
Celosvětově	28 330	26 061	29 727	32 035	36 975	39 878	38 969	38 273
z toho:								
USA	4 230	4 217	5 226	5 316	6 185	5 742	6 094	5 458
Argentina	2 584	1 811	2 659	2 871	2 429	2 147	1 157	1 724
Brazílie	3 010	3 465	3 345	3 776	4 708	5 193	5 660	5 954
Indonésie	3 162	1 425	3 217	3 006	5 428	7 391	7 800	8 200
HVO/HEFA celkem	3 265	3 855	4 243	4 931	4 843	5 692	6 101	7 351
z toho:								
EU	1 948	2 127	2 188	2 786	2 790	3 187	3 385	3 295
USA	409	755	1 040	1 170	1 270	1 453	2 015	2 406
Ostatní ve světě	908	973	1 015	975	783	1 052	815	1 650

Pramen: F.O. Licht/S&P Global, červen 2022; UFOP Annual report, 2021/22.

S postupným rušením izolací souvisejících s COVID-19 v roce 2021 se zvýšila i celosvětová spotřeba FAME/MEŘO a HVO/HEFA na téměř 44 mil. tun s indexem(2021/2020) 1,02. V EU došlo v roce 2021 k mírnému nárůstu spotřeby FAME/MEŘO asi o 1 % a k poklesu HVO/HEFA o 11 %.

Celosvětová spotřeba bionafty – FAME/MEŘO a HVO/HEFA v letech 2014–2021 (tis. t)

FAME/MEŘO	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Celosvětově	27 328	25 051	28 659	29 359	33 818	43 187	43 290	43 972
z toho:								
EU-27	10 886	10 199	10 153	10 619	12 082	12 559	11 105	11 219
USA	4 719	4 977	6 946	6 612	6 312	6 032	6 250	5 485
Argentina	970	1 014	1 033	1 173	1 098	1 071	478	438
Brazílie	2 880	3 368	3 333	3 753	4 678	5 167	5 045	5 993
Indonésie	1 299	585	2 306	1 999	2 900	5 510	7 300	7 400
HVO/HEFA celkem	3 345	3 701	4 075	4 670	4 345	5 698	6 751	7 456
z toho:								
EU	1 762	2 043	2 081	2 418	2 244	2 627	3 912	3 479
USA	1 440	1 515	1 745	1 779	1 817	2 694	2 245	3 287

Pramen: F.O. Licht/S&P Global, červen 2022; UFOP Annual report, 2021/22.

V roce 2021 se dovoz FAME do EU ve srovnání s rokem 2020 snížil o 9,4 %. Hlavními dodavateli byly Argentina, Malajsie, Čína, Spojené království, Jižní Korea a Indonésie na něž připadlo 46, 14, 13, 13, 4 a 4 % dovozu do EU. Údaje z obchodu za první tři měsíce roku 2022 ukazují vyšší nárůst dovozu, zejména z Argentiny a Norska.

Kromě zvýšení cen paliv a vstupních surovin na celém světě, vyplývající z několika faktorů, včetně dopadů válečného konfliktu mezi Ruskou federací a Ukrajinou, "dočasného" zvýšení přimíchávání bionafty v Argentině z B5 (max. 5 % v/v FAME) na B12,5 (max. 12,5 % v/v FAME v motorové naftě) s cílem řešit nedostatek paliv a postupného ukončení používání biopaliv na bázi palmového oleje v některých členských státech, vytváří nejistotu v současné prognóze dovozu v roce 2022.

Tuzemská bilance výroby, vývozu, dovozu a uplatnění bionafty na trhu s pohonnými hmotami

Směrnice EP a Rady (EU) 2018/2001 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů (dále RED II/III) byla transponována zejména zákonem č. 382/2021 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých dalších zákonů a zákonem č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Změny od roku 2022, týkající se minimálního množství pokročilých biopaliv a minimálního podílu energie z obnovitelných zdrojů za kalendářní rok, jsou následující.

Podle § 19f odst. 1 zákona o ochraně ovzduší musí dodavatelé pohonných hmot zajistit, aby v jimi dodaných pohonných hmotách bylo za kalendářní rok obsaženo minimální množství pokročilých biopaliv ve výši 0,22 % energetických (e. o.) od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2024 a 1,07 % e. o. od 1. 1. 2025 a v následujících letech. Do plnění povinnosti lze zohlednit čisté pokročilé biopalivo, bioLPG a biometan. V případě, že dodavatel překročí minimální množství biopaliv, může toto nadměrné množství biopaliv převést do plnění povinnosti v následujícím kalendářním roce (nejvýše však 0,2 % z celkového množství benzínu a nafty). Za nesplnění uvedené povinnosti je dodavateli pohonných hmot udělena pokuta 2 Kč za každý MJ nedodaného pokročilého biopaliva. Do splnění povinnosti jsou zohledněna pouze biopaliva splňující kritéria udržitelnosti. Pokročilá biopaliva se do podílů zohledňují dvakrát.

Podle § 19g odst. 1 zákona o ochraně ovzduší musí dodavatelé pohonných hmot od 1. 1. 2030 zajistit, aby v jimi dodaných pohonných hmotách bylo za kalendářní rok obsaženo minimální množství energie z obnovitelných zdrojů ve výši 9,5 %. Do plnění povinnosti lze zohlednit biopaliva ve všech formách, biometan, elektřinu z obnovitelných zdrojů, kapalná nebo plynná paliva z obnovitelných zdrojů nebiologického původu a recyklovaná paliva s obsahem uhlíku. V případě, že překročí minimální množství biopaliv, může toto nadměrné množství biopaliv převést do plnění povinnosti v následujícím kalendářním roce (nejvýše však 0,2 % z celkového množství benzínu a nafty). Za nesplnění uvedené povinnosti je dodavateli pohonných hmot udělena pokuta 1 Kč za každý MJ nedodané energie z obnovitelného zdroje. Pokročilá biopaliva, biopaliva z použitých kuchyňských olejů nebo kafilerních tuků se do podílu zohledňují dvakrát, přičemž podíl energie biopaliv z použitých kuchyňských olejů nebo kafilerních tuků nesmí překročit hodnotu 1,7 %. Dále podíl energie biopaliv z potravinářských a krmných plodin nesmí překročit hodnotu 7 %. Energie z biopaliv nad rámec uvedených limitů nebude započtena do povinného celkového podílu OZE.

Oproti roku 2021 se v roce 2022 snížila výroba FAME/MEŘO o cca 2 700 tun, tj. 1,1 %, o 20 % poklesl dovoz zahrnující FAME/MEŘO a HVO/HEFA. Vývoz z ČR se týkal pouze FAME/MEŘO. Hrubá spotřeba FAME/MEŘO pro přimíchávání do motorové nafty poklesla o 6 %. Na téměř stejné úrovni jako v roce 2021 zůstala hrubá spotřeba HVO/HEFA v roce 2022, rovněž využita jako složka motorové nafty. Po ukončení daňových výjimek se od 1. 1. 2021 čistá biopaliva a směsná paliva na trhu s pohonnými hmotami již neuplatňovala.

Bilance uvádí osevň plochy a množství využité z celkové produkce řepky na výrobu MEŘO v letech 2015–2022. Při výrobě MEŘO bylo v roce 2022 využito 294 478 tun řepky, o 18 % méně než v roce 2021. Podíl plochy řepky, jejíž produkce byla zpracována na MEŘO, činil 25,2 % v roce 2022, v roce 2021 byl podíl 35,3 %.

Současně se z tohoto zpracovaného množství řepky na MEŘO získalo 170 tis. tun řepkových extrahovaných šrotů geneticky nemodifikovaných, nahrazujících 153 tis. tun importovaných sójových šrotů ze zámorí, 11 500 tun glycerinu v tzv. farma kvalitě, 23 000 tun surového glycerinu pro další zpracování a 2 500 tun destilačních zbytků jako chemickou surovinu. Z podílu tuzemské výroby FAME/MEŘO a ročních produkčních kapacit vyplývá jejich průměrné využití na 71,2 %, v roce 2021 to bylo 72 %.

Procentní zastoupení vstupních surovin použitých pro výrobu FAME/MEŘO a HVO/HEFA v roce 2021 v EU

Pramen: EU FAS post, USDA Foreign Agricultural Service – GAIN report E42022-0048, Biofuels annual.

Z grafu vstupních surovin pro výrobu FAME/MEŘO a HVO/HEFA v EU je patrné, že řepkový olej je stále nejvýznamnější surovinou pro výrobu FAME. Podle odhadu pro rok 2021 činil jeho podíl 40,4 %.

Bilance výroby, vývozu, dovozu a uplatnění na trhu ČR FAME/MEŘO B100 a SMN B30 v období let 2015–2022 (t)

Ukazatel	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Index 2022/21
Výroba FAME/MEŘO v ČR ¹⁾	167 646	148 832	157 429	194 278	248 418	258 647	244 794	242 048	0,99
Dovoz FAME do ČR	201 899	163 658	137 315 ¹⁾	110 434 ¹⁾	98 852 ¹⁾	189 402	198 565	158 659	0,80
Vývoz FAME/MEŘO z ČR ¹⁾	67 623	40 823	18 196	74 448	106 943	141 760	144 389	132 655	0,92
Hrubá spotřeba FAME pro přímíchávání v ČR ^{2) 3) 4)}	303 329	271 196	298 307	294 664	281 014	292 854	287 776	270 990	0,94
MEŘO B100 jako čistá pohonná hmota ²⁾	108 480	173	36	1 000	1 354	20 121	-	-	-
SMN B30 (obsahuje pouze MEŘO) ²⁾	135 106	86	44	-	15	-	-	-	-

Pramen: ¹⁾ MPO - Eng (MPO) 6-12;

²⁾ Generální ředitelství cel (uvádí v množství v l, přepočteno na t);

³⁾ Při zohlednění počátečních a konečných zásob;

⁴⁾ MŽP, Zprávy o emisích skleníkových plynů z dodaných pohonných hmot.

Poznámka: Pro tuto bilanci byly použity hodnoty hustoty při 15 °C: FAME/MEŘO - 891,9 kg/m³, SMN B30 - 853,6 kg/m³, motorová nafta - 837,2 kg/m³.

Bilance osevních ploch a produkce řepky olejné využité na výrobu MEŘO v období let 2015–2022

Ukazatel	MJ	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Index 2022/21
Výroba FAME ¹⁾	t	167 646	148 832	157 429	194 278	248 418	258 647	244 794	242 048	0,99
z toho MEŘO	t	167 646	148 432	152 291	140 463	167 664	171 714	146 191	119 222	0,82
Spotřeba řepky olejky na výrobu MEŘO ²⁾	t	414 086	366 627	376 159	346 944	414 130	424 134	361 092	294 478	0,82
Sklizňová plocha řepky olejky ³⁾	ha	366 180	392 991	394 262	411 802	379 778	368 214	342 315	343 964	1,05
Výnos řepky olejky ³⁾	t/ha	3,43	3,46	2,91	3,43	3,05	3,38	2,99	3,39	1,13
Produkce řepky olejky ³⁾	t	1 256 212	1 359 125	1 146 224	1 410 769	1 156 973	1 245 328	1 024 928	1 166 393	1,14
Plocha řepky olejky, při daném výnosu, určená pro výrobu MEŘO	ha	120 725	105 962	129 264	101 150	135 780	125 483	120 767	86 867	0,72
Podíl ploch řepky olejky zpracované na MEŘO z celkových ploch	%	33,0	27,0	32,9	24,6	35,7	34,1	35,3	25,2	0,71

Pramen: ¹⁾ MPO - Eng (MPO) 6-12;

²⁾ VUZT & SVB s ohledem na účinnost získávání řepkového oleje a jeho reesterifikaci, řepka olejka 2,47 kg na 1 kg MEŘO;

³⁾ ČSÚ.

Vydalo Ministerstvo zemědělství
Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1
internet: www.eagri.cz
e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-746-7

Praha 2024